MICHAŁ HOWORKA

POLSKIE PRAWO WEKSLOWE I CZEKOWE

PODRĘCZNIK
DO STUDJÓW UNIWERSYTECKICH, SZKÓŁ HANDLOWYCH I PRAKTYCZNEGO UŻYTKU

POZNAŃ
GŁÓWNY SKŁAD W KOLE PRAWNIKÓW I EKONOMISTÓW
TOW. ZAP. W POZNANIU — ZAMEK

MICHAŁ HOWORKA
SĘDZIA POWIATOWY

POLSKIE PRAWO WEKSLOWE I CZEKOWE

PODRĘCZNIK
DO STUDJÓW UNIWERSYTECKICH, SZKÓŁ HANDLOWYCH I PRAKTYCZNEGO UŻYTKU

19 POZNAŃ 28

DRUKARNIA NAKŁADOWA J. KAWALERA W SZAMOTUŁACH

Tegoż autora.

Krótki zarys prawa cywilnego obowiązującego na Ziemiach Zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej. Poznań 1924 r. Czcionkami Poradnika Gospodarskiego w Poznaniu. Str. 80.

Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z objaśnieniami. Poznań 1926 r. Nakładem Koła Prawników i Ekonomistów. Główny skład w Księgarni Uniwersyteckiej.

Podręcznik niniejszy ma na celu zwięzłe, a zarazem wyczerpujące przedstawienie prawa wekslowego i czekowego, obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej. Przeznaczony on jest do nauki tak w szkołach akademickich, jak i handlowych. Zagadnienia omawiam przedewszystkiem ze stanowiska praktycznego, dlatego też chciałbym, aby ten podręcznik znalazł się w rękach praktykujących prawników. Pracę niniejszą oddaję do rąk zwłaszcza młodemu pokoleniu sędziów, z którego wyszedłem. Uważam, że wiedza prawnicza jest najlepszą rękojmią niezawisłości sądownictwa, która stanęła u nas pod tylu znakami zapytania.

Wiem o wielu usterkach i niedomówieniach mego opracowania. Dlatego też z tem większą wdzięcznością i szczerem podziękowaniem, przyjmę wszelkie uwagi krytyczne tych, którzy interesują się zagadnieniami prawa wekslowego i czekowego. Prosze o skierowanie wszelkich uwag i zapytań pod moim adresem, a w miarę możności będę się starał uzupełnić braki w następnem wydaniu.

Michał Howorka

Poznań, 9 maja 1928 r.
ul. Strzelecka 2.

Rozdział pierwszy.

Pojęcia ogólne.

1. **Definicji wekslu**

nie znajdujemy w prawie polskiem. Ogranicza się ono do podania zwyczajnych składników dokumentu wekslowego. Ze stanowiska prawa polskiego za weksel uważać będziemy *dokument wystawiony w formie ściśle określonej przez prawo, ze słowem „weksel" w tekście, który zawiera jednostronną, abstrakcyjną i bezwarunkową obietnicę zapłaty.*

Taką obietnicą będzie przyrzeczenie zapłaty (weksel własny) i polecenie zapłaty (weksel trasowany).

Definicja wekslu, którą podaliśmy wyżej, jest jednak za ciasna, jako teoretyczna definicja ogólna, którą możnaby objąć wszystkie ustawy współczesne. Ogólnie biorąc, weksel jest pisemnym dokumentem o formie ściśle określonej przez prawo. Dokument ten jest albo sam w sobie abstrakcyjnem, upisemnionem zobowiązaniem (system niemiecki i angielsko-amerykański), albo ucieleśnieniem zobowiązania cywilnego lub handlowego, które wskutek tego uzewnętrznienia nabiera uprzywiljowanego charakteru (s. francuski). Weksel jest zawsze czynnością o charakterze formalnym. Formalności te są ściśle określone przez wszystkie ustawy, choć są one niejednakowe.

Ustawa polska zna

2. **dwa rodzaje wekslu:**

a) weksel trasowany, który jest wystawiony w formie przekazu. Zawiera polecenie wypłaty skiero-

wane do trasata (przekazanego). Trasatem może być sam wystawca (3, II. w.*).

b) weksel własny (suchy), który zawiera przyrzeczenie zapłaty. Wystawca takiego wekslu zaciąga zobowiązanie główne, które w wekslu trasowanym zaciąga przyjemca (akceptant). Odpowiedzialność wystawcy jest podstawą gospodarczą wekslu własnego.

Przykład wekslu trasowanego:

Poznań, dnia 1 maja 1928 r. 500 zł

Dnia 1 sierpnia 1928 r. zapłaci Pan za tym primawekslem Panu Romanowi Remitentowi 500 złotych.

Do Pana
Tadeusza Trasata *Wacław Wystawca*
w Krakowie, ul. Sienna 12.

Przykład wekslu własnego:

Poznań, dnia 1 maja 1928 r.

Dnia 1 sierpnia 1928 r. zapłacę za ten weksel Panu Romanowi Romańskiemu 500 złotych.

Wacław Wystawca
w Poznaniu, ul. Strzelecka 2

3. Różnice prawne

między obu typami wekslu są konsekwencją tego, że zobowiązanie wystawcy wekslu własnego jest zobowiązaniem głównem. Weksel własny nie zna trasata, ani przyjęcia wekslu. Odpada więc odpowiedzialność za przyjęcie, przyjęcie przez wyręczenie i zwrotne poszukiwanie z powodu nieprzyjęcia wekslu. Jeżeli weksel jest płatny w pewien czas po okazaniu, czasokres biegnie od zaznaczenia wizy na wekslu (102 II w.). Przepisy o wtóropisach, o wekslu na zlecenie własne wystawcy nie mają zastosowania do weksli własnych (3, 63—65 i 101 w.).

Na ziemiach polskich przeważa weksel własny. Weksel trasowany wystawiany jest w obrocie większych przedsiębiorstw i w stosunkach handlowych z zagranicą.

---

*) Liczby arabskie oznaczają artykuły, liczby rzymskie, podane przy nich, ustępy artykułów, a litera w. że cytuje się rozp. o pr. wekslowym, zaś cz., że rozp. o pr. czekowem.

Prawo wekslowe

to ogół norm prawnych odnoszących się do wekslu. Tem szerokiem pojęciem obejmujemy nie tylko specjalne prawo wekslowe zawarte w odrębnych ustawach, ale również przepisy pr. cywilnego dotyczące wekslu, przepisy o postępowaniu w sprawach wekslowych, przepisy o opłatach stemplowych i t. d. Specjalne prawo wekslowe (pr. wekslowe w ściślejszem znaczeniu) jest zawarte w rozporządzeniu Prezydenta Rzplitej z dnia 14 listopada 1924 r. o prawie wekslowem (Dz. Ust. Rz. Pol. nr. 100, poz. 926). Rozporządzenie to nie ujednostajniło ustawodawstwa wekslowego, gdyż w kwestjach nieuregulowanych przez przepisy rozporządzenia stosuje się normy prawa powszechnego, które nie jest jednolite. Jako normy prawa powszechnego wchodzą cztery ustawodawstwa: Ziem Zachodnich (b. zabór pruski), Ziem Południowych (b. zab. austrjacki), Polski Środkowej (b. Kongresówka) i Ziem Wschodnich (reszta ziem b. zab. rosyjskiego). Moc obowiązującą praw węgierskich na obszarach Spisza i Orawy uchyliły ustawa z dnia 26 października 1921 (Dz. U. 89—657 *) i wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r. (Dz .U. 90—833), rozciągając w miejsce uchylonych przepisów przepisy ustawodawstwa austrjackiego na ziemię spiską i orawską.

Prócz ustaw można stosować przepisy prawa zwyczajowego. Wekslowe prawo zwyczajne może się wytworzyć dłuższą praktyka sądownictwa i handlowa jednolita na całym obszarze Polski. Od prawa zwyczajowego należy odróżnić lokalne zwyczaje handlowe, które z uwagi na formalny charakter prawa wekslowego nie mogą interpretować domniemanej woli stron. Czy pr. zwyczajowe ma moc wiążącą w stosunku do ustaw powszechnych, zależy od przepisów tychże ustaw. Niektóre uznają prawo zwyczajowe,

*) Ustawy i rozporządzenia zamieszczone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej cytować będzie przez podanie liter Dz. U., a następnie podamy rocznik, o ile z cytowanej daty rozporządzenie tenże nie będzie wynikał, będzie podany liczbą rzymską dwu ostatnich liczb, a następnie po przecinku nr. Dziennika, a po pauzie pozycję tegoż.

jako źródło prawa (§ 2. ust. wprowadczej do niem. kod. cyw.), inne wykluczają jego zastosowanie (§ 10 austr. kod. cyw.).

Prawo wekslowe ma największe znaczenie dla kupców. Niektóre ustawy jeszcze w XIX wieku przyznawały zdolność wekslową tylko kupcom. Dotychczas w Szwajcarji proces i egzekucja wekslowa jest dopuszczalna tylko przeciw osobom i spółkom wpisanym do rejestru handlowego (art. 720). W wielu kodyfikacjach jest prawo wekslowe umieszczone w kodeksie handlowym (code de commerce i większa część ustaw grupy francuskiej). Dla spraw spornych wynikających ze stosunków wekslowych są właściwe w Polsce (z wyjątkiem ziem wschodnich) sądy handlowe (izby dla spraw handlowych). Mimo to jednak pr. wekslowego nie można uważać za część pr. handlowego, w ścisłem tego słowa znaczeniu, gdyż ma ono zastosowanie do wszystkich osób, także niekupców.

Dla kupców ziem południowych, zachodnich i wschodnich weksel jest zawsze czynnością handlową, chyba z treści tegoż dokumentu wynikałoby co innego. W Polsce Środkowej czynnością handlową jest weksel trasowany. Weksle własne mają tylko wtedy charakter handlowej czynności, gdy są wystawione z powodu czynności handlowej (zresztą Namitkiewicz — Polskie pr. wekslowe — str. 220).

5. Czek

podobnie jak weksel jest dokumentem. Ani rezolucje haskie, ani prawo polskie nie podają definicji czeku. Ze stanowiska pr. polskiego czekiem nazwalibyśmy *dokument pisemny wystawiony w formie, przepisanej ustawą ze słowem „czek" w tekście, w którym wystawca poleca instytucji o charakterze bankowym wypłacić pewną ściśle określoną sumę pieniężną za okazaniem tegoż dokumentu.*

Nie jest więc prawnie czekiem tzw. czek efektów, który jest poleceniem świadczenia nie pienię-

dzy, lecz zamiennych papierów wartościowych np. akcyj, obligacyj pożyczek publicznych.

Czek przelewu P. K. O. nie jest również czekiem. Jest to zlecenie przepisania oznaczonej sumy pieniężnej z konta udzielającego zlecenia na konto innej osoby. Tak samo zleceniem wewnętrznem jest tzw. czek przekazowy P. K. O., którym właściciel konta poleca dokonać wypłaty pocztą na rzecz oznaczonej osoby. Czeki te nie są papierami dyspozycyjnemi, lecz poleceniami udzielonemi bezpośrednio P. K. O. Natomiast czekiem w pojęciu prawa czekowego jest tzw. czek kasowy P. K. O. Jest to dokument wystawiony na okaziciela, który w pełni podlega przepisom pr. czekowego.

Nie jest czekiem tzw. czek — kwit (chèque récepissé). Jest to pokwitowanie z odbioru sumy znajdującej się w depozycie banku. Pokwitowanie to jest jednocześnie pełnomocnictwem do inkasa udzielonem okazicielowi. Forma czeku — kwitu była najstarszą formą czeku.

Nie jest czekiem tzw. Travellercheck (akredytywa, list kredytowy) wystawiony przez bank, który upoważnia pewną osobę do podjęcia oznaczonej sumy pieniężnej w różnych instytucjach bankowych, przyczem okaziciel dokumentu może podjąć tę sumę częściami i w różnych bankach.

Czeki jak i banknoty służą do wypłaty. Od banknotów różnią się tem, że są wystawione w formie przekazu na dowolną sumę i mogą być wystawione nie tylko na okaziciela. Do wystawienia banknotów trzeba przywileju państwowego, a czek może wystawić każda osoba zdolna do działań prawnych. Celem czeku jest realizacja wypłaty, a banknoty są przeznaczone do dłuższego obiegu. Zaufanie do czeku polega na zaufaniu do wystawcy i pokryciu u trasata, zaufanie do banknotów na ustawowem pokryciu.

6. Prawo czekowe

jest to ogół norm odnoszących się do czeku. Pr. czekowe w ścisłem znaczeniu jest normą szczególną,

która wyklucza zastosowanie prawa powszechnego. Specjalne pr. czekowe jest ogłoszone w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1924 r. (Dz. U. 100—927). Stosunek zachodzący między normami szczególnego prawa czekowego, a prawem powszechnem, jest taki sam, jak stosunek specjalnego pr. wekslowego do prawa powszechnego.

7. **Porównując czek i weksel**

zauważymy wiele wspólnych cech charakterystycznych. Ustawodawstwa grupy anglo-amerykańskiej określając czek jako weksel trasowany na bank i płatny za okazaniem. Wiele postanowień polskiego prawa czekowego, jest identycznych z odpowiedniemi przepisami pr. wekslowego. W średniowieczu weksel był, tak samo, jako obecnie czek, środkiem wypłaty.

Istotne różnice między czekiem, a wekslem polegają na tem, że służą odmiennym celom gospodarczym. Weksel służy w zasadzie celom kredytowym, jest przeznaczony do dłuższego obiegu; czek jest środkiem płatniczym, służy do inkasa należytości.

Z uwagi na bliskie pokrewieństwo wekslu z czekiem poszczególne instytucje pr. wekslowego i czekowego omówię łącznie. W ten sposób

8. **moje przedstawienie**

będzie odbiegało od przyjętej dotychczas metody przedstawienia obu instytucji. Będzie to systematyczne ujęcie instytucji pr. wekslowego i czekowego, przyczem przy omawianiu ich uwydatnię różnice zachodzące między niemi. Przy omawianiu wspólnych instytucji będę pisał o wekslu, podając w nawiasie słowo „czek." Jeżeli będę omawiał instytucję pr. wekslowego, nie podam słowa (czek). Odwrotnie postąpię omawiając wyłącznie instytucję pr. czekowego.

Rozdział drugi.

Rózwój historyczny.

9. **Za pierwociny współczesnego wekslu (także czeku)** uważa się dokumenty pisemne, których treścią było zobowiązanie zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej. Dokumenty takie znamy od niepamiętnych czasów. Taki charakter mają assyryjsko-babilońskie sipartu, naspartu, indyjskie ound kat goudi, ondegui, greckie syngraphae i chirographae. Ganelli twierdzi, że podobne przekazy, znane były w Chinach 2.000 lat przed Narodzeniem Chrystusa. Czy jednakże wypłata następowała za okazaniem tych dokumentów, tego nie wiemy. Rzymskie kontrakty literalne były umowami, które powstawały przez zapiski, o charakterze stricti iuris, i taką też była skarga z nich wynikająca (actio certae creditae pecuniae). Peregrini kontraktów literalnych, jak się zdaje, zawierać nie mogli, ale zobowiązywali się zapomocą pisemnych dokumentów pochodzenia greckiego. Większość prawników rzymskich twierdzi, że dokumenty te były tylko środkiem dowodowym, jednakże Gajus uważa je za abstrakcyjne zobowiązania na kształt zobowiązania litteris.

Dokumenty pisemne określane, jako

10. **weksel (cambium)**

spotykamy dopiero w Italji, w dwunastym wieku. Pierwszy znany weksel (własny) pochodzi z 1156 r. Genui. Początkowo są one wystawiane w formie aktu notarjalnego, w którym wystawca potwierdza odbiór pieniędzy od remitenta i przyrzeka dokonać zapłaty albo sam, albo za pośrednictwem swych commanditae

czy też wspólników (socii). Wypłata ma nastąpić do rąk remitenta lub oznaczonego w wekslu prezentanta. Osób występujących w stosunku wekslowym było więc 2 do 4. Dokument notarjalny był spisany w języku łacińskim. Oprócz niego otrzymywał remitent do rąk list pisany w języku żyjącym do commanditae lub socii. Często wysyłano do wypłacającego avizo z poleceniem wypłaty; był to trzeci dokument występujący w stosunku wekslowym.

Od XIV wieku dokumenty wystawiane przez campsorów i kupców nabrały charakteru dokumentów publicznych i odpadła konieczność wystawiania cambii w formie aktów notarjalnych. Odpadła potrzeba wystawiania dwu odrębnych dokumentów: zobowiązania notarjalnego, i listu do współtowarzysza. Powstał jeden list wekslowy (littera di cambio) wystawiony w języku żyjącym. Zaczęto wystawiać weksle trasowane, z których pierwszy pochodzi z 1355 r.

Ówczesnych cambii nie należy jednak identyfikować z dzisiejszemi wekslami. Istota prawna ówczesnych dokumentów była inna. Nawet forma pisemna nie była koniecznym wymogiem wekslu. „Scriptura non est de essentia cambii“ pisze Scaccia (Tractatus de commerciis et cambio — 1618 r.). Akcept ustny zobowiązywał przyjemcę aż do XVIII wieku. Dokumenty te nie miały charakteru papierów dyspozycyjnych.

Swój rozwój weksel zawdzięcza warunkom gospodarczym i politycznym ostatnich wieków średniowiecza. Po przejściu z gospodarki wymiennej do gospodarki pieniężnej ruch handlowy koncentruje się na jarmarkach. Kupcy nie przewożą z sobą na jarmarki gotówki, lecz powierzają ją campsorom (cambiatores, bancherii, monetarii), którzy kwitują jej odbiór wekslem, za którym w miejscu jarmarku kupcy otrzymują potrzebne im kwoty. Zwyczajnym typem wekslu jest weksel jarmarczny. Podział polityczny Italji na wiele organizmów państwowych utrudniał przewóz potrzebnej gotowizny, a sprzyjał wymianie za pośrednictwem weksli. Obrót wekslowy był tak wiel-

ki, że powstaje zorganizowany handel wekslami; odbywają się targi wekslowe, gdzie jedynym towarem są weksle. Targi wekslowe spotykamy w XII i XIII wieku w Szampanji, w XV w. w Lyonie, w XVI w. w Besancon, Piacenzy i Novi. Handel wekslami koncentrują w swych rękach campsorowie, którzy wytwarzają stałe normy wekslowe, jużto jako pr. zwyczajowe, jużto spisane w statutach cechowych, skąd przedostają się do statutów miejskich (statut barceloński z 1394 r., boloński z 1454 r. i t. d.)

Przełomem w rozwoju pr. wekslowego jest wiek XVII, w którym rozpowszechnia się indos, znany już w ubiegłym wieku. Powstał on w związku z targami wekslowemi, kiedy jeden kampsor odstępuje drugiemu weksel do ściągnięcia przez nowe oświadczenie na dokumencie. Tego oświadczenia (girata) zaczynają używać kupcy i nadają wekslowi charakter obiegowy. Przeciw temu występują kampsorowie, gdyż instytucja indosu czyni zbędnem ich pośrednictwo, i miasta, w których odbywały się targi wekslowe. W statutach miejskich pojawiają się zakazy indosowania. Dozwolony jest tylko jednorazowy indos, gdyż tego wymaga interes kampsorów, którzy dokonują między sobą obrotów na jarmarkach wekslowych. Zakaz potwórnego indosowania wytwarza instytucję indosu in blanco. Remitent odstępuje weksel bez wypełnienia „girata" nazwiskiem nabywcy. Weksel obiega, aż wreszcie ostatni indosant wypełni oświadczenie remitenta swojem nazwiskiem.

Pierwsze całkowite ustawy wekslowe powstają w Niemczech (hamburska z końca XVI w., porządek targowy lipski z 1621 i t. d.). Najdonioślejsze znaczenie ma jednak prawo wekslowe zawarte w 5 i 6 tyt. ordonansów Colberta z 1673 r., które stanowi podstawę prac kodyfikacyjnych Napoleona.

11. **Dawne polskie prawo wekslowe***) jeżeli pominiemy dwie niemieckie ustawy miejskie dla Gdańska z 1701 r. i Elbląga 1758 r. — jest aż

*) Dr. Franciszek Ksawery Fierich — Prawo wekslowe w Polsce na podstawie konstytucyj sejmowych 1775, 1776, 1778 i 1780 r.

do wydania konstytucji z dnia 13 kwietnia 1775 r. wyłącznie prawem zwyczajowem. Znany jest weksel własny i przekazowy, choć z pierwszym spotykamy się częściej. Bardzo rozpowszechniony jest weksel na okaziciela. Oprócz wekslu kursują w Polsce liczne papiery na okaziciela, wyposażone w rygor wekslowy. Są t. zw. membrany, po żydowsku mamry czyli mamrany, które kursują od połowy XVI wieku.

Konstytucja z 1775 r. obejmuje przepisy prawa materjalnego i procesowego, nie jest jednak wyczerpującem źródłem polskiego prawa wekslowego. Dziełu prawnika J. Heinecciusa nadaje ona (§ VIII konst.) moc prawa posiłkowego. Pozostają pozatem w mocy przepisy polskiego prawa zwyczajowego, które nie są w sprzeczności z konstytucją lub dziełem Heinecciusa.

Prawo wekslowe jest prawem formalnem, strictissimi iuris. Weksel jest dokumentem, „kartą ręczną.“ Ustnego wekslu prawo polskie nie zna. Istotne składniki wekslu są prawie te same, co w współczesnem prawie polskiem; np. dawne prawo polskie wymaga klauzuli „weksel“, a nie klauzuli „na zlecenie“, jak prawo francuskie. Indos, aval, akcept, duplikaty wekslu przekazowego, protest, regres to instytucje znane polskiemu prawu wekslowemu. Nie zna ono interwencji (wyręczenia).

Abstrakcyjny charakter wekslu, nie dopuszczenie zarzutu „non numerata pecunia“, a wreszcie szybka egzekucja połączona z aresztem osobistym ułatwia wyzysk lichwiarski. Równocześnie z wydaniem konstytucji o prawie wekslowem wydał sejm z 1775 r. konstytucję o „ustanowieniu prowizji i ubezpieczeniu kredytora“, która utrudniała lichwę pod postacią kauzalnego kredytu. Dlatego też wkrótce potem na następnych sejmach podniosły się głosy przeciw konstytucji z 1775 r. o prawie wekslowem, gdyż ona ułatwiła młodzi szlacheckiej zaciąganie kredytu lichwiarskiego i „otworzyła łatwość marnotrawienia Fortun.“ Nakazano oblatowanie weksli na „ukaziciela“, w którymkolwiek grodzie. Wyjaśniono, że małoletni

nie mogą zaciągać zobowiązania wekslowego (konstytucja 1776 r.), zakazano szlachcie osiadłej wystawiać weksle na ukaziciela (1778), a wreszcie odebrano jej bierną zdolność wekslową (1780).

12. Współczesne prawo wekslowe

Feliks Meyer w swoim dziele „Das Weltwechselrecht" dzieli na 3 grupy główne: francuską, niemiecką i angielską, oraz jedną grupę pośrednią: belgijsko-hiszpańską-maltańską, która genetycznie wyrasta z pnia francuskiego, lecz przez nowelizację upodobniła się mniej lub więcej do prawa niemieckiego.

W r. 1908 zaliczał Meyer

do grupy francuskiej kraje o obszarze około 30.481 tys. km. i 237 milj. ludności,

do grupy pośredniej kraje o obszarze około 1.286 tys. km. i 38 milj. ludności,

razem do grupy franc. i pośred. kraje o obszarze około 31.767 tys. km. i 275 milj. ludności,

do grupy niemieckiej kraje o obszarze około 33.390 tys. km. i 392 milj. ludności,

do grupy angielskiej kraje o obszarze około 41.765 tys. km. i 489 milj. ludności.

Poza grupami cywilizowanych państw wyposażonych w nowoczesne prawo wekslowe pozostają jeszcze, o ile pominiemy prawo zwyczajowe ludów stojących na prymitywnym stopniu kultury, ludne państwa afrykańskie i azjatyckie. W Persji, Marokko i na Zanzybarze prawo wekslowe w nowoczesnem pojęciu nie istnieje. Jego surogaty tworzą przekazy i zapisy długu, które noszą charakter sakralny (np. berat i tamassuk w Iranie). Rodzima ludność Abisynji nie zna ustawodawstwa wekslowego. Prawo chińskie zna chiem pao (pieniądz papierowy), cash note (bilety bank. pryw.), pingpiao (przekaz bankowy), oraz hui-piao (rodzaj czeku z cechami europejskiego weksla). W Europie mała republika Andorra w Pirenejach nie posiada własnego ustawodawstwa wekslowego.

Charakterystyczną cechą

13 **rodziny francuskiej**

jest uzależnienie zobowiązania wekslowego od podstawowej umowy. Teoretycy francuscy (Lyon Caen) uważają, że weksel jest umową konsenzualną, a list jest sposobem jej wykonania. Podstawą wekslu jest umowa, mocą której wystawca weksel odstępuje remitentowi weksel tzn. „pieniądz nieobecny“ w zamian za walutę wekslową.

Rodzina francuskiego ustawodawstwa wekslowego formalnie swój początek bierze z §§ 118—189 code de commerce z 15. VIII. 1897 r., który recypował przestarzałe ustawodawstwa Colberta. Ustawa francuska była wielokrotnie nowelizowana (w 1848, 1862, 1894, 1904 (dwukrotnie), 1905, 1906 (trzykrotnie) i 1922 r. Na ustawy światowe miała dlatego tak wielki wpływ, że była pierwszą kompletną i jak na ówczas, najdoskonalszą kodyfikacją. Pozatem zwycięstwa Napoleona przyczyniają się do wprowadzenia tej ustawy w wielu krajach (np. w Księstwie Warszawskiem).

Na terenie byłej Kongresówki obowiązywała do 31. XII. 1924 r. z nowelą wprowadzoną art. 85-ym rosyjskiego ustawodawstwa wekslowego z r. 1902, dotyczącą międzynarodowego prawa wekslowego (art. 82—84 ust. ros.). Code de commerce obowiązuje prawie bez zmiany w księstwie luksemburskiem (nowela w 1874 r.). Nieomal dosłowny przekład ustawy francuskiej zostaje przyjęty przez Grecję (1835 r.), Turcję (1850), Monacco (1877), Haiti (1826) i republiki dominikańskie (1874). Z pewnemi zmianami recypują ustawę francuską Holandja (1838), Hiszpanja (1829), Malta (1857), Serbja (1860) oraz republiki środkowo i północno amerykańskie wzorujące się na kodeksie hiszpańskim. Następnie Holandja (1886), Hiszpanja (1885), Malta upodobniły się przez nowele do ustawodawstwa niemieckiego i wraz z Kubą, Portoricą, Hondurasem, Filipinami tworzą — według Meyera — grupę pośrednią.

14 Ustawodawstwo niemieckie

uniezależnia zobowiązanie wekslowe od podstawowej umowy. Weksel jest zatem sam w sobie zobowiązaniem abstrakcyjnem, formalnem i upisemnionem. Ustawa niemiecka powstała z inicjatywy konferencji niemieckiego związku celnego z 1846 r. Projekt opracowano w Lipsku w r. 1847. Został on kolejno przyjęty przez poszczególne państwa Rzeszy. Z Austrji przechodzi do Węgier, stąd do Bułgarji w 1897 r. Przez Szwecję zostaje przyjęty w 1851 r., skąd dostaje się do reszty krajów skandynawskich i Finlandji. Pod wpływem ustawy finlandzkiej tworzy się rosyjska ustawa wekslowa z 1902 r.; dekret sowiecki z 24. VII. 1923 r. jest wyraźną recepcją ustawy z 1902 r. Sowieckie ustawodawstwo wekslowe zaliczyć więc należy do grupy niemieckiej, choć jest w stosunku do niej uwstecznieniem. Nie przewiduje wielu sytuacji faktycznych (Demkow). Jest ono tylko lichą odbitką ustawodawstw typu niemieckiego.

Włochy w r. 1882 porzucają system wekslowy francuski, aby przejść do grupy ustawodawstwa niemieckiego. Na ustawie włoskiej wzoruje się ustawa rumuńska z 1887 r. Potem pod wpływem niemieckim tworzą się ustawy: szwajcarska, japońska (1899) i portugalska; ostatnią przyjmują Peru, Venezuela i San Salwador.

Projekt przyjęty przez konferencję haską zbliża się do grupy niemieckiej. Delegacje państw wschodnio-europejskich i południo-amerykańskich głosują bowiem na konferencji za wnioskami niemieckiemi.

15 Grupa angielsko-amerykańska.

stoi na stanowisku niezależności zobowiązania wekslowego od podstawowej umowy. Oznacza się ona, w porównaniu do systemu niemieckiego, większą swobodą form i stosowaniem zasad słuszności w prawie, o tak formalistycznem charakterze, jak prawo wekslowe. Prawo angielskie jest bardzo liberalne co do istotnych klauzul weksla, nie wymaga ani miejsca i

daty wystawienia, ani miejsca płatności. Suma wekslowa może być rozłożona na raty.

Pierwszą kodyfikacją grupy angielskiej jest „The Negotiable Instrumentes Act“ dla Indji z r. 1881. W rok później przyjęto w Wielkiej Brytanji „Bills of Exchanger Act“, który opracował Chalmers na podstawie 2.500 orzeczeń sądowych, w których najstarsze pochodziły z 1603 r., oraz 17 statutów (Statutory Exactments). — Ustawa ta zawiera również prawo czekowe (art. 73—82). Ustawodawstwo angielskie przyjęły poza nielicznemi wyjątkami kolonje i dominja angielskie. Negotiable Instruments Law z 1896 r. uchwalony przez konferencję stanową, przyjęty przez poszczególne Stany Ameryki Północnej. Costaricę (1902), Liberję i egipski Sudan zaliczamy również do grupy angielskiej.

16 **Prace nad unifikacją**
prawa wekslowego rozpoczęto już w ostatnich dziesiątkach XIX wieku.

Pierwszy konkretny projekt t. zw. 27 reguł bremeńskich opracowano w latach 1876—8 na konferencjach Ang. International Law Association. Anglicy, którzy najmniej byli skłonni, aby wyrzec się swego rodzimego ustawodawstwa, czynili to choćby dlatego, że różnorodność ustaw wekslowych najdotkliwiej dała się odczuć kupcom angielskim. Projekt adwokata medjolańskiego Cezara Norsy, kilka projektów opracowanych na międzynarodowych kongresach prawa handlowego, a wreszcie projekt rady sądu kameralnego w Berlinie Feliksa Meyera znajdujący się z obszernem uzasadnieniem w drugim tomie „Des Weltwechselrechts“ — przygotowały grunt do konferencyj haskich.

W 1910 r. zwołał rząd holenderski pierwszą konferencję międzynarodową do Hagi z udziałem 32 państw. Opracowano tu projekt wstępny (avant projet) prawa wekslowego, który następnie przedłożono rządom do zbadania. W dwa lata później w dniu

15. VI. 1912 r. zebrała się druga konferencja haska. W niej uczestniczyło 37 państw. Konferencja ta przyjęła projekt umowy i jednolitej ustawy.

Umowę haską podpisało w dniu 23. VII. 1912 r. 30 państw. Umowa ta składa się:

1) z właściwej umowy międzynarodowej, którą kontrahujące strony zobowiązują się wprowadzić na swoim obszarze dołączony do umowy regulamin wekslowy (art. 1), nie wprowadzać do niego żadnych zmian poza t. zw. rezerwatami (art. 2—22), co do których pozostawiono stronom zupełną swobodę. Rezerwaty albo zezwalają na zmianę postanowień regulaminu, albo pozostawiają autonomicznemu uregulowaniu kwestje pominięte przez regulamin haski.

2) regulaminu wekslowego, który przedstawia się jako wewnętrzna ustawa wekslowa.

Po wojnie Międzynarodowy Zjazd Handlowy w Paryżu, a następnie Liga Narodów zajęły się sprawą unifikacji prawa wekslowego. Z inicjatywy L. N. z końcem 1927 r., a początkiem 1928 r. odbyły się w Genewie narady komitetu ,który ma przygotować projekt poprawy regulaminu wekslowego. W roku 1929 przewiduje się zwołanie międzynarodowej konferencji do Hagi.

17 Projekt polskiego prawa wekslowego

jest w zupełności oparty na regulaminie haskim. Jest on pierwszą pracą komisji kodyfikacyjnej. Sekcja prawa handlowego tej komisji na podstawie ref. Dolińskiego i Kuratowskiego opracowała w r. 1921/22 projekt ustawy wekslowej, przyjęty następnie przez Wydział Cywilny Kom. Kodyf., a wreszcie dnia 9 kwietnia 1923 r. przez plenum Komisji Kodyfikacyjnej. Projekt ten został wniesiony do sejmu jako projekt rządowy.

Ustawa z 31. VII. 1924 r. o naprawie Skarbu Państwa i poprawie gospodarstwa społecznego (Dz. U. 71 — 687) upoważniła Prezydenta Rzeczypospolitej do unormowania drogą rozporządzenia wydanego na

podstawie uchwały Rady Ministrów „obiegu tytułów na okaziciela oraz tytułów przeznaczonych przez indos lub sesję.“ Na podstawie powyższego upoważnienia Prezydent Rzeczypospolitej zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 15. X. 1924 r. ogłosił rozporządzenie z dnia 14. XI. 1924 r. (Dz. U. 100 — 926) o prawie wekslowem.

18 **Ustawa polska**

jest recepcją regulaminu haskiego. Z rezerwatów skorzystała Komisja Kodyfikacyjna nieznacznie. Pierwsze 70 art. przyjmuje nawet numerację regulaminu haskiego. W następnych z uwagi na to, że regulamin haski pozostawił wiele kwestji autonomicznemu uregulowaniu, przeplatano artykuły reg. haskiego artykułami, opracowanemi przez Kom. Kodyf.

Komisja Kodyfikacyjna wprowadziła do regulaminu haskiego przepis o podpisach na blankietach wekslowych (2 V i 100 V w.), uregulowała inaczej skutki indosu „nie na zlecenie“ (14 II w.), dodała przepisy o przedawnienia (71, 72 i 74 w.), o niesłusznem zbogaceniu (75 w.), zdolności wekslowej (76 w.), podpisie nieumiejącego pisać (77 w.), o ważności zobowiązań wekslowych zaciągniętych zagranicą przez obywatela polskiego (81 II w.), ważności oświadczeń wekslowych dokonanych w kraju, a zależnych od innych oświadczeń wekslowych, dokonanych zagranicą (83 w.), proteście (85—93 w.), postępowaniu amortyzacyjnem (94—97 w.), przepisy tymczasowe (102 w.) i końcowe (104—111 w.). Artykuł 73 (odpowiada art. 71 regulaminu), 78 (72), 79 (73), 80 (74), 81, (75), 82 (76), 99—102 (77—80) recypowano z regulaminu haskiego. Rząd zmienił określenie wysokości stopy procentowej z 6% na odsetki prawne (5 II, 47 i 48 w.).

19 **Rozwój prawa czekowego**

jest kwestją ostatnich dziesiątków lat. Ponieważ czek jest instytucją pokrewną wekslowi, możnaby się początku czeku doszukiwać w pierwszych cambiach wy-

stawionych przez campsorów italskich. Wszak pierwsze weksle nie miały celów kredytowych, lecz były środkami wypłaty i zastępowały obrót gotówkowy.

Pewne odmiany wekslu trasowanego, a mianowicie italskie fedi di deposito lub cedulae bancariae w XIII i XIV wieku, późniejsze polizze w Palermo i Neapolu, holenderskie kassiersbriefje w XVI w., a w Anglji w XVII w. cash-note i goldsmiths-note wykazują wiele podobieństwa do czeku — kwitu. Słowo „czek“ jest pochodzenia angielskiego (exchequer-skarbiec, a według niektórych to check — kontrolować).

Pierwsza współczesna

20. **ustawa czekowa**

obowiązująca we Francji (ustawa z dnia 14 czerwca 1865 r.) uważa za czek „pismo które pod formą zlecenia wypłaty, służy wystawcy do wycofania na swą korzyść lub na korzyść osoby trzeciej całości lub części rozporządzalnych funduszów, zapisanych na jego dobro u wskazanego.“ Drugą ważną ustawą, zawierającą prawo czekowe jest angielski Bills of Exchange Act z 1882 r. W wieku XIX wydają odrębne ustawy czekowe państwa skandynawskie (1897—98), Ekwador (1892), Belgja (1893) i Stany Zjednoczone (1897). W kodeksach handlowych znajdujemy przepisy prawa czekowego w Argentynie, w Bułgarji, Hiszpanji, Włoszech, Japonji, Meksyku, Peru, Portugalji, Rumunji i San Salvator. Zobowiązania szwajcarskie zawierają prawo czekowe.

Na obszarze ziem polskich obowiązywały ust. czekowe: austr. z 3 kwietnia 1906 r., niem. z 11 marca 1908 r., oraz węg. z 1908 r. Na ziemiach b. zab. ros. było prawo zwyczajowe. Jeszcze przed wybuchem wojny przyjmuje prawo czekowe Costa Rica (1902), Bolivia i Brazylja (1912) oraz Turcja (1914 r.). Gwatemala przyjmuje dnia 30. V. 1913 r. ustawę czekową, będącą tłumaczeniem rezolucyj konf. haskiej (prócz art. 25—28). Całkowicie przyjmuje rezolucje haskie

Panama. Po wojnie ustawy czekowe przyjmują: Urugwaj (1919), Finlandja (1920), Chili (1922), Colombia (1923) i Polska (1924).

21. **Polskie prawo czekowe**

jest w znacznej części recepcją postanowień rezolucyj konferencji haskiej z 1912 r. dotyczącej ujednostajenia prawa czekowego, która nie przygotowała umowy wiążącej państwa do wprowadzenia jednolitej ustawy czekowej. Na konferencji tej uchwalono 34 artykuły ustalające brzmienie przyszłej jednolitej ustawy. Rezolucje te miały być przedmiotem dyskusji w poszczególnych państwach, a na następnej konferencji (która się nie odbyła) miał być opracowany projekt jednolitej ustawy czekowej.

Polskie prawo czekowe opracowane przez komisję kodyfikacyjną zostaje ogłoszone jako rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14-go listopada 1924 r. (Dz. U. 100—927).

Nowe polskie prawo wekslowe (i czekowe)
22. **weszło w życie**

z dniem 1. I. 1925 r. (104 w., 591 cz.). Z tą chwilą straciły moc wszystkie obowiązujące dotąd na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej ustawy, rozporządzenia i dekrety, odnoszące się do weksli (czeków). W szczególności straciły moc:

1) ustawa wekslowa austrjacka, wprowadzona pat. ces. z 15 stycznia 1850 r. Dz. U. p. N. 51, tudzież wszystkie dotyczące weksli nowele i dodatkowe rozporządzenia;

2) ustawa wekslowa niemiecka z 15 lutego 1850 r. wraz z wszystkiemi nowelami i późniejszemi ustawami;

3) postanowienia francuskiego code de commerce (art. 110—189) wraz z wszystkiemi nowelami oraz rozporządzeniem o protestach;

4) ustawa wekslowa rosyjska z 1902 r. wraz z wszystkiemi dodatkowemi ustawami;

5) austrjacka ustawa czekowa z dnia 3. IV. 1906 r. wraz nowelami;

6) niemiecka ustawa czekowa z dnia 11. III. 1908 r., wraz nowelami.

Nie narusza to jednak przepisów ustawowych, dotyczących postępowania w sprawach wekslowych, ani też ustaw i rozporządzeń skarbowych o opłatach państwowych i samorządowych od weksli (czeków) i protestów (107 w., 59 cz.).

23 **Stosunek nowych przepisów do uchylonych** nie jest uregulowany w samej ustawie, poza kilku kwestjami. Dlatego stosuje się tu ogólne zasady prawne.

W myśl tychże prawo materjalne nie działa wstecz. Weksle (czeki) wystawione przed 1. I. 1925 r. podlegają materjalnym przepisom dawnych ustaw. Odnosi się to do charakteru i treści zobowiązań wekslowych (czekowych) zaciągniętych przed tą datą. Jeżeli jednak na wekslu, wystawionym przed 1. I. 1925 r., złożono oświadczenie po tej dacie (np. akcept, indos, poręke), treść i zakres zobowiązania z tych oświadczeń podlega nowym przepisom. Wynikało z zasady samodzielności zobowiązań wekslowych (czekowych).

Prawo formalne działa wstecz. Forma oświadczeń wekslowych (indos, akcept i t. d.), protestu oraz postępowanie amortyzacyjne podlega po dniu 31. XII. 1924 r. przepisom nowego prawa. Jednakowoż materjalne skutki protestu dla zobowiązań z oświadczeń złożonych przed 1. I. 1925 r., ocenia się według dawnego prawa, t. zn. materjalne kwestje przy postępowaniu amortyzacyjnem (czy jest dopuszczalne umorzenie, względnie regres na podstawie zaginionego weksla itp.) ocenia się według dawniejszych przepisów.

Spornem jest jakie przepisy prawne należy stosować do przedawnienia zobowiązań zaciągniętych przed 1. I. 1925 r. Uważam te przepisy za część prawa materjalnego i dlatego stosować tu należy wy-

łącznie ustawy dawne. Inny jest pogląd prof. Dolińskiego, który uważa, że przedstawienie jeszcze „niedokonane“ przed 1. I. 1925 r. ocenia się według nowej ustawy. Nie wiem, czy pod słowem „niedokonane“ prof. D. rozumie przedawnienie nie rozpoczęte, czy też nieukończone. Co do przedawnienia, które rozpoczęło biec za panowania dawnej ustawy, a nie dobiegło do końca w dniu 31. XII. 1924 r. prof. Wróblewski uważa, że w takim przypadku zobowiązany, który się powołuje na przedawnienie, może — według swego wyboru — albo stanąć na gruncie prawa dawnego i wykazać, że na podstawie tego prawa jego odpowiedzialność zgasła przez przedawnienie, albo też oprzeć się na prawie nowem i udowodnić, że od chwili wejścia tego prawa w życie wprowadzony przez nie czas przedawnienia upłynął już na jego korzyść. (Polskie pr. wekslowe — str. 153).

Niektóre ustawy odwołują się w swych przepisach do postanowień prawa wekslowego. Ustawy austrjackie i niemieckie odwołują się kilkakrotnie do przepisów właściwych ustaw wekslowych. Z chwilą wejścia w życie polskiego prawa wekslowego w miejsce odnośnych przepisów dawnych ustaw wekslowych wchodzą odpowiednie przepisy polskiego prawa wekslowego (106 I). W szczególności: przeniesienie akcyj imiennych (art. 182 ust. 5 austr. ust. handl. i § 222 niem. ustawy handlowej), papierów wartościowych na zlecenie (przekazy kupieckie, kupieckie zapisy długu, ceduły morskie, dowody ładunkowe, listy bodmeryjne i polisy ubezpieczeń morskich, a w b. zab. pruskim także polisy ubezpieczeń innych przesyłek art. 305 ust. 1. austr. ust. handl. i § 365 n. k. h.) odbywać się będzie według odpowiednich przepisów polskiego prawa wekslowego. Tak samo amortyzacja powyższych kupieckich pap. na zlecenie (art. 305 ust. 2) w Polsce Południowej odbywać się będzie według postanowień polskiego prawa wekslowego (94—95 96 I i 97 w.). Austrj. ustawa o domach składowych została uchylona dniem 31. XII. 1924 r., więc przepisy o zastosowaniu do niej polskiego pr. weksl. nie weszły nigdy w życie.

Rozdział trzeci.

Istota weksla (czeku)

24. **Gospodarcze znaczenie wekslu** jest bardzo wielkie. Weksel jest ważnym środkiem kredytowym. Kupiec poszukujący gotówki wystawia weksel własny, który następnie eskontuje w banku. Eskontem nazywamy sprzedaż wekslu w instytucji finansowej, która wypłaca sumę wekslu po potrąceniu odsetek za czas od dnia skupu wekslu do dnia płatności. Wysokość tej stopy zależy od położenia gospodarczego rynku, na którym dokonuje się skupu weksli. Jeżeli łatwo jest o gotówkę i stopa procentowa przy zwyczajnych pożyczkach jest niska, to niższa jest także stopa dyskontowa. Wekslem może kupiec płacić za towary. W ten sposób sam oszczędza sobie kłopotów związanych z poszukiwaniem kredytu, a odbiorcy wekslu ułatwia kredyt przez swój podpis na wekslu.

Wystawca trasując weksel na swego dłużnika ściąga w ten sposób swe wierzytelności. Dłużnik weksel akceptuje, a wierzyciel może przed terminem płatności uzyskać z banku sumę wekslową przez eskont wekslu.

Formalny charakter zobowiązania wekslowego, odcięcie zarzutów, samodzielność odpowiedzialności kilku podpisujących, szybki proces i ułatwiona egzekucja — a ponadto krótki termin płatności stwarza z wekslu pożądaną dla wierzycieli formę udzielania pożyczek. Banki powierzone im oszczędności lokują w skupowanych wekslach.

Obieg wekslu jest ułatwiony przez indos. Dlatego weksel jest często używany ,jako środek płatniczy

zamiast pieniądza. Zamiast przesyłać pieniądze do miejscowości odległej o tysiące kilometrów, kupiec kupuje weksel płatny w owej miejscowości i tenże przesyła zamiast pieniędzy. W ten sposób weksle ułatwiają obieg pieniężny. Weksle krążące między poszczególnemi państwami, weksle zagraniczne, nazywamy dewizami. Dewizy są ważnym towarem na giełdzie pieniężnej, mają swój kurs zależny nietylko od kursu walut, w którym są płatne, ale również od podaży i popytu za nie.

Przykład: Jeżeli wiele wypłat mają dokonać kupcy warszawscy w Londynie, a weksli płatnych w Londynie jest niewiele, kurs dewiz płatnych w Londynie na giełdzie warszawskiej podnosi się. Podwyżka ta nie może być znaczna, gdyż w przeciwnym przypadku opłaciłaby się przesyłka złota z Warszawy do Londynu zamias przesyłki dewiz. W ten sposób kurs dewiz jest barometrem płatniczym. Jeżeli bilans płatniczy jest czynny, to kurs dewiz jest niższy od giełdowych notowań gotówki. Jeżeli bilans jest ujemny to kurs dewiz jest wyższy.

25. **Gospodarcze znaczenie czeku**

polega na tem, że obrót czekowy zastępuje wypłaty gotówką, zmniejsza obrót gotówki, ułatwia wzrost majątku, bez obawy inflacji, oszczędza kłopotów połączonych z przechowywaniem gotówki, jej liczeniem, oraz przeprowadza podział pracy. Jakie znaczenie ma obrót czekowy w Anglji mogą to zobrazować następujące cyfry. Czekami na sumę 37 miljardów zł. dokonano 92% wszystkich wypłat.

26. **Prawna istota**

wekslu była i jest przedmiotem sporu. Do wieku XVII (Scaccia, Turri, Bode) wszyscy uczeni byli zgodni, że weksel jest zobowiązaniem umownem (kontraktem konsensualnym). Zobowiązanie to mogło powstać nawet przez umowę ustną. Jakiego charakteru była umowa wekslowa, nie było zgody w literaturze. Zobowiązanie wekslowe podciągano, albo pod jeden z typów zobowiązań rzymskich (mutuum, emptio — venditio, locatio — conductio, do ut des) albo uważano zobowiązanie wekslowe za kontrakt konsensualny sui generis. Wpływ tych teorji widzimy w ustawodawstwie wekslowem grupy francuskiej.

Instytucja indosu, która rozpowszechnia się w w. XVII, przyczynia się do powstania teorji o literalnym charakterze kontraktu wekslowego. Rozróżnia się literalną umowę wekslową od konsensualnej umowy o wystawienie weksla. Heineccius mówi, że przez ustną umowę wekslową powstaje zobowiązanie, ale nie jest ono zobowiązaniem wekslowem.

W w. XIX rozróżnia się umowę wekslową od pactum de cambiando (Martens 1798, Daniels, Mittermaier). Pactum de cambiando może być kontraktem konsensualnym. Kontrakt ten rodzi zobowiązanie pozawekslowe. Samo zobowiązanie wekslowe powstaje przez wręczenie weksla.

Jeszcze z początkiem XIX w. pojawiają się teorje o konsensualnym charakterze kontraktu wekslowego (Siegel 1802 r., Borel 1812 r.). Teorje te uważają weksel za umowę wystawcy z remitentem, umowę konsensualną, której istota polega na ważnem zawarciu, a nie na pisemności.

Zwrot w nauce stanowi teorja Einerta, który weksel uważa za „kupiecki pieniądz papierowy.“ Tak, jak państwo wypuszcza banknoty, kupcy kreują weksle. Według tej teorji weksel nie jest umową, lecz jednostronnem przyrzeczeniem wystawcy (w wekslu trasowanym przyrzeka zapłatę przez trasata). Konsekwencją teorji Einerta jest zaprzeczenie istnienia umowy wekslowej. Normalnym typem weksla jest według niego weksel na okaziciela; głównym dłużnikiem jest zawsze wystawca; akcept jest tylko formą poręki.

Na formalny charakter weksla zwraca uwagę Liebe, który uważa, że weksel jest formalnym kontraktem, a nie jednostronnem przyrzeczeniem. Ten formalny kontrakt powstaje przez to, że zobowiązany za zgodą uprawnionego podpisuje przyrzeczenie wekslowe. Weksel jest formalnym aktem woli jednej ze stron, która za zgodą drugiej stwarza dokument wekslowy. Liebe podkreśla nieodwołalność akceptu uważając go za przyjęcie oferty przez podpis.

W XIX w. wyrabia się już pogląd, że dokument wekslowy jest nieodłączny od związanych z nim praw. Bez dokumentu, względnie bez jego surogatu, wierzyciel nie może dochodzić swych praw. Dłużnik nie potrzebuje płacić bez przedłożenia papieru przez wierzyciela, a jeśli płaci naraża się na to, że będzie musiał ponownie zapłacić na rzecz innego posiadacza dokumentu. Wszyscy są więc zgodni, że weksel jest papierem wartościowym. Posiadanie tego papieru uzasadnia dochodzenie obligatoryjnych praw wekslowych. Zobowiązanie wekslowe nie może powstać i istnieć bez dokumentu, ustny kontrakt wekslowy jest nieważny.

Wielka natomiast sprzeczność panuje w poglądach co do tego w jaki sposób i kiedy powstaje zobowiązanie wekslowe, którego można dochodzić za przedłożeniem dokumentu. Teorje dotyczące tego zagadnienia przedstawię w rozdziale ósmym.

Teorje co do
27. **istoty czeku**

są związane z rozwojem teorji o istocie prawnej weksla. Czek jest, tak samo, jak weksel, papierem wartościowym. Dochodzenie praw z czeku jest uzależnione od posiadania dokumentu.

Charakter prawny zobowiązania wystawcy czeku jest również przedmiotem sporu. Zobowiązanie to uważają jedni (według przedstawienia Bouterona — La chèque) za polecenie (chèque mandat), cesję wierzytelności (chèque cession de creánce), przekaz (chèque délégation — Thaller et Percerou) lub przyrzeczenie na rzecz trzeciego (chèque stipulation pour autroi).

28. **Moje określenie**

istoty prawnej weksla i czeku wychodzi z założenia, że w prawie wekslowem (czekowem) mamy splot instytucji pr. rzeczowego z obligacjami. Weksel (czek) jest m. zd. rzeczą, do której stosuje się także przepisy prawa rzeczowego. Wartość gospodarcza tej rze-

czy polega na tem, że z własnością są związane doniosłe prawa obligatoryjne. Weksel (czek) jest rzeczą, której częściami składowemi są zobowiązania. Bez nich dokument byłby bezwartościowym świstkiem papieru. Odwrotnie, bez dokumentu zobowiązanie nie miałoby charakteru dzisiejszego zobowiązania wekslowego (czekowego).

Istota prawna wekslu (czeku) polega na ścisłem powiązaniu praw rzeczowych z obligacyjnemi. Ten splot instytucyj rzeczowych z obligacjami spowodował różnorodność poglądów i przyczynił się do powstania teoryj, tłumaczących w sposób sprzeczny charakter wekslu (czeku), zobowiązania wekslowego (czekowego), oraz powstanie i treść samych zobowiązań.

Weksel (czek) jest rzeczą, której częściami składowemi są zobowiązania. Dlatego treść tych zobowiązań nie zależy od tego, co umawiające się strony chciały wyrazić, lecz od tego, co rzeczywiście, objektywnie wyraziły w treści dokumentu.

Skarga windykacyjna, nabycie praw z wekslu (czeku) w drodze czystej tradycji (czek na okaziciela, tradycja dokumentu indosowanego in blanco), czy też tradycja połączona ze zgodą, wyrażoną w formie indosu (papiery na zlecenie), nabycie praw wskutek dobrej wiary, zastaw — to instytucje prawa rzeczowego. Odcięcie zarzutów, ocena zobowiązania wekslowego nie ze stanowiska woli stron, które chciały stworzyć stosunek obligatoryjny, lecz ze stanowiska brzmienia oświadczenia złożonego na dokumencie — to konsekwencje tego rzeczowego charakteru wekslu (czeku).

Gospodarcze znaczenie wekslu (czeku) zależy jednak w zupełności od zobowiązań wekslowych (czekowych), które stały się częściami składowemi tej rzeczy. Bez tych zobowiązań dokument nie miałby swego gospodarczego znaczenia i nie spełniby swego celu prawnego. Dlatego teoretycy zwracali główną uwagę na zobowiązanie, a zapoznawali zupełnie stronę rzeczową zagadnienia.

29. Zobowiązanie jest ważne

jako zobowiązanie wekslowe (czekowe) jeżeli:

a) na dokumencie, zawierającym wszystkie istotne składniki weksłu (czeku),

b) osoba, zdolna do zaciągania zobowiązań,

c) złożyła formalne oświadczenie.

Jeżeli nie dopełniono któregokolwiek z tych warunków ważne zobowiązanie wekslowe (czekowe) nie powstaje. Formalne oświadczenie złożone na ważnym dokumencie przez osobę niezdolną do zaciągania zobowiązań nie rodzi zobowiązania tej osoby. Tak samo, jeżeli dokument nie zawiera wszystkich istotnych składników weksłu (czeku), nie powstaje zobowiązanie wekslowe (czekowe), choćby oświadczenie, (np. podpis indosanta) osoby, zdolnej do działania, odpowiadało formie nakazanej przez prawo; z takiego podpisu może jednak powstać zobowiązanie cywilne.

Pozornym wyjątkiem jest tu odpowiedzialność z podpisu złożonego na blankiecie wekslowym. M. zd. jest to zobowiązanie warunkowe, które staje się skuteczne z chwilą wypełnienia dokumentu wszystkiemi składnikami.

W dalszych rozdziałach omówimy warunki ważności zobowiązania wekslowego (czekowego). Rozważymy kolejno, jaki musi być dokument (R. IV), jakie składniki może i musi zawierać (R. V.), kto (R. VI.) i w jakiej formie zaciąga zobowiązanie (R. VII.).

Rozdział czwarty.

Dokument.

30. **Dokument wekslowy (czekowy)** jest dokumentem pisemnym. Może być sporządzonym z dowolnego materjału (papieru, płótna, drzewa). Do ważności nie wymaga się spisania dokumentu na oznaczonych blankietach. Czek spisany na kartce czystego papieru jest ważny. Często jednak szczególne przepisy (statut), albo umowa wystawcy czeku z bankiem nie zezwalają trasatowi honorować czeków, których nie spisano na oznaczonych blankietach (np. blankiety czeków P. K. O.).

Dokument może być skreślony w dowolnym języku, także w nieżyjącym (np. starogreckim). Podpisujący musi podać treść swego oświadczenia w jednym języku. Obietnica zapłaty złożona słowami różnych języków jest niejasna. i temsamem nieważna. Natomiast oświadczenia, pochodzące od różnych osób. mogą być podane w różnych językach.

Treść wekslu (czeku) musi zawierać istotne składniki, a prócz tego może zawierać klauzule nieistotne. Poszczególne klauzule omówimy w rozdziale piątym.

Orginał wekslu (czeku) musi pochodzić od wystawcy. Oczywiście nie wymaga się, aby z całości skreślił go wystawca własnoręcznie. Może być napisany maszyną, drukowany, litografowany. Jedynie podpis musi się przedstawiać jako własnoręczny.

Dokument wekslowy (czekowy) jest rzeczą ruchomą. Jak każda rzecz może ulec zniszczeniu. Ponieważ zobowiązania są częściami składowemi tej rzeczy, zgasłyby nawet przez przypadkowe zniszczenie dokumentu. Uzależnienie donioslych praw obligato-

ryjnych od trwałości dokumentu, związanie z kruchym papierem praw majątkowych o wielkiej wartości, wykraczałoby przeciw zasadom słuszności. Dlatego od dawna stworzono instytucje prawne, które miały temu zapobiec. Wystawiano dokument w dwu egzemplarzach, albo dzielono dokument na dwie części (charte partie). Współczesne prawo stara się również zaradzić ujemnym skutkom uszkodzenia, czy zniszczenia dokumentu. Do tego celu zmierza:

a) ten sam weksel (czek) występuje w kilku oryginałach (wtóropisach) pochodzących od wystawcy. Posiadanie jednego papieru wystarcza do wykonania wszystkich praw związanych z wekslem (czekiem),

b) każdy posiadacz wekslu może sporządzić odpis, na którym można umieszczać ze skutecznością niektóre oświadczenia wekslowe. Odpis obiega, a oryginał znajduje się w pewnem przechowaniu, i nie jest narażony na zniszczenie.

c) zniszczony lub zagubiony dokument można zastąpić surogatem tegoż, a mianowicie orzeczeniem umarzającem, które wszelkie prawa z oryginału pozwala wykonywać za przedłożeniem wypisu orzeczenia.

31. Istota **wtóropisów (duplikatów)**

polega na tem, że jeden weksel (czek) wystawia się w kilku egzemplarzach. Jest to tylko weksel (czek), choć jest skreślony w kilku oryginałach. Żaden z poszczególnych egzemplarzy nie jest gorszy od innego. Wszystkie egzemplarze tegoż wekslu (czeku) są równowartościowe; w zasadzie na każdy z nich wierzyciel może dochodzić swych praw. Oczywiście wyraźnie zaznaczamy „w zasadzie“, gdyż roszczeń przeciw akceptantowi można dochodzić tylko z przyjętego przez niego egzemplarza. Wola wystawcy może poszczególne egzemplarze przeznaczyć do oznaczonego celu, np. primę do akceptu, sekundę do obiegu.

Istotne składniki wszystkich egzemplarzy muszą być jednakowe, ale nie wymaga się, aby cała treść była jednakowa. Już sama ustawa wymaga, aby egzemplarze były ponumerowane w tekście (63 II w., 39 II cz.), a więc jeden będzie miał określenie, jako „prima — weksel“, lub „pierwszy weksel“, drugi jako „sekunda“, lub „weksel nr. 2-gi“ itd. Jeżeli egzemplarze nie są ponumerowane, każdy z nich uważa się za weksel (czek) odrębny (63 II w., 39 II cz.). Pozatem w treści wekslu (czeku) mogą być klauzule, które przeznaczają egzemplarz do pewnego celu, a więc „egzemplarz przeznaczony do akceptu“, „egzemplarz przeznaczony do obiegu“, przyczem w obiegowym egzemplarzu należy oznaczyć nazwisko osoby, u której znajduje się egzemplarz akceptowany. Brak takiego oznaczenia może spowodować wiele ujemnych skutków dla posiadacza egzemplarza obiegowego. Zdaniem Wróblewskiego, sam egzemplarz obiegowy, który nie zawiera wzmianki, gdzie znajduje się egzemplarz akceptowany nie daje prawa do stwierdzenia protestem (65 II w.), że odmówiono wydania egzem. akceptowanego. W rezultacie może to spowodować utratę roszczeń regresowych. Brak takiej wzmianki nie wyklucza jednak możności wniesienia skargi o wydanie egzemplarza akceptowanego.

Wtóropisy to egzemplarze tego samego wekslu (czeku). Indos na jednym egzemplarzu przenosi prawa do innych egzem. Legitymowany posiadacz, czyli właściciel ma skargę indykacyjną o wydanie reszty egzemplarzy, chyba, że prawo żądania, wydania pewnego egz. utracił wskutek nabycia tegoż w dobrej wierze przez inną osobę (15 II w., 13 II cz.).

Wyręczenie, poręka a nawet przyjęcie i inne oświadczenia mogą się znajdować na którymkolwiek egzemplarzu. Uważam, że odmienna wola wystawcy nie narusza ważności tych oświadczeń. Nie zastosowanie się do klauzul winkulujących przeznaczenie wekslu w pewnym kierunku m. zd. powoduje ujemne skutki innego znaczenia, niż nieważność tych oświadczeń.

Przykład: Akceptant egzemplarza obiegowego zobowiązuje się wekslowo, odpowiada jednak ze szkodą powstałą przez nieprzyjęcie egzemplarza przeznaczonego do przyjęcia. Indoratarjusz egzemplarza przeznaczonego do przyjęcia zaciąga zobowiązanie, ale nie może powoływać się na dobrą wiarę przy nabyciu, gdyż klauzula „przeznaczona do akceptu", to wyklucza.

Pozatem umieszczenie oświadczenia na pewnym egzemplarzu ma to praktyczne znaczenie, że w procesie wekslowym roszczeń z tych oświadczeń można dochodzić jedynie na podstawie egzemplarza, na którym to oświadczenie się znajduje. Uważam, że w procesie zwyczajnym można dochodzić roszczeń bez przedłożenia tych egzemplarzy, jeżeli dowód da się przeprowadzić w inny sposób.

Akty zachowawcze są dokonane przez to, że jeden egzemplarz został przedstawiony do zapłaty i zaprotestowany. Skutki rozciągają się na cały weksel (czek) z wszystkiemi egzemplarzami. Zapłata, dokonana na jeden z egzemplarzy, zwalnia nawet wtedy, gdyby nie było na wekslu zastrzeżenia, że taka zapłata pozbawia ważności inne egzemplarze. Wszelako trasat odpowiada z każdego przyjętego przez siebie egzemplarza, którego mu nie zwrócono (64 I w.). Przyjemca winien się domagać przy zapłacie wydania wszystkich przyjętych przez siebie egzemplarzy.

Jeżeli trasat przyjmie kilka egzemplarzy tego samego wekslu, każde przyjęcie będzie samoistnem zobowiązaniem, za które odpowiada odrębnie. Trasat odpowiada z każdego przyjętego przez siebie egzemplarza, którego mu przy zapłacie nie zwrócono (64 I w.) Odpowiedzialność ta nie przemienia jednego wekslu w kilka odrębnych weksli. Powstają tylko odrębne zobowiązania tego samego wekslu.

Indosowanie poszczególnych egzemplarzy wtóropisów na różne osoby, które nabędą w dobrej wierze poszczególne egzemplarze, podwaja czy też potraja naturę wekslu. Łączność poszczególnych egzemplarzy zrywa się przez nabycie w dobrej wierze. Indosant, który przeniósł egzemplarze na różne osoby, jako też następni indosanci odpowiadają z wszystkich podpisanych przez siebie egzemplarzy, których

im nie zwrócono (64 II w.). Ci którzy podpisali weksel przed indosem na różne osoby, odpowiadają tylko raz. Akceptant odpowiada tylko z akceptowanego egzemplarza.

Przykład: Wierzbicki wystawił weksel trasowany w dwu egzemplarzach; oba wręczył remitentowi Romańskiemu, który indosował je na Adamskiego. Adamski primę indosował na Bolechowskiego, a sekundę na Breckiego, który wiedział, że indosowany na niego egzemplarz jest wtóropisem wekslu nabytego przez Bolechowskiego. Weksel indosował Brecki dalej na Celińskiego, który był w dobrej wierze co do uprawnień Breckiego. Następnie Celiński i Bolechowski indosują weksel na Domachowskiego, który znowu primę puszcza w ręce Eberta, a sekundę w ręce Erecińskiego.

W naszym przykładzie za oba weksle odpowiadać będą dwukrotnie Adamski, ponieważ weksel indosował na różne osoby, i Domachowski, gdyż tenże podpisał dwa różne weksle. Wierżbicki i Romański odpowiadać będą tylko raz, gdyż podpisali jeden weksel. Zapłata jednego egzemplarza zwalnia ich całkowicie od odpowiedzialności. Odpowiedzialność innych osób nie budzi żadnych wątpliwości: odpowiadają oni tylko jednorazowo.

W kilku egzemplarzach można wystawić każdy weksel trasowany, o ile z niego nie wynika, że został wystawiony w jednym egzemplarzu (63 i 99 w.) i każdy czek, który jest wystawiony w Polsce, a płatny w innem państwie, z wyjątkiem czeku na okaziciela (191 cz.). Każdy weksel własny, weksel trasowany oznaczony jako „jedyny“, każdy czek na okaziciela i każdy czek wystawiony i płatny w Polsce, nie mogą być wystawione w kilku egzemplarzach; nawet ich numeracja nie narusza tej odrębności (sporne). Wystawca i każdy zobowiązujący się zaciąga tyle zobowiązań, na ilu egzemplarzach złożył swe oświadczenie. Wprawdzie przeciw remitentowi może wystawca przeciwstawić zarzut, że wolą stron było, aby wszystkie egzemplarze stanowiły jedno zobowiązanie, ale przeciw nabywcy zarzuty te można tylko wtedy podnieść, jeżeli przeniesienie wekslu (czeku) nastąpiło wskutek porozumienia się na szkodę dłużnika (16 w., 30 cz.). Świadomość, że strony chciały pewne egzemplarze uważać za wtóropisy, nie wystarcza. Wystawca zaciągnął bowiem kilka samoistnych zobowiązań. Co do ich istnienia nabywca jest w dobrej wierze (15 II w., 13 II cz.).

Wtóropisów wekslu własnego nie wolno wystawiać, albowiem wystawca jest dłużnikiem głównym, jego zobowiązanie ma to samo znaczenie, co przyjęcie kilku egzemplarzy tego samego wekslu trasowanego

Czek na okaziciela wystąwiony w wtóropisach ułatwiałby nadużycia gdyż osoba, która wypuściłaby czek w różne ręce byłaby nieznaną. Wystąwienie wtóropisów czeków wystawionych i płatnych w Polsce, niema żadnego gospodarczego celu, gdyż czek nie ulęga przyjęciu, ani nie jest przeznaczony do dłuższego obiegu.

Egzemplarze wtóropisów muszą być ponumerowane, w samym tekście; numeracja poza tekstem (np. w nagłówku) nie wystarczy (63 II w., 99 II cz.). Weksel w kilku wtóropisach może być wystawiony bez osobnego żądania. Pozatem każdy posiadacz wekslu może żądać wystawienia wtóropisów, o ile z wekslu nie wynika, że go wystawiono w jednym egzemplarzu.

Zdarzyć się może, że weksel nie zawiera ani numeracji, ani oznaczenia jako „jedyny". Komentatorowie naogół uważają, że weksel taki po uzupełnieniu oznaczeniem jako „pierwszy" może być wystawiony w kilku egzemplarzach. Uważam jednak, że nie można żądać wystawienia wtóropisów takiego weksla w drodze skargi, na wystawienie wtóropisów i na dopisanie liczbowania muszą się dobrowolnie zgodzić wszyscy podpisani na wekslu.

Roszczenie o wystawienie wtóropisu wynika z wekslu, jest samoistnem roszczeniem posiadacza wekslu, ale nie można go dochodzić w procesie wekslowym. Roszczenia tego można dochodzić w procesie zwyczajnym, także po terminie płatności, a nawet po przedawnieniu roszczeń z wekslu. Żądający wystawienia wtóropisów winien wtedy uzasadnić swój interes prawny w tem żądaniu (np. skargą o niesłuszne zbogacenie), gdyż inaczej dochodzenie tej pretensji byłoby szykaną. Roszczenie o wystawienie wtóropisów nie jest ograniczone co do liczby; można żądać dowolnej ilości wtóropisów. Jeżeli niewystawiono w

czasie wtóropisu, można żądać wynagrodzenia, powstałych przez to szkód.

Posiadacz, który żąda wystawienia wtóropisu, ma się zwrócić do swego indosanta, który zwraca się do swego poprzednika, itd., aż do wystawcy. Wystawca jest zobowiązany wystawić nowy egzemplarz, a indosanci muszą powtórzyć na nim swoje indosy (63 III w.). Obowiązku powtórzenia poręk i oświadczeń wyręczenia niema. Koszty wystawienia ponosi ten, kto żąda wystawienia wtóropisu. (63 III w.).

Posiadacz czeku nie może wymusić wystawienia wtóropisów. Jest ono dopuszczalne tylko za obustronną zgodą.

Celem wtóropisów jest zmniejszenie niebezpieczeństwa utraty roszczenia w razie zniszczenia weksla. W handlu zamorskim kupiec posyła jednym okrętem primę, a drugim sekundę. W praktyce większe znaczenie ma ułatwienie przez wtóropisy obrotu wekslowego przez to, że jeden egzemplarz zostaje posłany za pośrednictwem zaufanej osoby trasatowi do przyjęcia, a drugi egzemplarz obiega. Przyjęty egzemplarz pozostaje w rękach zaufanego (tzw. korespondenta), który pozostaje w stosunku do osoby, która oddała mu weksel w przechowanie, jako zleceniobiorca; jest zobowiązany wydać mu weksel każdego czasu, chyba, że zgłosił się przedtem do niego legitymowany właściciel egempl. obiegowego, aż do chwili zgłoszenia się właściciela jest zobowiązany wydać weksel zleceniodawcy z tytułu umowy, a potem właścicielowi (65 I w.). Za naruszenie tego obowiązku odpowiada cywilnie.

32. Odpis (kopja)

różni się tem od wtóropisu, że nie jest orginałem dokumentu wekslowego. Jest on powtórzeniem treści weksla, na którem w czasie dalszego obiegu można skutecznie złożyć indos i poręczenie. Nie można jednak złożyć na odpisie oświadczenia przyjęcia; takie oświadczenie na odpisie jest bez skutków prawnych.

Również własnoręcznego podpisu wystawcy odpis nie zawiera, lecz tylko jego powtórzenie.

Odpis zna tylko prawo wekslowe. Można sporządzić odpis weksla własnego i trasowanego (66, 67 i 101 w.). Odpisu czeku (poza odpisem w postępowaniu umarzającem) nie zna prawo polskie. To nie wyklucza możliwości sporządzenia odpisu, ale wszelkie oświadczenia złożone na odpisie są bezskuteczne.

Każdy posiadacz wekslu ma prawo sporządzenia z niego odpisów (66 I w.). Nie może sporządzić odpisu wekslu osoba, która nie jest posiadaczem. Indosatarjusz pełnomocniczy lub zastawniczy mogą sporządzić odpisy. Odpis powinien dokładnie odtwarzać oryginał z indosami i wszelkimi zmiankami na nim się znajdującemi (66 II w.). Drobne odstępstwa od treści nie szkodzą (t. s. Doliński), jeżeli nie dotyczą istotnych składników i nie nasuwają wątpliwości, co do przynależności odpisu do pewnego oryginału. Na odpisie należy zaznaczyć, jak daleko sięga powtórzenie treści oryginału (66 II w.). Jest to t. zw. klauzula arretoryjna. Oznaczenie to („dotąd odpis“, „stąd oryginał“) musi być umieszczone w tekście po ostatnim indosie odpisanym z oryginału, a nie na marginesie. Oznaczenia tego nie podpisuje się. Jeżeli niema takiego oznaczenia, odpis należy uważać za oryginał, podrobiony w części, która jest powtórzeniem oryginału. Odpis taki można indosować z pełnym skutkiem.

Odpis powinien wskazywać osobę, u której znajduje się oryginał. Jest ona zobowiązana wydać oryginał prawnemu posiadaczowi odpisu (67 I w.), gdyż odpis służy do obiegu i przenosi własność. Posiadacz odpisu może domagać się wydania oryginału w drodze skargi.

Nie można odpisu przedstawić do zapłaty. Poszukiwanie zwrotne na podstawie samego odpisu jest niemożliwe. Do poszukiwania zwrotnego potrzeba oryginału, który można zastąpić protestem, stwierdzającym, że posiadaczowi odpisu mimo jego żądania nie wydano oryginału (67 II w.). Protest ten można spo-

rządzić, jeżeli na odpisie zaznaczono, kto ma oryginał w ręku.

Celem odpisu jest ułatwienie obrotu. Oryginał posyła się do akceptu, a weksel obiega za pomocą odpisu. Indosy umieszczone na odpisie mają pełny skutek i przenoszą wszelkie prawa z wekslu, tak, jak indos oryginału.

Pozatem odpis wekslu wystawia posiadacz wekslu, w przypadkach poszukiwania zwrotnego po częściowem przyjęciu wekslu i wydaje go osobie, która płaci nieprzyjętą część sumy wekslowej wraz z protestem celem umożliwienia dalszego poszukiwania zwrotnego (50 w.). Na odpisie wekslu można również pokwitować częściową zapłatę.

Zdarzyć się może, że posiadacz wekslu przeniesie orginał i odpis na różne osoby. Wówczas jeżeli orginał dostał się w ręce nabywcy w dobrej wierze, następuje podwojenie weksla. Podpisy umieszczone na odpisie uważać wtedy należy, aż do podpisów oryginalnych za podrobione. Jeżeli posiadacz puści w obieg dwa odpisy stosunek między ich posiadaczami reguluje się, jak stosunek posiadaczy dwu wtóropisów. Podpisy na jednym z nich należy uważać za podrobione dopiero z chwilą, jeżeli posiadacz drugiego odpisu uzyskał oryginał względnie zapłatę, albo oryginał nabyła osobę trzecią w dobrej wierze. W ostatnim wypadku podpisy na obu odpisach uchodzą za podrobione.

Omówiony powyżej odpis należy odróżnić od

33. **odpisu w postępowaniu umarzającem**

jeżeli bowiem akceptant wekslu, a w braku przyjęcia trasat wekslu, lub trasat czeku pomimo wezwania nie złoży sumy wekslowej (czekowej) do depozytu sądowego, ani nie dokona zapłaty za zabezpieczeniem, żądający umorzenia może na podstawie odpisu wekslu (czeku) sporządzić protest lub uzyskać na tym odpisie oświadczenie trasata, które zastępuje w prawie czekowem protest. Odpis na podstawie którego

sporządza się protest może być odpisem omówionym powyżej, ale zwyczajnie jest to odpis sporządzony na podstawie pamięci. Klauzuli arretoryjnej na nim nie znajdujemy. Nie można na nim umieszczać ważnych oświadczeń wekslowych z wyjątkiem protestu i odmowy zapłaty, którą na odpisie czeku może złożyć trasat. Odpis ten musi się co do istotnych i ważnych klauzul zgadzać z zaginionym oryginałem, gdyż w razie rozbieżności tekstu, protest na podstawie odpisu niezgodnego z oryginałem nie zachowuje roszczeń regresowych (97 w., 43 II cz.).

Bez materjalnego znaczenia prawnego są

34. **odpisy treści**

wekslu lub czeku.

Mogą one służyć dla utrwalenia w pamięci tekstu podpisanego wekslu (czeku). W prawie procesowem są one załącznikami dołączonymi do skargi względnie pism przygotowawczych.

35. **Orzeczenie umarzającego**

jest surogatem wekslu (czeku). Ono zastępuje zaginiony dokument i pozwala wykonywać płynące z niego prawa, a zarazem unieważnia zagubiony dokument i odbiera mu wszelkie prawa. Na podstawie takiego orzeczenia można wykonywać wszelkie prawa z wekslu (czeku) (98 w., 44 cz.), ale nie można nabywać nowych praw, zaciągać nowych zobowiązań. Orzeczenia takiego nie można dalej indosować, umieszczać na nim poręki lub akceptu. Prawa z takiego orzeczenia można przenieść na inne osoby w formie i ze skutkami zwyczajnej cesji. Pozatem uważam, że przy wekslu płatnym pewien czas po okazaniu można orzeczenie przedłożyć do wizy. Zajęcie stanowiska odmiennego w konsekwencji prowadziłoby do utraty praw z wekslu.

Orzeczenie umarzające pozbawia wszelkich praw istniejący dokument wekslowy (czekowy), choćby ta-

kowy znajdował się w rękach nabywcy w dobrej wierze. Orzeczenie to przenosi wszelkie prawa z oryginalnego dokumentu na wypis orzeczenia. Orzeczenie nie stwarza żadnych nowych praw, ani nie domniemywa się, że zaginiony weksel istniał i że treść jego była taka sama, jak treść podana w orzeczeniu umarzającem. W razie zaprzeczenia posiadacz orzeczenia musi udowodnić: 1) że umorzony weksel (czek) istniał, 2) że treść jego była zgodna z treścią podaną w orzeczeniu. Pozatem musi wykazać legitymację aktywną, że mu przysługują prawa z wekslu, i pasywną, że pozwany jest zobowiązany przez oświadczenie złożone na umorzonym dokumencie.

Można umorzyć weksel własny, trasowany i czek. Można domagać się umorzenia przedawnionego wekslu (czeku).

Nasuwa się jeszcze pytanie, czy można umorzyć podpisany blankiet wekslowy (czekowy). Dosłowna interpretacja art. 94 pr. wekslowego i 41 pr. czekowego przemawiałaby przeciw temu. Wszyscy jednak jednak komentatorowie polskiego prawa stoją na zgodnem stanowisku, że podpisany blankiet może być umorzony, tak samo jak zwyczajny weksel (czek). Celem tego umorzenia jest jedynie odebranie zaginionemu blankietowi życia prawnego i uchylenie możliwości wypełnienia tegoż, przez niepowołane osoby. Natomiast praw z orzeczenia umarzającego niema żadnych, gdyż orzeczenia nie można wypełnić brakującemi klauzulami.

Posiadacz wekslu (czeku), który zagubił dokument może osiągnąć swój cel także w inny sposób:

a) Może domagać się wydania mu wtóropisu, na którego podstawie dochodziłby swych praw. Żądanie to niezawsze jest dopuszczalne. Wydanie wtóropisu nie uchroni posiadacza od utraty roszczeń, gdyby zaginiony egzemplarz dostał się w ręce nabywcy w dobrej wierze. Następnie przyjemca nie wypłaci mu sumy wekslowej, jeżeli mu nie przedłoży przyjętego przez niego egzemplarza, gdy obawiać się może, że

będzie musiał wykupić również egzemplarz akceptowany.

b) Jeżeli posiadacz wie w czyim ręku znajduje się zagubiony weksel (czek) może domagać się wydania tegoż w drodze skargi windykacyjnej. Oczywiście skarga taka jest wykluczona, gdy weksel nabyła osoba trzecia w dobrej wierze (15 II w. 13 II cz.).

Wydanie orzeczenia umarzającego poprzedza
36. **postępowanie amortyzacyjne.**

Postępowanie to jest wywołaniem, a nie procesem.

Postępowanie wszczyna się na wniosek posiadacza wekslu (czeku), któremu weksel (czek) zaginął. Weksel (czek) zaginął, jeżeli posiadacz tegoż utracił prawne władztwo nad dokumentem. Może to nastąpić tak wskutek zniszczenia, jak wskutek zgubienia papieru (arg. z uzasad. K. K.). Utrata musi nastąpić wbrew woli posiadacza (sporne).

Wniosek o umorzenie należy stawić pisemnie lub ustnie do protokółu sądowego. Właściwym rzeczowo dla umorzenia jest w Polsce Zachodniej i Południowej sąd powiatowy, w Polsce Środkowej i Wschodniej sąd pokoju. Według projektu jednolitej ustawy o sądach powszechnych właściwe będą sądy grodzkie. Właściwym miejscowo jest sąd miejsca płatności wekslu (czeku). Jeżeli wnosi posiadacz o umorzenie blankietu wekslowego, w którym nieoznaczono miejsca płatności, — według prof. Wróblewskiego. Polskie pr. wekslowe — str. 134 — właściwym będzie sąd miejsca zamieszkania trasata, a jeżeli trasata nieoznaczono, sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy. Nie podzielam natomiast zapatrywania prof. Wróblewskiego, Pol. pr. czekowe — str. 54, aby przy blankiecie czekowym miarodajnym był w pierwszym rzędzie sąd miejsca, gdzie trasat ma przedsiębiorstwo, gdyż argumentując na podstawie przepisu, że czek jest płatny w miejscu wystawienia (6 cz.), uważam, że w pierwszym rzędzie jest właściwym sąd miejsca wystawienia. Jeżeli tego ustalić nie można właściwym jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy.

W wniosku o uznanie weksla (czeku) za umorzony należy podać:

a) istotną treść weksla (czeku), oraz

b) uprawdopodobnić utratę weksla (czeku) i

c) interes prawny, który uzasadnia żądanie umorzenia (94 II w. 41 II cz.).

Interes prawny należy interpretować szeroko. Interes prawny będą mieli wszyscy, którzy mają jakiekolwiek prawa na wekslu, albo których zobowiązania są częścią składową weksla. Interes prawny będzie miał również pełnomocnik lub opiekun uprawnionego, u którego weksel (czek) zaginął. Interes prawny jest nawet po przedawnieniu roszczeń (dla żądania niesłusznego wzbogacenia) lub po zasądzeniu dłużnika (dłużnik zobowiązany jest świadczyć tylko z ręki do ręki).

Jeżeli wniosek odpowiada wymogom ustawy, sąd zarządza ogłoszenie w dzienniku przeznaczonym do ogłoszeń sądowych, tudzież w piśmie miejscowem, przeznaczonem do ogłoszeń rejestrowych, wezwania, aby posiadacz weksla (czeku) zaginionego zgłosił się w przeciągu 60-ciu dni i okazał weksel (czek) sądowi (94 III w., 41 III cz.). Czasokres 60-ciu dni biegnie od dnia płatności weksla, a gdyby wniosek uczyniono po płatności lub gdyby termin płatności weksla nie był oznaczony, oraz przy czeku — od dnia ogłoszenia. Końcowy dzień czasokresu powinien być w ogłoszeniu oznaczony według daty kalendarza (94 IV w., 41 III cz.), zwykle będzie to dzień rozprawy, na której sąd ma wydać orzeczenie umarzające.

Z chwilą wydanie uchwały zarządzającej ogłoszenie wywołania zostaje wdrożone postępowanie wywoławcze, o ile sąd wcześniej nie wyda uchwały stwierdzającej wdrożenie postępowania umarzającego. Wydanie uchwały stwierdzającej wdrożenie nie jest potrzebne do prawidłowości postępowania, ale uważam je za pożądane.

Sędzia może zarządzić ogłoszenie wywołania także w innych pismach i wydać polecenie ogłoszenia przez przybicie wywołania w lokalu giełdy lub t. pod. Do

skuteczności wywołania potrzeba jednak tylko ogłoszenia w dziennikach, przeznaczonych do ogłoszeń sądowych i rejestrowanych. Samo ogłoszenie następuje zwykle dopiero po złożeniu zaliczki potrzebnej na pokrycie kosztów ogłoszenia.

O wdrożeniu postępowania zawiadomi sąd trasata i wszystkich dłużników wekslowych (czekowych) wskazanych przez żądającego umorzenia wekslu (czeku) (94 VII w., 42 VI cz.). Zawiadomienie ma na celu zapobiec wypłacie. Dłużnik wekslowy (czekowy) i trasat, który płaci po otrzymaniu zawiadomienia czyni to na własne niebezpieczeństwo (95 w., 42 cz.).

Dopiero z chwilą ogłoszenia wezwania o okazanie wekslu (czeku) i oczywiście po terminie płatności wekslu żądający umorzenia może zwrócić się do trasata wzgl. akceptanta z żądaniem zdeponowania sumy wekslowej (czekowej) lub zapłaty za zabezpieczeniem (96 w., 43 I cz.). Dopiero wtedy może dokonać protestu na podstawie odpisu wekslu (czeku).

Jeżeli posiadacz wekslu (czeku) zgłosi się przed wydaniem orzeczenia, sąd zaniecha dalszego postępowania po przesłuchaniu interesowanych i po okazaniu wekslu (czeku) osobie, żądającej umorzenia (94 VI w., 41 V cz.). Przesłuchanie interesowanych i okanie wekslu (czeku) ma na celu stwierdzenie, czy przedstawiony weksel (czek) jest identyczny z tym, o którego wywołanie wniesiono. Jeżeli sąd przekona się, że przedłożony weksel (czek) jest identyczny z wekslem (czekiem), o którego umorzenie wniesiono, zaniecha postępowania. Żądający umorzenia może dochodzić swych praw tylko w drodze skargi windykacyjnej.

Jeżeli w przeciągu czasokresu oznaczonego w wezwaniu, nikt się nie zgłosi sąd wyda, bez ponownego wniosku, orzeczenie, uznające weksel (czek) za umorzony (94 V w., 41 IV cz.).

Tak samo, jak o wdrożeniu postępowania należy zawiadomić trasata i wszystkich dłużników wskazanych przez żądającego umorzenia o wyniku postępowania (zaniechanie, wydanie orzeczenia).

Postępowanie wywoławcze zawarte w przepisach pr. wekslowego (czekowego) uchyla inne przepisy dotyczące wywołanie weksli (czeków), o ile takowe pozostawały w sprzeczności z nimi. Pozatem przepisy ustaw dzielnicowych dotyczące wywołania weksli (czeków) pozostały w mocy (np. w b. dzielnicy pruskiej obowiązek ogłoszenia w Monitorze Polskim wyroku wywoławczego).

Rozdział piąty.

Składniki dokumentu.

37. **Weksel własny**

musi zawierać (99 w.):

a) nazwę „weksel“ w samym tekście dokumentu, w języku, w jakim go wystawiono;

b) przyrzeczenie bezwarunkowe zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej;

c) oznaczenie miejsca płatności;

d) nazwisko osoby, na której rzecz, lub na której zlecenie zapłata ma być dokonana (remitenta);

e) oznaczenie miejsca wystawienia wekslu;

f) oznaczenie daty wystawienia wekslu;

g) podpis wystawcy.

Jeżeli dokument nie posiada podanych tutaj klauzul nie jest ważnym wekslem; może być jednak uważany jako zapis długu lub t. p.

Do ustawowych wymogów wekslu zalicza prawo polskie oznaczenie terminu płatności. Klauzula ta nie jest istotna, gdyż weksel bez oznaczenia terminu płatności, uważa się za płatny za okazaniem (100 II w.). Doliński i Górski uważają, że oznaczenie miejsca płatności i miejsca wystawienia wekslu nie są istotnemi klauzulami, gdyż przepisy art. 100 nakazują uważać miejsce, wymienione obok nazwiska wystawcy za miejsce płatności, oraz za miejsce zamieszkanie wystawcy (100 III w.), a weksel nie zawierający miejsca wystawienia uważa się za wystawiony w miejscu, podanem obok nazwiska wystawcy (100 IV w.). Przepisy te nie uchylają obowiązku podania miejsca wystawienia, lecz są to przepisy interpretacyjne. Jeżeli

niema miejsca płatności ani miejsca wymienionego obok nazwiska wystawcy, weksel jest nieważny. To, że zamiast pisać „płatny w Krakowie“ piszemy „do zbędności podania Krakowa, a temsamem nie uchyla istotnego charakteru tej klauzuli (t. s. Wróblewski i Namitkiewicz). Również miejsce wystawienia musi być podane w jakikolwiek sposób na dokumencie.

Ustawowe składniki wekslu własnego najłatwiej jest spamiętać: weksel, przyrzeczenie, 2 nazwiska (wystawcy i remitenta), 2 daty (wystawienia i płatności) i 2 miejsca (wystawienia i płatności).

Poza istotnemi klauzulami i klauzulą zwyczajową, terminu płatności, weksel może zawierać inne klauzule. Skutki użycia takich klauzul prawo normuje rozmaicie.

38. Weksel trasowany

musi zawierać (1 w.):

a) nazwę „weksel“ w samym tekście dokumentu, w języku, w jakim go wystawiono;

b) polecenie bezwarunkowe zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej;

c) nazwisko osoby, która ma zapłacić (trasata);

d) oznaczenie miejsca płatności;

e) nazwisko osoby, na której rzecz, lub na której zlecenie, zapłata ma być dokonana;

f) oznaczenie daty wystawienia wekslu;

g) oznaczenie miejsca wystawienia wekslu;

h) podpis wystawcy.

Pozatem należy wymienić jeszcze jedną klauzulę nieistotną, którą wymienia art. 1, polsk. pr. weks., a mianowicie termin płatności. Znaczenie poszczególnych klauzul w wekslu trasowanym jest takie same, jak w wekslu własnym (2 w.).

Pamięciowo najlepiej opanować treść wekslu trasowanego przez zapamiętanie: weksel, polecenie, trzy nazwiska, dwie daty i dwa miejsca.

39. Czek

musi zawierać (1 cz.):

a) umieszczoną w tekście nazwę „czek“; ,

b) nazwisko osoby, która ma zapłacić (trasata);

c) bezwarunkowe polecenie zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej;

d) wskazanie daty wystawienia czeku;

e) wskazanie miejsca wystawienia czeku;

f) podpis wystawcy.

Klauzule czeku różnią się od klauzuli wekslu trasowanego:

a) innem oznaczeniem samego dokumentu;

b) brakiem nazwiska remitenta, gdyż czek jest w zasadzie papierem na okaziciela (5 cz.);

c) brakiem miejsca płatności, gdyż wtedy czek jest płatny w miejscu wystawienia (6 cz.);

d) czek jest zawsze płatnym za okazaniem (3 cz.);

e) w czeku można wskazać jako trasata tylko instytucję bankową (2 cz.), w wekslu każdą osobę.

Prawo polskie nie zna jako klauzuli istotnej czeku, t. zw. klauzuli należytości (Guthabenklausel), która jest istotnym składnikiem czeku w prawie niemieckiem i austrjackiem.

Kolejno teraz przejdę do omówienia poszczególnych klauzul.

40. **Nazwa „weksel“,**

która stanowi najważniejszą i najcharakterystyczniejszą klauzulę dokumentu wekslowego, musi być podana w tekście. Podanie w nagłówku nie wystarcza. Określenie „weksel“ ma charakter ściśle formalny i nie można go zastąpić określeniem „dokument wekslowy“, „list wekslowy“ (inaczej Doliński i orzecznictwo sądów niemieckich). Nazwa wymian nie wystarcza. Natomiast wystarcza określenie „sola-weksel“ „prima-weksel“ itp.

Nazwa „weksel“ musi być podana w języku, w jakim jest wystawiony cały dokument. A więc w francuskim „lettre de change“, (w. trasowany) i „billet á ordre“ (w. własny), włoskim „lettera dicambio“, w angielskim „bill of exchange“ (weksel trasowany), „promissory note“ (w. własny), niemieckim „Wechsel“ a w holenderskim „Wisselbrief.“

41. **Nazwa „czek“**

wyróżnia czek od innych papierów wartościowych. Musi być podana w treści dokumentu; umieszczenie w nagłówku niewystarcza. Nazwa „czek“ ma jeszcze bardziej formalny charakter, niż nazwa weksel. Nie wystarcza umieszczenie zamiast słowa „czek“ odpowiedniego określenia w tym języku, w którym spisano polecenie zapłaty (np. po włosku „assegno bancario“, lub po hiszpańsku „mandato di pago.“ Musi być podane słowo „czek“, które muszą przyswoić sobie obce języki.

Wiele współczesnych ustaw (franc., angl., włoska, hol. itd.) nie wymaga podania słowa „czek.“ Wulff omawiając rezolucje haskie uważa, że klauzula „czek“ jest najistotniejszą cechą dokumentu czekowego i zastępuje klauzulę należytości.

42. **Przyrzeczenie zapłaty**

stanowi treść zobowiązania wystawcy wekslu własnego. Oświadczeniem tem zaciąga wystawca główne zobowiązanie wekslowe.

Przyrzeczenie zapłaty musi być bezwarunkowe: dołączenie warunków unieważnia weksel. Przyrzeczenie zapłaty musi dotyczyć ściśle określonej sumy pieniężnej. Przyrzeczenie wykonania jakiejś czynności unieważnia weksel. Tak samo unieważnia przyrzeczenie, które nie ma logicznego sensu, albo które łączy się z poleceniem zapłaty, tak, że nie można ustalić, czy chodzi o weksel własny, czy o trasowany. Natomiast jeżeli jest niejasność tego rodzaju, że każdy rozumie intencję wystawcy (np. wystawca nie dopisze litery „ę“ do słowa „zapłac“ na wydrukowanym formularzu), przyrzeczenie takie nie narusza ważności wekslu.

43. **Polecenie zapłaty**

jest istotnym składnikiem wekslu trasowanego i czeku. Polecenie to upodabnia weksel (czek) do przekazu. Polecenie musi być bezwarunkowe. Konferen-

cja haska uważa, że nie jest warunkiem zastrzeżenie, że czek ma być zapłacony za przedłożeniem pewnych dokumentów, np. kwitów.

44. **Suma wekslowa (czekowa)**

musi być oznaczona w pieniądzach. Podanie samej cyfry bez oznaczenia waluty nie wystarcza. Nie można wystawić wekslu (czeku) na towary lub określone banknoty (np. sto-złotówki). Weksle towarowe zna prawo włoskie i jego naśladowcy (Rumunja, Peru). Weksel na papiery wartościowe Meksyk i Nikaragua.

Uważam, że suma musi być podana w treści. Podanie poza tekstem nie wystarcza (inaczej Doliński i Namitkiewicz). Sumy podanej poza poleceniem (przyrzeczeniem) nie można brać pod uwagę, gdyż pr. polskie mówi o bezwarunkowem poleceniu (przyrzeczeniu) oznaczonej sumy pieniężnej. Ustawa niemiecka domagała się tylko „podania sumy pieniężnej, którą się ma zapłacić“ (Die Angabe der zuzahlenden Geldsumme). Zgodnie z tem brzmieniem orzecznictwo sądów niemieckich uważało, że „miejsce wypisania sumy wekslowej jest obojętne, byleby suma była podana zupełnie wyraźnie“ (orzecz. Sądu Rzeszy, tom II, str. 101). Lehmann mimo to utrzymywał, że suma wekslowa musi być podana w tekście. Tembardziej to stanowisko obecnie zająć należy. Opieranie się na orzecznictwie i opinji uczonych niemieckich, bez zwrócenia uwagi na różnice w brzmieniu p. polskiego a niemieckiego, doprowadziło do fałszywych m. zd. wniosków. Wszelkie sumy podane za tekstem uważam za pozbawione wszelkiego znaczenia prawnego. Przepis interpretacyjny art. 6-go pr. (7 cz.) stosować należy, jeżeli kilka sum wypisano w samej treści dokumentu. Jeżeli zaś jest różnica między sumą w poleceniu, a sumą, którą wypisano gdzieindziej, miarodajna jest suma wyszczególniona w poleceniu.

Weksel (czek), w którym sumę wypisano głoskami i liczbami, w razie niezgodności ważny jest na su-

mę wypisaną głoskami. W razie niezgodności sum wypisanych kilkakrotnie głoskami lub kilkakrotnie liczbami, weksel (czek) jest ważny na sumę mniejszą (6 w., 7 cz.).

Jeżeli weksel opiewa na walutę miejsca płatności oznaczoną bez żadnych wątpliwości, dłużnik musi zapłacić w tej walucie. Jeżeli weksel opiewa na walutę, mającą w kraju wystawienia i w kraju płatności te samą nazwę, lecz inną wartość, zachodzi domniemanie, że miano na myśli walutę miejsca płatności (40 II w.). Domniemanie to ma charakter bezwzględny, jest to fikcja ustawowa (praesumptio iuris et de iure), którą żadnym innym dowodem obalić nie można. Wynika to najlepiej z tekstu francuskiego regulaminu haskiego (on est présumé s'etre référè), a nadewszystko z rzeczowego charakteru wekslu.

Weksel (czek), w którym obok sumy dodano klauzulę „lub równowartość" jest ważny. Weksel (czek) płatny w ratach jest nieważny.

Suma pieniężna musi być podana w walucie obiegowej. Weksel (czek) na dukaty, pistole lub tp. jest nieważny (inaczej Doliński). Dopuszczalne jest podanie obcej waluty. W pr. wekslowem jest to wyraźnie przewidziane. Trasat jest upoważniony (facultas alternativa) do zapłaty w walucie krajowej (40 I w.). Prawo czekowe niczego w tej kwestji nie mówi. Przyjąć jednak należy, że można wystawić czek w obcej walucie, ale trasat nie może wypłacić równowartości sumy czekowej w walucie krajowej.

45. **Data wystawienia**

jest formalnym wymogiem ważności wekslu (1 i 99 w.) i czeku (1 cz.). Musi to być dokładne oznaczenie dnia, którym wystawiono weksel. Oznaczenie to może polegać na podaniu dnia, miesiąca i roku, przyczem wystarczy podanie cyframi (1. VII. 27 r.). Tysiąc i setki w oznaczeniu roku można pominąć. Wystarczy podanie „w dniu św. Jana Kantego 1928 r." (sporne), nie można oznaczyć daty wystawienia „w połowie

sierpnia 1927 r.", gdyż przepis interpretacyjny art. 35 ma tylko zastosowanie do daty płatności. Data musi być możliwa. Nie można podać jako daty wystawienia dnia 30 lutego. Nie można podać kilku dat, choćby dokument podpisało kilku wystawców.

Data, podana jako data wystawienia, może być niezgodna z rzeczywistym dniem wystawienia. Domniemywa się, że weksel wystawiono w dniu podanym w dacie. Dowód przeciwny jest dopuszczalny, także w stosunku do nabywcy w dobrej wierze (inaczej tylko Grünhut).

46. **Miejsce wystawienia**

jest istotną klauzulą wekslu i czeku (1, 2, 99, i 100 w., 1 cz.). Jeżeli miejsca wystawienia nie oznaczono, jest nim miejsce wskazane obok podpisu wystawcy (2, 100, w. i 1 cz.).

Może być podane tylko jedno miejsce wystawienia. Zmyślona miejscowość unieważnia weksel (czek). Nieprawdziwość miejsca (np. w wekslu wystawionym w Warszawie podano jako miejsce wystawienie Poznań) nie powoduje nieważności. Uważam, że jako miejsce wystawienia można podać — „na statku Lwów", na szczycie „Babiej Góry" (sporne).

47. **Materjalna doniosłość miejsca i daty wystawienia**

uwidacznia się przy ocenie formy dokumentu, zdolności do działań podpisującego i czasokresu przedstawienia do przyjęcia lub zapłaty.

Przy ocenie formy dokumentu decyduje m. zd. data i miejsce rzeczywistego podpisania dokumentu (81 I w., 54 zd. 1 cz.). Co do zdolności do działań decyduje miejsce i data rzeczywista. W obu wypadkach dowód nieprawdziwości daty może obalić skuteczność podpisu, także wobec nabywcy w dobrej wierze. Co do czasokresu przedstawienia decyduje data formalna, choćby niezgodna z rzeczywistością. O czasokresie przedstawienia strony mogą decydować. W ten sposób wbrew intencji usta-

wodawcy czek, przez podanie jako daty wystawienia, daty o kilka miesięcy później po rzeczywistem wystawieniu, nabiera charakteru papieru kredytowego. Pociąga to za sobą konieczność opłaty stemplowej, ale zdaniem większości nie powoduje nieważności czeku (inaczej Górski).

Podanie

48. **miejsca płatności**

jest istotną klauzulą wekslową. Miejscem płatności jest miejscowość, a więc gmina, gromada. Niewystarcza podanie „na szczycie Babiej Góry", jak również podanie tylko ulicy. Podanie dzielnicy miasta stanowiącej odrębną całość gospodarczą, np. Podgórze w Krakowie, wystarcza (bardzo sporne). Jeżeli są dwie miejscowości o tej samej nazwie, nie wymaga się bliższego określenia, chyba, że ono jest w powszechnem użyciu. Oznaczenie „tutaj" wystarcza; wskazuje płatność w miejscu wystawienia. Prawo polskie nie wymaga różnicy miejsca wystawienia i miejsca płatności wekslu (t. zw. distantia loci). Podanie miejscowości z dodatkiem „i wszędzie" nie unieważnia wekslu. Na wekslach jarmacznych określenie miejscu płatności jest często połączone z terminem płatności (np. płatny w 1928 r. na targach poznańskich). Oznaczenie miejsca musi być wyraźne, nie wystarczy oznaczenie w firmie. („Poznański Bank Ziemian" lub „Lwowskie Towarzystwo Kredytowe").

Prawo polskie do ważności czeku nie wymaga podania miejsca płatności (inaczej rezolucje haskie). Czek jest płatny w miejscu wystawienia (art. 6 zd. 1 cz.); można wskazać w czeku inne miejsce płatności lub wymienić je obok nazwiska trasata. Ponieważ klauzula miejsca płatności nie jest istotna dla prawa czekowego, podanie w czeku miejscowości fikcyjnej, podanie kilku miejscowości, albo podanie „płatny wszędzie" nie unieważnia czeku (inaczej w pr. weksl.).

W miejscu płatności należy dokonać przedstawienia do zapłaty i protestu. Przedstawienia do przyjęcia dokonuje się w miejscu zamieszkania trasata (20 w.). Miejsce to może być identyczne z miejscem płatności. Nie uważam jednak, aby brak wskazówki dotyczącej miejsca zamieszkania wskazywał, że miejscem zamieszkania jest miejsce podane jako miejsce płatności (inaczej Wróblewski).

49. **Oznaczenie remitenta**

polega na podaniu nazwiska osoby, na której rzecz, lub na której zlecenie ma być dokonana zapłata. Nazwisko winno być podane w tekście. Oznaczenie remitenta może być nazwiskiem cywilnem lub firmą handlową. Nie wymaga się podania imion, choć w praktyce brak imion, powoduje wątpliwości co do identyczności osób: Nie wystarcza określenie, które dokładnie określa osobę, ale nie wymienia jej nazwiska (rektor Uniw. Pozn., mój ojciec).

Oznaczenie remitenta musi posiadać każdy weksel. Weksel bez oznaczenia remitenta lub weksel na okaziciela jest nieważny. Czek bez podania nazwiska reminenta jest czekiem na okaziciela. Również czekiem na okaziciela jest czek, w którym podano obok nazwiska klauzulę „lub okazicielowi" wzgl. tym podobną (5 III cz.).

Remitentem wekslu może być każda osoba z wyjątkiem wystawcy wekslu własnego (w art. 101 nie wymieniono art. 3.) i trasata. Może być remitentem wystawca wekslu trasowanego (weksel na zlecenie własne).

Przedmiotem sporu jest zagadnienie, czy w wekslu może być oznaczonych kilku remitentów. Górski uważa, że nie można podać kilku remitentów; Doliński (tak samo Staub-Stranz) uważa, że można podać kilku remitentów alternatywnie i kumulatywnie, Wróblewski uznaje tylko możliwość kumulatywnego oznaczenia kilku remitentów. Kumulatywnie oznaczeni (Janowski lub Romański) remitenci mogą weksel indosować łącznie na inne osoby. Każdy z po-

śród alternatywnie oznaczonych (Romański lub Janowski) może indosować weksel; indos jednego powoduje utratę weksla dla wszystkich.

50. **Oznaczenie trasata**

jest istotną klauzulą wekslu trasowanego i czeku. Jest to podanie nazwiska osoby, która ma zapłacić. Co może być nazwiskiem omówiliśmy przy oznaczeniu remitenta. Weksel z sfingowanym nazwiskiem (t. zw. weksel piwniczny) jest ważny, choć nie można po przyjąć.

Weksel i czek, z wyjątkiem czeku na okaziciela, wystawca może trasować na siebie samego (5 II w. i 5 IV cz.). Nieważny jest czek na okaziciela, w którym wystawca jest zarazem trasatem, gdyż taki czek zbliżałby się do banknotów i naruszałby przywilej emisyjny.

Miejsce, w którem podaje się nazwisko trasata nie jest przewidziane ustawą; według zwyczaju pisze się adres u dołu z lewej strony.

Trasatem wekslu może być każda osoba. Trasatem czeku tylko: a) państwowy lub samorządowy zakład kredytowy; b) pozostający pod nadzorem, czy Państwa, czy organów samorządowych, czy innego zrzeszenia publiczno-prawnego zakład kredytowy lub kasa oszczędności; c) firma zarejestrowana, której nazwa wskazuje czynności bankierskie jako przedmiot przedsiębiorstwa (2 cz.). Czek trasowany na inną osobę jest nieważny (4 cz.). To stanowisko pr. polskiego jest słuszne, gdyż a) tylko bank ma odpowiednie zapasy gotówki do wypłat, b) wskutek tego nie narazi klijenteli z powodu zwłoki w wypłacie na straty, c) do izb rozrachunkowych należą tylko banki, więc tylko te instytucje mogą ograniczyć obroty gotówkowe. Osoba, którą można wskazać w czeku jako trasata,, ma c z e k o w ą z d o l n o ś ć t r a s o w n i c z ą, którą często nazywa się błędnie bierną zdolnością czekową. Przy czekach zagranicznych czek może być trasowany na każdą osobę, która może być trasatem według prawa miejsca wystawienia lub według prawa miejsca płatności (53 cz.).

Wszyscy polscy komentatorowie podają zgodnie, że weksel może być trasowany na kilka osób, kumulatywnie, ale nigdy alternatywnie. Górski mówi, że weksel płatny za okazaniem nie może mieć kilku trasatów, gdyż „istnienie dwóch trasatów, z których każdemu weksel należy okazać, byłoby negacją płatności wekslu za okazaniem. Zapatrywania tego nie podzielam, gdyż uważam, że do spowodowania płatności wystarcza. okazanie jednemu z trasatów (t. samo Staub-Stranz).

Czek może mieć tylko jednego trasata. Kilku trasatów unieważnia czek, albowiem przeznaczeniem jego jest być środkiem wypłaty, a nie kredytu (tak samo Wróblewski).

51. **Podpis wystawcy**

jest istotną klauzulą wekslu i czeku. Co nazywamy podpisem — patrz tyt. 71; kto może weksel (czek) podpisać — patrz tyt. 61—66.

52. **Inne klauzule**

można podzielić na:

a) klauzule skuteczne, których dopuszczalność i skutki wekslowe (czekowe) normuje prawo;

b) klauzule informacyjne, które są skuteczne tylko w granicach cywilno-prawnych; służą tylko do poinformowania stron o tych stosunkach;

c) klauzule bez skutków prawnych, które są wprawdzie dozwolone, ale użycie ich nie wywołuje żadnych skutków prawnych;

d) klauzule nieważne, które ustawa uważa za nienapisane.

e) klauzule unieważniające dokument wekslowy (czekowy).

53. **Klauzule skuteczne wekslu**

są następujące:

a) termin płatności (1., 2., 99. i 100 w.) omówione w tyt. 59.

b) umiejscowienie (4 w.) — tyt. 60.

c) zastrzeżenie odsetek w wekslu płatnym za okazaniem lub pewien czas po okazaniu (5 w.) — tyt. 96.

d) zwolnienie wystawcy weksla trasowanego od odpowiedzialności za przyjęcie (9. w.) — tyt. 100.

e) zakres indosowania pochodzący od wystawcy (10 w.) — tyt. 113.

f) nakaz lub zakaz przedstawienia wekslu do przyjęcia (21 i 22 w.) — tyt. 75.

g) wskazywanie czasokresu przedstawienia wekslu do zapłaty (33 w.) — tyt. 59.

h) klauzula kalendarza (36 w.) — tyt. 59.

i) polecenie wypłaty efektywnej (40 w.) — tyt. 131.

j) oznaczenie kursu obcej waluty (40 w.) — tyt. 131.

k) zastrzeżenie „bez kosztów“, „bez protestu“ (45 w.) — tyt. 141.

l) zakaz poszukiwania zwrotnego w formie wekslu zwrotnego (51 w.) — tyt. 150.

ł) adres w potrzebie (54 w.) — tyt. 83.

m) klauzula duplikatu (63 w.) — tyt. 31.

n) wykluczenie wystawienia wtóropisu (63 III w.) — tyt. 31.

o) wskazanie przeznaczenia egzemplarza wtóropisu (65 I w.) — tyt. 31.

p) wskazanie posiadacza orginału lub egzemplarza przyjętego (65 i 67 w.) — tyt. 31.

54. **Klauzule skuteczne czeku**

są następujące:

a) klauzula czeku imiennego (5 I cz.) — tyt. 113.

b) oznaczenie remitenta (5 I cz.) — tyt. 49.

c) zonaczenie miejsca płatności (6 I cz.) — tyt. 48.

d) wykluczenie wypłaty gotówką (23 I cz.) — tyt. 135.

e) zwolnienie wystawcy od obowiązku sporządzenia protestu (34 cz.) — tyt. 141.

f) klauzula duplikatu (39 cz.) — tyt. 31.

55. **Klauzulą bez znaczenia prawnego**

jest:

a) podanie słów „na zlecenie“; klauzula ta jest istotną w pr. francuskiem; w polskiem pr. wekslowem weksel jest z mocy prawa papierem na zlecenie, a czek staje się papierem na zlecenie przez wymienienie remitenta;

b) klauzula kasatoryjna, jest to zastrzeżenie umieszczone na wtóropisach wekslu (czeku), że zapłata może być dokonana tylko za jeden egzemplarz i tylko raz; i bez tej klauzuli można się zapłaty domagać także tylko raz (64 I w., 40 I cz.);

c) podanie, że czek jest płatny za okazaniem;

d) klauzula należytości (Guthabenklauzel).

56. **Klauzulami informacyjnemi**

są:

a) zawiadomienie (avizo), według którego wystawca ma zawiadomić trasata o wystawieniu wekslu „zapłaci pan po zawiadomieniu“ wzgl. negatywnie (bez zawiadomienia);

b) klauzula waluty — tyt. 109.

c) klauzula pokrycia — tyt. 108.

57. **Za nienapisane**

uważa się:

a) zastrzeżenia odsetek na czeku lub na wekslu płatnym w oznaczonym dniu, po dacie lub wekslu jarmacznym — tyt. 96.

b) zwolnienie wystawcy od odpowiedzialności za zapłatę (9 w. 24 II cz.) — tyt. 100.

58. **Unieważniają weksel (czek)**

a) warunki dodane do obietnicy zapłaty;

b) termin płatności niedozwolony przez ustawę; np. czek płatny inaczej niż za okazaniem, weksel płatny podług zwyczaju.

59. Termin płatności

iest zwyczajną klauzulą wekslu, która w prawie polskiem niema charakteru istotnego, gdyż weksel bez terminu płatności jest płatny za okazaniem (100 II w.). Czek może być płatny tylko za okazaniem (3 cz.).

Jako termin płatności wekslu można podać:

a) oznaczony dzień. Dzień musi być ściśle podany choć niekoniecznie kalendarzowo; wystarczy podać na św. Michała, na św. Jana Kantego. Jeżeli płatność wekslu oznaczoną jest na początek, środek (połowę stycznia, połowę lutego itd.) lub koniec miesiąca, rozumie się pierwszy, piętnasty lub ostatni dzień miesiąca (35 III w.). Naogół uczeni podzielają zdanie Gruenhuta, że brak oznaczenia roku w terminie nie szkodzi, gdyż przyjmuje się wtedy datę najbliższą.

Gdy weksel jest płatny w oznaczonym dniu w miejscu, gdzie obowiązuje kalendarz odmienny od kalendarza miejsca wystawienia, uważa się datę płatności zaokreśloną według kalendarza miejsca płatności (36 I w.). W treści weksla można jednak podać odmienne zastrzeżenie co do określenie daty płatności, np. że data płatności jest ustalona według kalendarza ,miejsca wystawienia (klauzula kalendarza).

b) w pewien czas po dacie; (zapłacę za dwa miesiące). Termin ten oblicza się od daty wystawienia, podanej na wekslu. Dzień płatności przypada na odpowiedni dzień tego miesiąca, w którym zapłata ma być dokonana. W braku takiego dnia weksel jest płatny w ostatnim dniu miesiąca (35 I w.). Gdy weksel ten opiewa na jeden lub kilka miesięcy i pół miesiąca po dacie, liczy się naprzód miesiące całe (35 II w.). Określeniem „osiem dni“ lub „piętnaście dni“ wyraża nie jeden lub dwa tygodnie, lecz przeciąg całych ośmiu lub piętnastu dni (35 IV w.). Określenie „pół miesiąca“ oznacza piętnaście dni (35 V w.). Dnia wystawienia nie wlicza się przy obliczaniu (79 I w.). Przy wekslu przekazanym z jednego miejsca na inne, w którem obowiązuje kalendarz odmienny, przelicza się dzień wystawienia na dzień, odpowiadający kalen-

darzowi miejsca płatności, i podług tego oznacza się termin płatności (36 II w.). Oczywiście w treści we ksIu może się znajdować odmienne zastrzeżenie co do kalendarza (36 IV w.).

c) za okazaniem. Weksel taki jest płatny przy przedstawieniu (33 zd. 1 w.). Płatność sprowadza przedstawienie w celu zapłaty. Przedstawienie w celu zawiadomienia, albo przedstawienie do przyjęcia nie sprowadza płatności wekslu. Jeżeli jednak przez przedstawienie do zapłaty posiadacz spowoduje płatność wekslu, w razie odmowy, jeżeli chce zachować pr. poszukiwania zwrotnego, musi dokonać protestu w ciągu dwu następnych dni powszednich. Jeżeli taki weksel zostaje pozbyty, nabywca w dobrej wierze nie może dochodzić swych praw.

Termin płatności sprowadza posiadacz przez swoje działanie; jest jednak ograniczony co do czasu. Weksel powinien być przedstawiony w czasie a) podanym przez wystawcę; b) jeżeli wystawca nie podał czasokresu, w ciągu sześciu miesięcy od daty wystawienia (33 w.). Zaniedbanie tych czasokresów powoduje utratę praw regresowych, a w stosunku do akceptanta lub wystawcy wekslu własnego od ostatniego dnia czasokresu rozpoczyna biec przedawnienie. Przy wekslu przekazanym z jednego miejsca na inne, w którym obowiązuje kalendarz odmienny do obliczenia czasokresu przedstawienia, przelicza się dzień wystawienia na dzień, odpowiadający kalendarzowi miejsca płatności (36 II w.). Czasokresy do przedstawienia mogą skrócić indosanci (33 w.). Skrócenie takie nie powoduje zgaśnięcia praw regresowych do wszystkich zobowiązanych; posiadacz traci tylko regres do indosanta, który skrócił czasokres do przedstawienia (52 III w.).

d) w pewien czas po okazaniu. Termin płatności oblicza się według daty przyjęcia wekslu trasowanego (wizy wekslu własnego) albo protestu (34 I, 102 II w.). Weksel taki musi być więc przedstawiony do przyjęcia względnie wizy. Do wizy można przedstawić tylko weksel własny. Przedstawienia musi

posiadacz dokonać w czasokresie oznaczonym. Czasokres ten może być oznaczony: 1) ustawą, która zakreśla czasokres na 6 miesięcy od daty pwystawienia wekslu, 2) wolą wystawcy (klauzula prezentacyjna), który może ustawowy czasokres przedłużyć lub skrócić, 3) wolą indosanta, który może umowny lub ustawowy czasekres jedynie skrócić. Przy wekslu przekazanym z jednego miejsca na drugie, w którem obowiązuje kalendarz odmienny, przelicza się dzień wystawienia na dzień, odpowiadający kalendarzowi miejsca płatności, i podług tego oznacza się koniec czasokresu przedstawienia (36 III w.). Tak samo postąpić należy przy obliczeniu czasokresu przedłożenia czeku (17 cz.). Ustawa wymaga przedstawienia wekslu trasowanego do przejęcia, a w razie odmowy, stwierdzenie tejże protestem, nie zadawalnia się natomiast prostem okazaniem wekslu i stwierdzeniem przekazanego, że weksel mu okazano (wizą), ponieważ wiza przekazanego może wzbudzić wątpliwości co do przyjęcia lub nieprzyjęcia wekslu, a powtóre ponieważ wiza otwiera pole do koluzyj pomiędzy posiadaczem, a trasatem, który mógłby nawet po upływie terminu ustawą lub wolą stron zakreślonego potwierdzić wizę bez żadnej odpowiedzialności dla siebie, a na szkodę dłużników regresowych — zaznaczyć należy, że sama wiza bez akceptu zwiększa niepewność zapłaty wekslu, gdyż z wekslu samego wynika, że przekazany weksel zaopatrzył jedynie w wizę, a zawahał się umieścić na nim swój akcept (uzas. Kom. Kod.).

Jeżeli weksel nie zostanie przyjęty w czasie oznaczonym wolą wystawcy lubt ustawą, posiadacz traci wszelkie prawa z wekslu. Jeżeli weksel własny nie został wizowany lub daty przyjęcia na wekslu trasowanym przyjemca nie umieścił, przyjęcie niedatowane uważa. się wobec akceptanta za dokonane w ostatnim dniu czasokresu ustawowego lub umownego, przeznaczonego do przedstawienia (34 II i arg. ze 102 II w związku z 22 w.). Przyjęcie bez daty niema skutków prawnych wobec wystawcy wekslu trasowanego i indosantów. Uważa się, że datowanie po

przyjęciu, ale w czasokresie przeznaczonym do przedstawienia jest skuteczne. Jeżeli nie przedstawiono wekslu w czasokresie oznaczonym przez indosanta, gaśnie tylko odpowiedzialność tegoż indosanta.

Zastrzeżenie „bez kosztów“, „bez protestu“ lub t. p. nie zwalnia od obowiązku stwierdzenia protestem daty przyjęcia (45 w.).

e) Na targach (jarmarkach powszechnych; termin płatności takich weksli przypada w przeddzień zamknięcia targu, wyjąwszy, gdy targ trwa tylko jeden dzień (35 VI w.). Targami takiemi są Targi Poznańskie, Targi Wschodnie.

Inne terminy płatności (weksel płatny podług zwyczaju, weksel z kilku terminami, weksel z oznaczeniem płatności do dnia) powodują nieważność wekslu.

Termin płatności jest ustanowiony na korzyść i w interesie obu stron (dłużnika i wierzyciela). Wierzyciel nie ma prawa żądać zapłaty przed terminem i niema obowiązku przyjęcia zapłaty przed płatnością (39 I w.).

60. **Umiejscowienie**

polega na oznaczeniu osoby trzeciej, u której weksel jest płatny. Osobę tę nazywamy domicyljatem. Wskazanie domicyljata jest według pr. polskiego umiejscowieniem wekslu. To pojęcie umiejscowienia jest zgodne z regulaminem haskim, ale znacznie odbiega od ustawy niemieckiej, która za umiejscowienie uważała oznaczenie miejsca płatności różnego do miejsca zamieszkania trasata. Weksel umiejscowiony może być płatny w miejscu zamieszkania trasata bądź w innem miejscu (4 w.).

Umiejscowić weksel może wystawca (4 w.), i przyjemca przy sposobności przyjęcia wekslu (26 w.). Wskazanie domicyljata pochodzące od akceptanta jest zmianą treści, za którą ci, którzy weksel podpisali wcześniej nie odpowiadają. Akceptant jest uprawniony do wskazania domicyljata, ale nie może zmienić miejsca płatności wekslu.

Domicyljat nie jest ani uprawnionym ani zobowiązanym z weksla. Jest on kasjerem trasata i wypłaca za niego dług. Jest obojętne, czy otrzymał na to pokrycie, czy wreszcie wypłaca na kredyt i jaki jest stosunek cywilno-prawny łączący trasata z domicyljatem, na podstawie którego ostatni dokonuje wypłaty. Może to być umowa najmu usług, polecenie. Trasat odpowiada za domicyljata. Przez to że dał pokrycie nie zwalnia się od zobowiązania. Naodwrót jeżeli domicyljat zapłacił bez pokrycia, trasat jest wolny od zobowiązania.

Znaczenie prawne umiejscowienia polega na tem, że u domicyljata należy dokonać przedstawienia do zapłaty i ewentualnego protestu. Trasatowi (wystawcy wekslu własnego) wekslu umiejscowionego nie potrzeba przedstawiać go do zapłaty. Natomiast do przyjęcia (wizy) można przedstawić weksel tylko trasatowi (wystawcy).

Korzyścią umiejscowienia jest to, że trasat nie potrzebuje przechowywać gotówki na zapłatę wekslu. Gotówkę przechowuje domicyljat, którym jest często bank. Jeżeli trasat mieszka w odległej miejscowości łatwiej jest eskontować weksel płatny w większej miejscowości.

Umiejscowienie należy odróżnić: a) od oznaczenia innego miejsca płatności, od miejsca zamieszkania trasata; b) od oznaczenia lokalu wypłaty w miejscu płatności. Jakkolwiek łączy w sobie niekiedy i te cechy.

Wskazania odmiennego miejsca płatności stwarza forum procesowe dla skargi wekslowej.

Rozdział szósty.

Zdolność wekslowa (czekowa).

61. **Zdolnością wekslową (czekową)** nazywamy zdolność, aby być podmiotem praw (zdolność czynna) i obowiązków (zd. bierna) w obligatoryjnym stosunku wekslowym (czekowym). Zdolności tej nie należy mieszać ze zdolnością, aby być przedmiotem praw i zobowiązań; przedmiotem zobowiązania wekslowego (czekowego) może być tylko pieniądz.

Zdolność wekslową (czekową) należy ją odróżnić od zdolności dysponowania, która jest zdolnością do przeniesienia mocą własnych działań własności wekslu (czeku) na inne osoby. Zdolność dysponowania ma każdy, kto może własność swą przenieść na inną osobę. Zdolność wekslową (czekową) należy również odróżnić od zdolności trasowniczej, która ma szczególne znaczenie w prawie czekowem.

Zdolność wekslową tak czynną, jak i bierną podzielić można na zdolność prawną wekslową (Wechselrechtfaehigkeit); jest to zdolność, aby być podmiotem uprawnień i zobowiązań wekslowych oraz na zdolność do działań wekslowych (Wechselgeschaeftsfaehigkeit), która polega na zdolności do nabycia praw i zaciągnięcia zobowiązań mocą własnych działań. Tak samo możemy podzielić zdolność czekową. 4

Prawo polskie podaje kilka przepisów dotyczących zdolności wekslowej (czekowej). Są to art. 76 i 80 pr. wekslowego, 27 i 52 pr. czekowego. Przepisy te odpowiadają art. 1 i 84 niemieckiej ustawy wekslowej, co do których w literaturze prawniczej istniał spór, czy określają bierną zdolność prawną

wekslową (Dernburg, Canstein, Goldschmidt i Staub), czy też zdolność do działań wekslowych (Cosack, Grünhut, Wróblewski i Doliński), czy też wreszcie oba kierunki zdolności wekslowej (Stranz).

62. **Bierną zdolność prawną wekslową (czekową)** mają wszystkie osoby fizyczne i prawne. Każdy nieletni i starzec, zdrowy i chory, może być podmiotem zobowiązania wekslowego (czekowego).

Inaczej było w Polsce przedrozbiorowej, gdzie Konstytucja 1780 r. odebrała zdolność do zaciągania biernej zdolności wekslowej oficerowie czynnej służby i emerytowani oraz żołnierze stanu zbrojnego zobowiązań szlachcie osiadłej. W b. Austrji nie mieli (uchylone w Austrji ustawą z dnia 11. II. 1920 r.). Judykatura austrjacka nie przyznawała tej zdolności zakonnikom. W b. Rosji duchowni i włościanie niemający własności nieruchomej, którzy nie wykupili świadectwa przemysłowego również nie mogli zobowiązywać się wekslowo.

63. **Bierną zdolność do działań wekslowych (czekowych)**

w różnych dzielnicach Polski kształtuje się rozmaicie. Decydują tu przepisy ustaw powszechnych.

Zdolni do zaciągania zobowiązań są: wszyscy, którzy nie są pozbawieni zdolności do działań prawnych, ani w tej zdolności ograniczeni. Są więc zdolne do zaciągania zobowiązań wekslowych (czekowych) kobiety (istniejące ograniczenia w Polsce środkowej uchyliła ustawa z dnia 1 lipca 1921). Prawo męża do zarządu i użytkowania majątku żony nie ogranicza zdolności do działań kobiety zamężnej. Prawa męża ograniczają tylko skuteczność tych zobowiązań wobec pewnych mas majątkowych. Zdolni do zaciągania zobowiązań są również dłużnicy upadli. (Na Ziemiach Wschodnich inaczej; art. 770 ust. cyw. ros.). Zobowiązania krydarjusza są tylko bezskuteczne wobec wierzycieli upadłościowych.

Niewidomi analfabeci mają zdolność wekslową (czekową). Ograniczenia prawne dotyczą tylko sposobu złożenia przez nich oświadczeń wekslowych (czekowych).

Pozbawieni zdolności są:

w Polsce Zachodniej:

a) dzieci do lat 7-miu (§ 104 niem. kod. cyw.),

b) chorzy umysłowo i ubezwłasnowolnieni z powodu choroby umysłowej (§ 104 niem. kod. cyw.),

w Polsce Południowej:

a) dzieci do lat 7-miu,

b) chorzy umysłowo i ubezwłasnowolnieni całkowicie po myśli §-u 3-go ord. o ubezwłasnowolnieniu, oraz

c) według judykatury także zakonnicy, którzy złożyli uroczysty ślub ubóstwa;

w Polsce Środkowej:

a) wszyscy małoletni (art. 1124 k. Nap.),

b) pozbawieni rozumu,

c) bezwłasnowolni (par. 1124 k. Nap.);

w Polsce Wschodniej:

a) nieletni do lat 17-tu (art. 217),

b) głuchoniemi do lat 21,

c) pozbawieni rozumu (t. j. ci, którzy nie mają zdrowego rozumu od niemowlęctwa),

d) obłąkani,

e) bankruci, dłużnicy upadli (art. 770).

W imieniu niezdolnych do działań zobowiązuje się ich ustawowy zastępca (ojciec, opiekun). W większości ustawodawstw wymaga się zezwolenia sądowego na zaciągnięcie takich zobowiązań (1643., 1822 i 1825 niem. kod. cyw., 233. a. k. c., art. 280, zwod zakonów etc.).

Ograniczoną zdolność do działania mają:

na Ziemiach Zachodnich:

a) małoletni, którzy ukończyli siódmy rok życia;

b) ubezwłasnowolnieni z powodu słabości umysłowej, marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa (§ 114 n. k. c.) lub

c) z tych samych przyczyn oddani pod tymczasową opiekę;

n a Z i e m i a c h P o ł u d n i o w y c h:

a) małoletni wyżej lat 7-miu,

b) osoby, których własnowolność ograniczono na podstawie ord. z 28 czerwca 1916;

w P o l s c e Ś r o d k o w e j:

a) małoletni, usamowolnieni, po myśli 467 i nast. k. c. Król Polsk.,

b) ubezwłasnowolnieni częściowo z powodu choroby i słabości umysłowej lub marnotrastwa (art. 492 i 518 k. c. Król. Polsk.);

n a Z i e m i a c h W s c h o d n i c h:

małoletni, którzy ukończyli lat 17-naście (art. 220).

Ograniczeni w zdolności do działań mogą zaciągać zobowiązania tylko za zgodą swego ustawowego zastępcy (ojca, opiekuna, kuratora). Zgoda ta nie wymaga żadnej formy. Może być udzielona ustnie. Nie wymaga się uwidocznienia na wekslu (czeku). Pozatem w ich imieniu może złożyć oświadczenie ustawowy zastępca.

Wątpliwe jest, czy ograniczeni w zdolności do działania, którzy przez prowadzenie przedsiębiorstwa czy też nabycie majątku własną pracą usamowolnili się, potrzebują zezwolenia ustawowego zastępcy. Naogół (inaczej art. 1308 kod. Nap), jako zasadę przyjąć należy, że ograniczony nie może zaciągać zobowiązań nawet w zakresie swego usamowolnienia. Jest to ograniczony jako podmiot, ograniczenie usunięto tylko w odniesieniu do pewnej masy. Tymczasem przez podpis zaciąga się zobowiązanie w całości, jako podmiot, a nietylko w stosunku do masy.

Pełnoletność osięga się we wszystkich dzielnicach z ukończeniem 21-go roku życia. Niektóre ustawodawstwa znają instytucje wcześniejszego upełnoletnienia z różnym skutkiem — prawo austrjackie i niemieckie daje upełnoletniemu całkowitą zdolność, pr. b. Kongresówki zdolność ograniczoną.

64. **Czynną zdolność prawną wekslową (czekową)**

przyznaje pr. wszystkich dzielnic każdej osobie fizycznej i prawnej. W b. Austrji mieli ją także oficerowie. Według ustawy rosyjskiej mieli ją duchowni i włościanie bez ograniczeń.

65. **Czynną zdolność do działań wekslowych (czekowych)**

t. j. zdolność do nabycia praw mocą własnych działań przyznają ustawy dzielnicowe wszystkim osobom, których nie pozbawiono zdolności do działania.

66. **Zdolność cudzoziemców**

do zaciągania zobowiązań wekslowych (czekowych), ocenia się podług ustaw państwa, którego obywatelem jest działający (80 w., 52 cz.). Jeżeli prawo ojczyste uznaje ustawę innego państwa za właściwą, należy zastosować te ustawę (renvoi).

Kto według przepisów, podanych w poprzednim ustępie, niema zdolności wekslowej (czekowej), mimo to może się ważnie zobowiązywać, jeśli zaciągnął zobowiązanie na obszarze państwa, według którego ustaw posiadałby zdolność wekslową (czekową). (80 II w., 52 II cz.).

Przykład: Dwudziestodwuletni Austrjak podpisał 3 weksle, jeden w Wiedniu, jeden w Amsterdamie, a jeden w Warszawie. Z wekslu podpisanego w Warszawie jest zobowiązany, innych nie (pełnoletność osięga się w Austrji z ukończenie lat 24, w Holandji 23).

Kupiec angielski zamieszkały w Holandji, który lat dwadzieściadwa podpisuje weksel w Amsterdamie. Według pr. angielskiego jest on pełnoletni, ale zobowiązanie jego jest bezskuteczne gdyż prawo angielskie odsyła w kwestji zaciągnięcia zobowiązań do prawa miejsca wystawienia weksla.

67. **Chwilą decydującą**

dla zaciągnięcia zobowiązania jest czas, w którym powstaje zobowiązanie wekslowe (czekowe). Będzie to według teoryj kontraktowych czas wręczenia wekslu (czeku), według teoryj kreacyjnych chwila w której podpisany umieścił swój podpis na dokumencie.

Teorje kontraktowe, przyjmują jednak zgodnie, że dla nabywcy w dobrej wierze wystarcza, że dłużnik miał zdolność w chwili podpisania wekslu. Teorja kreacyjna dopuszcza wyjątek, że jeżeli zobowiązany nie miał zdolności w chwili podpisania, to wystarcza jeżeli był zdolny do działania w chwili wręczenia dokumentu. Praktyczne więc różnice między obu teorjami są nieznaczne.

68. **Skutkiem niezdolności** wekslowej (czekowej) jest bezskuteczność oświadczenia, którą można się zasłaniać przeciw każdemu posiadaczowi dokumentu, a także przeciw nabywcy w dobrej wierze. Nieważność oświadczeń niezdolnego do działania musi sędzia uwzględnić z urzędu. Nieważność ta nie narusza jednak w niczem ważności zobowiązania z innych podpisów (7 w., 27 II cz.).

Ten kto powołuje się na istnienie zobowiązania musi w razie zaprzeczenia udowodnić, że podpisujący w chwili działania mógł zaciągnąć zobowiązanie (Grünhut). Ponieważ jednak zdolność jest wypadkiem normalnym, judykatura niemiecka i większość uczonych uważa, że dowód musi prowadzić strona przeciwna. Zdolność do działania jest domniemaniem faktycznem (presumptio facti). Jeżeli jednak dłużnik udowodni, że w chwili podpisania był ograniczony w zdolności do działania, wierzyciel, który powołuje się na zezwolenie opiekuna, musi udowodnić istnienie tego zezwolenia.

Bezskuteczność zobowiązania osoby niezdolnej do działania nie wyklucza, że może ona odpowiadać z innego tytułu. Może odpowiadać z niesłusznego zbogacenia, a także ewentualnie z tytułu czynności niedozwolonych.

Rozdział siódmy.

Formalna strona doświadczeń.

Należy odróżnić

69. **ważność formalną**

poszczególnych oświadczeń od ważności materjalnej. Ważność formalna polega na tem, że zewnętrznie oświadczenie przedstawia się w sposób odpowiadający formie nakazanej ustawą.

Formą oświadczenia nazywamy zewnętrzną szatę objawienia woli działającego. Będą więc formą istotne składniki wekslu, sposób podpisania akceptu, indosu, poręki itd. Częstokroć forma jest zewnętrznem wyobrażeniem materjalnej treści. W takim wypadku formalną ważność oświadczenia należy oceniać nietylko pod względem wyglądu zewnętrznego, ale także materjalnej dopuszczalności oświadczenia.

Ważność materjalna polega na tem, że oświadczenie podpisanego rodzi skuteczne zobowiązanie. W niektórych wypadkach prawo zadowolni się ważnością formalną, i tak weksel jest ważny choćby podpis wystawcy był sfałszowany, tak samo sfałszowanie indosu nie szkodzi legitymacji formalnej. Do ważności materjalnej oświadczenia wymaga się z reguły ważności formalnej; ale niektórzy uważają, że niekażde materjalnie wiążące oświadczenie musi odpowiadać formalnym wymogom ważności. Wróblewski pisze: „przyjęcie pismem na maszynie może zobowiązać trasata wekslowo, bo tworzy podpis w znaczeniu materjalnem, nie będzie zaś zobowiązywało przyjęcia analfabety, dokonane przez pociągnięcie po linjach przez kogo innego nakreślonych podczas, gdy przy formal-

nej ocenie podpisu wystawcy i jego wpływu na ważność wekslu rozstrzygnienie w obu powyższych wypadkach wypadnie wprost przeciwnie." (Pol. pr. w. str. 9).

70. **Formę oświadczenia** wekslowego (czekowego) ocenia się według prawa państwa, na którego obszarze oświadczenie podpisano (81 I w., 54 zd. 1 cz.). Zobowiązanie powstaje z chwilą podpisania dokumentu, ważność jego w chwili wręczenia niema najmniejszego znaczenia. Decyduje miejsce, w którem dokument rzeczywiście podpisano, a nie miejsce, które podano na dokumencie, jako miejsce wystawienia. Podanie na dokumencie stwarza tylko domniemanie, że dokument wystawiono w miejscu podanem w dokumencie.

Pr. polskie jako zasadę przyjęło zasadę terytorjalności (locus regit actum). Od tej zasady są pewne wyjątki, a mianowicie:

a) do ważności czeku wystarcza zachowanie formy przepisanej prawem miejsca płatności (54 cz.);

b) do ważności zobowiązań zaciągniętych zagranicą przez obywatela polskiego wobec obywatela polskiego, wystarczy zachowanie formy, przepisanej prawem polskiem (81 II w., 55 cz.). Stylizacja tego przepisu jest fatalna. Opiera się ona na teorji kontraktowej, kłóci się z duchem polskiego pr. wekslowego (czekowego). Przepisu tego nie znajdujemy w reg. haskim. Jest on wprowadzony przez Kom. Kod., w której zasiadali zwolennicy teoryj kontraktowych. Zresztą nawet przy uwzględnieniu teorji kontraktowej mogą powstać liczne wątpliwości z okazji stosowania tego przepisu: często nie można ustalić osoby „wobec której zaciągnięto zobowiązanie" (weksel na zlecenie moje własne, indos in blanco).

M. Zd. postanowienie to jako zgoła wyjątkowe należy interpretować ścieśniająco. Zgodnie z formalistycznym duchem prawa wekslowego (czekowego) przyjąć należy, że zaciągnięcie zobowiązania wobec

obywatela polskiego musi się uwydatniać z treści oświadczenia. A więc indos in blanco w takim wypadku nie stworzy skutecznego zobowiązania, ponieważ nie jest podane wobec kogo indosant zaciągnął zobowiązanie.

c) Trzeciem wyjątkiem już nie natury materjalnej, ale tylko formalnej jest postanowienie, że ważności oświadczeń wekslowych (czekowych), dokonanych w Polsce zgodnie z formą przepisaną w polskiem pr., nie uwłacza okoliczność, że inne oświadczenia wekslowe (czekowe) dokonane zagranicą, nie odpowiadają przepisom miejsca ich dokonania, ani przy czeku przepisom miejsca płatności, byleby odpowiadały formie przepisanej polskiem prawem (83 w., 56 cz.). Przepis ten nie nadaje materjalnej ważności oświadczeniom złożonym zagranicą, nie będą one obowiązywały podpisanego.

71. **Podpis**

jest najistotniejszym składnikiem oświadczenia wekslowego (czekowego). W wielu wypadkach wystarcza sam podpis. I tak podpis pod treścią wekslu (czeku) jest podpisem wystawcy, podpis trasata na przedniej stronie wekslu jest akceptem, podpis jakiejkolwiek innej osoby na przedniej stronie wekslu (czeku) poręką. Podpis na odwrotnej stronie jest indosem.

Podpis jest formalnie ważny, jeżeli przedstawia się zewnętrznie, jako napisany własnoręcznie, choćby z podpisu takiego nie zaciągnięto zobowiązania (np. podpis nieletniego, podpis podrobiony).

Podpis zawiera nazwisko cywilne lub firmę. Imion nie wymaga się. Podpis musi się składać z liter, nie musi być zupełny i czytelny. Podpis stenograficzny nie wystarcza. Po myśli dekr. nadw. z dn. 19 lutego 1846 r. podpis głoskami hebrajskiemi na obszarze Polski Południowej nie może uchodzić za podpis formalnie ważny. T. s. w b. Kongresówce podpis w żargonie jest zabroniony ukazem z dnia 24 maja (7 czerwca) 1862 r. (D. Pr. Król. Polsk. tom 60, str. 31); senat rosyjski (sąd) nie uznawał jednak mocy

obowiązującej tego przepisu (wyr. cywilny dep. 1880 r. nr. 219 — Namitkiewicz str. 151).

Nieumiejący lub niemogący (np. z powodu okaleczenia ręki) pisać może zastąpić podpis znakiem ręki, który powinien być uwierzytelniony na samym wekslu trybem w ustawach wskazanym (771 w.). Uwierzytelniony znak ręki zastępuje podpis tak, co do mocy wiążącej zobowiązania, jak i co do formalnego charakteru podpisu wekslowego. Nie wystarczy więc podpis wykonany przez analfabetę, według nakreślonego przez inną osobę wzoru; nie będzie zobowiązywał wekslowo analfabety. Będzie czynił zadość formie i nie pociągnie za sobą nieważności innych podpisów. Uwierzytelniony znak ręki może zastąpić tylko podpis osób nieumiejących lub niemogących pisać. Uwierzytelniony znak ręczny osób, które mogą się podpisać, nie zobowiąże wekslowo tych osób, będzie on materjalnie nieważny, choć formalnie wystarczy.

Znakiem ręki może być kółko, krzyżyk, rysunek, podpis hebrejski w b. zab. austr. Znak ten musi być uwierzytelniony w Polsce Zachodniej przez sędziego, notarjusza (§ 126 n. k. c.), a także sekretarza sądowego; w Polsce Środkowej i Wschodniej przez rejenta, lub sędziego pokoju (arg. z art. 7-go ust. 4 dekr. z dn. 7 lutego 1919 r.; Dz. Pr. nr. 14, poz. 144); w Polsce Południowej przez sędziego lub notarjusza (§ 285 pat. niesp. i § 76 ord. nator.).

Wekslowo (czekowo) można się zobowiązać przez

72. **podpis zastępcy.**

Na czem opiera się upoważnienie do zastępstwa decyduje pr. powszechne; działający może je czerpać z ustawy (ojciec w Polsce Zach. także matka), zarządzenia sędziowskiego (opiekun, kurator), lub upoważnienia zastąpionego (pełnomocnik, prokurent). Udzielenie pełnomocnictwa według ustaw powszechnych nie wymaga zasadniczo żadnej szczególnej formy; może być udzielone ustnie. Szczególnej formy do udzielenia pełnomocnictwa wymaga prawo wekslowe

w jednym wypadku, a mianowicie pełnomocnictwo do podpisania weksłu w imieniu nieumiejącego pisać musi być pisemne i zaopatrzone w uwierzytelniony znak ręki (77 II w.). Sposób uwierzytelnienia jest taki sam, jak sposób uwierzytelnienia podpisu analfabety na wekslu. Przepis ten ma na celu ochronę nieumiejących pisać przed wyłudzeniem od nich pełnomocnictwa. Ograniczenia te nie dotyczą udzielenia pełnomocnictwa do wystawienia czeku i pełnomocnictwa wekslowego osób, które umią, ale nie mogą pisać.

Pełnomocnik musi podpisać weksel, musi na nim złożyć nazwisko. Jeżeli podpisze swojem nazwiskiem bez wskazania, że działa, jako pełnomocnik oznaczonej osoby, nie zobowiązuje wekslowo (czekowo) swego mocodawcy. Większość teoretyków i judykatura sądów niem. uważa, że weksle (czeki) można podpisać:

a) umieszczając swój podpis z dodatkiem oznaczającym zastępstwo określonej osoby;

b) podpisując weksel (czek) tylko nazwiskiem zastąpionego.

Dawniej w literaturze prawniczej było sporne czy dopuszczalny jest drugi sposób podpisania. Z polskich komentatorów uważa Górski jeszcze dziś, że drugi sposób jest niedopuszczalny.

73. **Oświadczeniem wystawcy**

jest tekst dokumentu wekslowego (czekowego). Wystawca stwierdza to podpisując dokument. Jego podpis jest istotną częścią składową weksłu (czeku), której brak unieważnia dokument (1, 99 w., 1 cz.). Bez formalnej ważności podpisu wystawcy nie może być zobowiązany ktokolwiek z podpisanych na wekslu (czeku).

Podpis wystawcy musi być umieszczony na przedniej stronie dokumentu, w ten sposób, aby z dołu zamykał tekst wekslu (czeku). Nie może być umieszczony poprzecznie. Zwykle umieszcza się z dołu po prawej stronie. Do podpisu nie można dołączać

dodatków, z którychby wynikało, że nie chodzi o podpis wystawcy (np. jako poręczyciel, jako świadek lub t. p.). Dodatki, które nie naruszają ważności zobowiązania wystawcy nie szkodzą.

Wystawić weksel (czek) może kilka osób. Wszyscy podpisują dokument jako współwystawcy. Nieważność tak formalna, jak i materjalna jednego z podpisów nie uchyla ważności innego podpisu. Czek musi być podpisany przez kilka osób, jeżeli kontem mogą dysponować te osoby wspólnie.

74. **Oświadczeniem indosanta**

jest podpisany przez niego indos. Indosem nazywamy pisemne oświadczenie przelewu praw z weklsu (czeku) na inną osobę. Formę i treść indosu omówię rozdziale jedenastym.

75. **Przyjęcie (akcept)**

jest oświadczeniem trasata wekslu, że w terminie płatności będzie świadczył sumę wekslową. Przyjęcia nie uważam za umowę; jest to jednostronne oświadczenie stojące co do formy prawnej na równi z innemi zobowiązaniami wekslowemi (sporne — większość inaczej). Gdyby przyjęcie było umową, przyjęcie ze zmianami należałoby uważać za nową ofertę.

Trasat zwykle nie jest posiadaczem wekslu. Dlatego może weksel przyjąć dopiero wtedy, kiedy tenże zostanie mu

76. **przedstawiony do przyjęcia**

Przedstawić weksel do przyjęcia może każdy, kto go ma w ręku (20 w.), choćby nie miał formalnej legitymacji. Weksel musi być przedstawiony trasatowi, w jego miejscu zamieszkania. W braku odmiennego wskazania w treści wekslu należy przedstawić weksel w lokalu przedsiębiorstwa, a gdyby nie można było odszukać takiego lokalu, w mieszkaniu trasata. W innem miejscu, np. na giełdzie może być weksel przedstawiony za zgodą trasata (86 I w.).

W zasadzie można przedstawić do przyjęcia każdy weksel trasowany. Weksel płatny za okazaniem może być przyjęty, gdyż przedstawienie do przyjęcia nie powoduje płatności.

Weksel może być przedstawiony do przyjęcia od chwili wystawienia aż do terminu płatności (20 w.). Weksel płatny w pewien czas po okazaniu powinien być przedstawiony do przyjęcia w przeciągu 6-ciu miesięcy od dnia wystawienia (22 I w.). Ten ustawowy czasokres może być zmieniony wolą stron. Wystawca może oznaczyć dowolny czasokres, w którym weksel należy przedstawić do przyjęcia. Czasokres ten nie może oczywiście przekraczać terminu płatności (21 I, 22 II w.). Indosanci mogą również zastrzec, że weksel ma być przedstawiony do przyjęcia, z oznaczeniem lub bez oznaczenia czasokresu. Czasokres oznaczony przez indosantów nie może być dłuższy, niż czasokres oznaczony przez wystawcę (21 IV, 22 III w.).

Musi być przedstawiony do przyjęcia:

a) weksel płatny w pewien czas po okazaniu (22 I w.). Nieprzedstawienie takiego wekslu wykluczałoby płatność tegoż, gdyż termin płatności jest zależny od daty przyjęcia.

b) pod rygorem utraty prawa poszukiwania zwrotnego powinien być przedstawiony do przyjęcia weksel, w którym wystawca polecił przedstawić weksel do przyjęcia (21 I, 52 II w.). Posiadacz nie traci praw regresowych, jeżeli z treści zastrzeżenia wynikało, że wystawca chciał się zwolnić tylko od odpowiedzialności za przyjęcie (52 II w.). Jeżeli weksel, którego przedstawienie do przyjęcia nakazał indosant, nie zostanie przedstawiony, posiadacz traci prawo regresosowe do tegoż indosanta (21 IV, 52 III w.).

Nie należy przedstawiać do akceptu wekslu, w którym wystawca zakazał przedstawienia do przyjęcia, choć przyjęcie takiego wekslu jest m. zd., ważne i wiążące. W razie odmowy przyjęcia takiego wekslu posiadacz nie może poszukiwać zwrotnie nieprzyjętej sumy wekslowej. Jeżeli dla wystawcy powstała szkoda z powodu przedstawienia wekslu do przyjęcia, ten

kto weksel przedstawił, może być pociągnięty do odpowiedzialności cywilnej.

Zakazać przedstawienia do przyjęcia może tylko wystawca. Nie może on zakazać przedstawienia:

a) weksli płatnych w pewien czas po okazaniu;

b) weksli umiejscowionych, dla uniknięcia nadużyć trasowania weksli na osoby, z któremi wystawcę nie łączą wogóle żadne stosunki handlowe, lub na osoby nieznane albo sfingowane (21 II w.).

Wystawca może również ograniczyć prawo przedstawienia wekslu do przyjęcia w ten sposób, że przedstawienie takie nie może nastąpić przed oznaczonym dniem (21 III w.).

Ponieważ trasat w czasie, kiedy mu weksel przedstawiono do przyjęcia, może mieć wątpliwości, czy takowy należy przyjąć (brak pokrycia, porozumienia się z wystawcą, wątpliwości co do autentyczności podpisu) ustawa pozostawia mu czas do namysłu; trasat może żądać, aby mu weksel przedstawiono ponownie do przyjęcia następnego dnia po pierwszem przedstawieniu (23 II w.). Nie może żądać pozostawienia wekslu w swoim ręku (23 I w.); odmowa pozostawienia nie uzasadnia odmowy przyjęcia. Natomiast odmowa ponownego przedstawienia uzasadnia odmowę przyjęcia. Prawo zarzut ten ogranicza o tyle, że może on być podniesiony, jeżeli żądanie ponownego przedstawienia stwierdzono w proteście (23 II w.). W proteście musi być podane oświadczenie osoby, przeciw której protest jest skierowany, o ile ta złożyła oświadczenie (85 w.). Jeżeli trasat nie zażąda ponownego przedstawienia, wystarczy jeden protest. Zachodzi pytanie, czy jeżeli trasat w pierwszym dniu żądał ponownego przedstawienia, a w drugim odmówił zapłaty, należy sporządzić dwa protesty, z których pierwszy stwierdziłby żądanie ponownego przedstawienia, a drugi odmowę przyjęcia, czy też wystarczy jeden protest, stwierdzający obie okoliczności. Motywy ustawodawcze oraz prof. Doliński, który był referentem Kom. Kod. stoją na stanowisku, że potrzebne są dwa protesty. Natomiast prof. Wró-

blewski uważa, że wystarczy jeden; pisze on: „art. 43 ust. 3 traktuje protest z powodu nieprzyjęcia także w tym przypadku, jako jedną całość, a do tej samej konkluzji prowadzi art. 88 ust. 1, bo skoro jeden protest wystarczy „nawet“ przy wezwaniu, wystosowanem nie w jednym dniu (art. 59 uwaga 3) do większej liczby osób to tem bardziej wystarcza, gdy tylko jedna osoba wchodzi w grę.“

77. **Forma przyjęcia**

jest, jak forma wszystkich oświadczeń wekslowych, pisemna. Przyjęcie pisze się na wekslu (24 I zd. 1 w.). Nie może się ono znajdować ani na przydłużku, ani na odpisie, ani na odrębnym akcie. Można go umieścić na dowolnem egzemplarzu wtóropisu.

Przyjęcie wyraża się słowem „przyjęty“ lub innem równoznacznem, a więc np. „zapłacę“, „uznaję.“ Z treści oświadczenia musi wynikać wola przyjęcia: podpisuje je trasat (24 I w.). Sam podpis trasata na przedniej stronie weksłu oznacza przyjęcie (24 I w.).

Do skuteczności przyjęcia konieczna jest identyczność osoby trasata z osobą akceptanta. Identyczność musi być materjalna, a zdaniem większości także formalna, choć drobne różnice w określeniu nie szkodzą. Jeżeli sukcesor uniwersalny trasata zobowiązuje się, jako przyjemca, powinno to być uwidocznione w treści przyjęcia. Jeżeli niema identyczności materjalnej, przyjęcie wekslu należy uważać za przyjęcie przez wyręczenie (55, 56 w.).

Przyjęcie może być datowane dniem jego dokonania. Jeżeli trasat przyjął weksel nazajutrz po przedstawieniu, posiadacz może żądać, aby przyjęcie było datowane dniem przedstawienia (24 II w.). W dwu wypadkach przyjęcie musi być datowane:

a) przyjęcie wekslu płatnego w pewien czas po okazaniu (24 II w.), gdyż taki weksel należy przedstawić w czasokresie oznaczonym wolą stron lub ustawą (22 I w.);

b) jeżeli wskutek szczególnego zastrzeżenia weksel należy przedstawić w oznaczonym czasokresie.

Zastrzeżenie to może pochodzić tak od wystawcy (21 I w.), jak i indosanta (21 IV w.).

Jeżeli przyjęcie wekslu musi być datowane, posiadacz w celu zachowania praw regresowych musi stwierdzić brak daty protestem (24 II w.), Data protestu uchodzi wtedy za datę przyjęcia. Dla zachowania roszczeń przeciw akceptantowi protest nie jest potrzebny. Uważa się, że weksel został przyjęty w ostatnim dniu czasokresu (34 II w.). Protestu należy dokonać, w czasie, przeznaczonem do przedstawienia wekslu do przyjęcia; czasokres przedłuża się o jeden dzień, jeżeli trasat odmówił przyjęcia wekslu przedstawionego ponownie na jego żądania następnego dnia (43 III w.). Zastrzeżenie „bez kosztów“, „bez protestu“, lub tem podobne nie zwalnia posiadacza od obowiązku założenia tegoż protestu (45 w.). Siła wyższa przedłuża i ten czasokres do protestu (53 w.).

Przyjęcie powinno być bezwarunkowe (25 I w.). Wszelkie warunki, które unieważniałyby weksel, gdyby były zamieszczone w treści wekslu, unieważniają przyjęcie, ale nie mają żadnego wpływu na ważność wekslu (Grünhut uważa, że unieważniają weksel). Trasat może przyjąć weksel tylko bez żadnych odstąpień od treści tegoż. Każde odstąpienie od treści wekslu zamieszczone w przyjęciu (inny termin płatności, inne miejsce płatności, zastrzeżenie „nie na zlecenie“, lub „zapłacę ratami“), uważa się za odmowę przyjęcia (25 II w.). Wszakże przyjemca odpowiada według treści swego oświadczenia (25 II w.). W razie ograniczonego przyjęcia posiadacz wekslu może dochodzić zwrotnie całej sumy wekslowej, a nie tylko różnicy jaka zachodzi między wartością odpowiedzialności akceptanta, a pełnem zobowiązaniem. W kilku wypadkach jest dozwolone pewne odstąpienie od treści wekslu:

a) Akceptant może przyjąć tylko część sumy wekslowej (np. z wekslu na 2.000 zł. 500 zł.). Przyjęcie takie nietylko wiąże akceptanta, ale również jest skuteczne wobec posiadacza, który może poszukiwać

zwrotnie tylko nieprzyjętej części sumy wekslowej (25 I w.).

b) Jeżeli wystawca podał w wekslu miejsce zapłaty odmienne od miejsca zamieszkania trasata bez oznaczenia osoby, która ma płacić, należy tę osobę (domicyljata) w przyjęciu oznaczyć (26 I w.). Jeżeli akceptant nie oznaczy domicyljata, uważa się, że sam chce zapłacić w miejscu zapłaty.

c) Gdy weksel jest płatny w miejscu zamieszkania trasata, tenże może w przyjęciu wskazać lokal, znajdujący się w miejscowości, gdzie zapłata winna być dokonana, lub osobę, która zapłaty dokona w miejscu płatności (26 II w.).

W żadnym jednak wypadku (tak pod b) jak i c) akceptant nie może zmienić istniejącej już w chwili przyjęcia treści wekslu. Nie może zmienić miejsca płatności, ani podać domicyljata lub lokalu zapłaty, jeżeli te są podane przez wystawcę.

Zastrzeżenia, które niezmieniają odpowiedzialności akceptanta (np. „bez kosztów"), nie uwłaczają ważności jego zobowiązania. Tak samo przyjęcie kwoty wyższej, niż opiewa polecenie jest dostatecznem przyjęciem wekslu. Nadwyżki ponad sumę wekslową posiadacz może dochodzić pozawekslowo, gdyż nie stała się ona częścią składową dokumentu.

Prawo polskie zna

78. **ograniczoną odwołalność akceptu.**

Przyjmując, że każde zobowiązanie staje się częścią składową wekslu, bez wyraźnych postanowień art. 28 musielibyśmy stanąć na stanowisku ustawy niemieckiej, która w art. 21 postanawia, że „przyjęcia raz uskutecznionego nie można cofnąć". Usunąć akcept mógłby skutecznie tylko właściciel wekslu, a przyjemca, któremu przedstawiono weksel do przyjęcia właścicielem tegoż nie jest. Pr. polskie zezwala na cofnięcie przyjęcia; Art. 28 mówi o przekreśleniu, ale słowa te należy interpretować rozszerzająco, a więc przekreśleniem będzie wymazanie akceptu, do-

danie słów „nie przyjmuję“ i t. p. Również mojem zdaniem może przyjemca wpisać do oświadczenia zastrzeżenia, zmniejszające jego odpowiedzialność (np. uznaję połowę sumy). Prawo odwołania przyjęcia traci akceptant z chwilą zwrócenia wekslu lub piśmiennego zawiadomienia o przyjęciu posiadacza wekslu lub kogokolwiek z podpisanych na wekslu. Wówczas odpowiada według treści zamieszczonego na wekslu akceptu. Cofnięcie akceptu uważa się za odmowę przyjęcia (28 w.).

Pr. polskie nie zna

79. **przyjęcia czeku**

Przyjęcie czeku jest nieważne (8 cz.). Jakiekolwiek zobowiązanie (np. poręka) trasata czeku jest nieważne (arg. z 10 IV, 25 IV cz.). Czek jest papierem wypłat przyjęcie czyniłoby go papierem kredytowym. Następnie przepis o przyjęciu czeku doprowadziłby do podkopania obrotu czekowego, ponieważ większem zaufaniem darzonoby czeki akceptowane, a krótki czasokres pozostawiony do przedstawienia umożliwiłby w większości wypadków ich przyjęcie.

Niektóre ustawodawstwa (głównie grupy angl.-amerykańskiej) znajdą przyjęcie lub surogaty przyjęjęcia czeku. Należą tu:

a) agnoskowanie czyli przyjęcie w pr. angielskiem, które uważa czek za weksel płatny za okazaniem;

b) marking — w angielskiem obrocie rozrachunkowem; trasowany bank potwierdza, że czek ma pokrycie, oświadczenie to nie rodzi zobowiązania czekowego;

c) wizowanie w Francji jest stwierdzeniem istnienia pokrycia bez żadnych zobowiązań (vu, vu et bon a tucher);

d) certifying w Ameryce jest to wzmianka na czeku, którą bank stwierdza istnienie pokrycia i zarezerwowanie go dla tego czeku; z chwilą tego stwierdzenia bank staje się jedynym dłużnikiem cze-

kowym; certyfying zwalnia wystawcę od zobowiązania.

80. **Poręka, aval**

jest to zabezpieczenie zapłaty wekslu (czeku) przez zobowiązanie się osoby zdolnej wekslowo. Porękę należy odróżnić od zaciągnięcia tego samego zobowiązania przez kilka osób (np. kilku wystawców podpisuje weksel, dwu remitentów do niepodzielnej ręki indosuje weksel dalej i t. p.). Poręka różni się tem od innych oświadczeń wekslowych (czekowych), że poręczyciel zobowiązuje się w interesie innej osoby. Poręka wekslowa (czekowa) jest instytucją zupełnie odrębną od poręki cywilnej. Dlatego nie należy stosować do niej przepisów ustaw powszechnych o akcesoryjności, o zarzucie skargi uprzedniej itd. Jest to zobowiązanie materjalne, zupełnie samodzielne, które stoi na równi ze zobowiązaniem osoby, której zobowiązanie zabezpiecza. Jest to zobowiązanie solidarne z innemi zobowiązaniami. Samodzielność materjalna nie wyklucza tego, że ważność poręki zależy od formalnej ważności zobowiązania głównego.

81. **Oświadczenie poręczyciela**

umieszcza się na wekslu (czeku) albo na przydłużku tegoż (30 I w. 25 I cz.). Porękę można również umieścić na odpisie wekslu (66 III w.). Porękę w osobnym dokumencie ocenia się według przepisów pr. cywilnego lub handlowego, nie rodzi ona zobowiązania wekslowego (czekowego).

Oświadczenie poręki wyraża się słowami „poręczam“, „jako poręczyciel“ lub t. p., lub innem równoznacznem zwrotem; podpisuje je poręczyciel (30 II w., 25 I cz.). Sam podpis na przedniej stronie wekslu lub czeku na okaziciela uważa się za porękę, wyjąwszy, gdy chodzi o podpis wystawcy lub trasata (30 III w., 25 II cz.). W praktyce mogą się nasunąć wątpliwości, czy podpis umieszczony na dokumencie jest podpisem współwystawcy, czy też poręczy-

ciela. M. zd. za podpis poręczyciela należy uważać tylko podpis na przedniej stronie, który nie zamyka treści wekslu. Podpisem poręczyciela będzie więc podpis umieszczony w poprzek wekslu (czeku) albo ponad jego treścią. Poręczyciel, który podpisał treść odpowiada jako współwystawca. Praktycznie odpowiedzialność przez taką interpretację zmienia się nieznacznie. Wobec osób trzecich odpowiadałby tak w jednym jak i w drugim wypadku na równi z wystawcą. Natomiast przez przyjęcie jego podpisu za podpis współwystawcy traci prawo regresu do wystawcy. Z uwagi jednak na umowę cywilną pomiędzy wystawcą a poręczycielem, może swych praw dochodzić jako roszczenia cywilnego. Takie stanowisko utrzymuje ważność wekslu (czeku) mimo formalnej nieważności podpisu wystawcy, gdyż poręczyciel uchodzi wtedy za wystawcę.

Poręczyciel w swem oświadczeniu może wskazać za kogo ręczy. Doliński uważa, że wskazówka ta niekoniecznie polega na wyraźnem oznaczeniu osoby; według niego wystarczy gdy podpis poręczyciela umieszcza się tuż obok podpisu głównego. Wróblewski natomiast uważa, że sąsiedztwo podpisu takiej wskazówki nie zastąpi. Jeżeli poręczyciel nie wskaże, za kogo poręczył, poręcza za wystawcę (30 IV w., 25 II cz.). Poręczenie może dać osoba trzecia, lub nawet osoba na wekslu (czeku) podpisana (29 II w., 25 IV cz.). Kom. Kod. podaje w uzasadnieniu: „Awal (poręka wekslowa) może być udzielony także przez tego, kto na wekslu jest już podpisany, pod warunkiem, jeżeli przez to zwiększa się zabezpieczenie posiadacza wekslu, np. indosant ręczy za akceptanta, bo w ten sposób nie może posiadaczowi zarzucić niedopełnienia kroków pilności, natomiast jeden indosant nie może ręczyć za drugiego, bo poręka taka nie umacnia w niczem praw i stanowiska wierzyciela". Poglądu tego nie podzielają polscy komentatorowie, którzy słusznie uważają, że jeden indosant może poręczyć za innego indosanta, którego odpowie-

działność w szeregu indosów jest silniejsza. Indosant późniejszy może poręczyć za wcześniejszego.

Trasat wekslu może poręczyć, gdyż aż do przyjęcia nie jest zobowiązany wekslowo. Poręczenie trasata czeku niema znaczenia prawnego (25 IV cz.).

Ważność oświadczenia poręczyciela zależy od formalnej ważności zobowiązania osoby, za którą się poręcza. Nie będzie ważnej poręki, jeżeli poręcza się za nie uwierzytelniony znak ręki. Natomiast poręka jest ważna, gdy zobowiązanie z podpisu, głównego jest nieważne z powodów materjalnych (np. niezdolność do działania, sfałszowany podpis).

82. Wyręczenie (interwencja)

jest instytucją prawa wekslowego. Wręczenie w pr. czekowem jest niedozwolone (inaczej Conrad — Das Scheckrecht). Wskazanie w potrzebie na czeku nie rodzi żadnych skutków prawnych. Wyręczenie jest wypełnieniem obowiązku wekslowego przez osobę trzecią. Poręczenie jest zobowiązaniem się za osoby trzecie. Poręczenie jest akcesoryjnem co do formy oświadczeniem. Wyręczenie jest już samym dopełnieniem głównego obowiązku trasata. Wypełnienie tego obowiązku może polegać

a) na przyjęciu przez wyręczenie, kiedy wyręczyciel zaciąga zobowiązanie samoistne, że weksel zapłaci,

b) zapłacie przez wyręczenie, gdy wyręczyciel płaci sumę wekslową za jednego z zobowiązanych.

Wyręczenie jest dopuszczalne, gdy zachodzi potrzeba interwencji. Potrzeba zachodzi we wszystkich wypadkach poszukiwania zwrotnego (55 I i 58 I w.). Potrzeba zachodzi więc przed płatnością wekslu:

a) jeżeli odmówiono przyjęcia, wyjąwszy weksel, którego przedstawienia do przyjęcia zabroniono, przyczem za odmową należy uważać przyjęcie z ograniczeniami;

b) jeżeli wdrożono postępowanie układowe lub ogłoszono upadłość trasata, bez względu na to czy weksel przyjął, czy też nie;

c) jeżeli wdrożono postępowanie układowe lub ogłoszono upadłość wystawcy weksla własnego lub wekslu, którego zabroniono przedstawiać do przyjęcia;

d) jeżeli trasat (wystawca weksla własnego) zaprzestał wypłat lub też przeprowadzono bezskutecznie egzekucję na jego majątku po wystawieniu wekslu.

Potrzeba zachodzi po płatności wekslu, jeżeli nie nastąpi zapłata (42 w.).

Każda osoba trzecia, nawet trasat, lub osoba, już zobowiązana z wekslu, z wyjątkiem akceptanta (wystawcy weksla własnego), może być wyręczycielem (54 III w.). U

O wyręczeniu wyręczyciel zawiadomi bez zwłoki osobę, którą wyręcza (54 IV w.). W razie nieuwiadomienia odpowiada za szkodę, która przez to powstała.

Weksel można przyjąć lub zapłacić na rzecz któregokolwiek dłużnika wekslowego (wystawcy, indosanata, poręczyciela, akceptanta). Przez wyręczenie stają się wolni od odpowiedzialności wszyscy następcy wyręczonego. Wyręczyciel ma prawo poszukiwania zwrotnego do wyręczonego i jego poprzedników. Prawo to traci, jeżeli wyręczy bez potrzeby wzgl. przed protestem. Nie wymaga się protestu w przypadku wdrożenia postępowania układowego lub wdrożenia upadłości (43 V w.), i jeżeli wystawca zwolnił od protestu z zastrzeżeniem „bez kosztów“ lub t. p.

Interwencje dzielimy na:

a) interwencję dobrowolną, kiedy wyręczyciel działa bez niczyjego polecenia;

b) interwencję wskazaną, która opiera się na poleceniu wystawcy, lub indosanta. Polecenie to nazywamy adresem w potrzebie, adresem na przypadek, adresem posiłkowym.

83. **Adres w potrzebie**

może zamieścić wystawca wekslu trasowanego lub indosant. Nie może wskazać wyręczyciela poręczyciel, gdyż jego odpowiedzialność formalnie jest tyl-

ko akcesoryjna, ani akceptant lub wystawca wekslu, własnego, gdyż są oni głównymi dłużnikami. Adres w potrzebie podaje się przez wskazanie nazwiska wyręczyciela, przez co zachowuje prawa poszukiwania zie potrzeby zapłaci X. Y." i t. d. Trasat może być wskazany, jako wyręczyciel, wówczas ma do wyboru: wystąpić w charakterze dłużnika głównego (przyjemcy), przyczem nie ma praw regresowych, albo wyręczyciela, przez co zachowuje prawa poszukiwania zwrotnego.

Musi być podane nazwisko wyręczyciela; oznaczenie nie będące nazwiskiem nie wystarcza. Adres w potrzebie może być umieszczony na wekslu, przydłużku lub odpisie wekslu. Wskazanie wyręczyciela, umieszczone w osobnym dokumencie lub podane ustnie nie uważa się za adres w potrzebie. Adres w potrzebie umieszcza się zwykle obok adresów trasata. Adres w potrzebie powinien wskazywać od kogo pochodzi, podpisanie adresu jest jednak zbyteczne. Jeżeli adres nie wskazuje od kogo pochodzi, uważać należy, że pochodzi od wystawcy (Wróblewski). Adres w potrzebie może wskazywać dowolne miejsce zamieszkania wyręczycieli. Miejsce płatności nie jest przez to zmienione. Wskazanie wyręczycieli, którzy mieszkają gdzieindziej niż w miejscu płatności nie nakłada na posiadacza wekslu żadnych obowiązków. Niema obowiązku przedstawienia do przyjęcia przez wyręczenie (55 II w.). Jest obowiązek przedstawienia wekslu do zapłaty wyręczycielom zamieszkałym w miejscu płatności (59 w.).

Celem wyręczenia jest przedewszystkiem zaoszczędzenie kosztów, jakie mogą powstać z poszukiwania zwrotnego. Mniejsze znaczenie ma zwiększenie pewności wekslu.

84. **Przyjęcie przez wyręczenie**

jest surogatem akceptu. Może ono nastąpić wtedy, kiedy niema prawidłowego przyjęcia. Nie może być przyjęty weksel, w którym zakazano przedstawienia do przyjęcia (55 I w.). W razie nieprzyjęcia takiego

wekslu nie możnaby poszukiwać zwrotnie. Przyjęcie przez wyręczenie takiego wekslu należy uważać m. zd. za nienapisane i niewiążące wekslowo.

Posiadacz wekslu może się nie zgodzić na przyjęcie wekslu przez wyręczyciela nawet w przypadku, jeżeli weksel wskazywał interwenjenta (55 II w.). Nieprzyjęcie wekslu osłabia tak zaufanie do niego, że wartość jego w obiegu jest zmniejszona. Dlatego posiadacz może żądać zapłaty, gdyż weksel taki nie będzie eskontowany.

Przyjąć weksel przez wyręczenie może każda osoba, także trasat, gdyż przez to może zapewnić sobie poszukiwanie zwrotne. Natomiast jakkolwiek ustawa nie wyklucza przyjęcia przez wyręczenie przez wystawcę, przyjęcie takie uważam za niedopuszczalne, gdyż nie zmienia ono odpowiedzialności; niema więc praktycznego znaczenia. Przyjąć przez wyręczenie może także osoba, która nie jest wskazana w potrzebie.

Przyjęcie przez wyręczenie umieszcza się na wekslu (56 w.). Nie może być na odpisie lub innem dokumencie. Podpisuje je wyręczyciel (56 w.). Z treści oświadczenia musi wynikać, że działający:

a) przyjął weksel i to

b) jako wyręczyciel.

Sam podpis nie wystarcza. Powinno być podane, na czyją korzyść nastąpiło wyręczenie. W braku takiej wzmianki uważa się, że przyjęcie nastąpiło na korzyść wystawcy (56 w.).

Przyjęcie przez wyręczenie powinno być bezwarunkowe. Przyjęcie części sumy wekslowej, przyjęcie z zastrzeżeniami jest niedozwolone. Przyjęcie z zastrzeżeniami nie zapobiega regresowi, ale wyręczyciel odpowiada według treści oświadczenia (arg. z 25 w.)

Skutkiem przyjęcia przez wyręczenie jest:

a) zaciągnięcie zobowiązania wyręczyciela,

b) utrata prawa poszukiwania zwrotnego przed płatnością wekslu przez posiadacza. Posiadacz traci prawo poszukiwania wogóle, a więc także na wypadek przyszłej upadłości wyręczyciela (tak samo Wróblew-

ski i Doliński). To znacznie zmniejsza wartość wekslu przyjętego przez wyręczenie.

Wyręczenie zwalnia następców wyręczonego, ale nie zwolnia wyręczonego i jego poprzedników. Dlatego wyręczony i jego poprzednicy mogą za zwrotem sumy wekslowej wraz z kosztami dodatkowemi, żądać od posiadacza wydania wekslu i protestu, jeżeli go dokonano (57 II w.). Mogą oni po wykupieniu wekslu poszukiwać zwrotnie sum regresowych na swych poprzednikach.

Na korzyść akceptanta można przyjąć przez wyręczenie tylko w jednym wypadku, mianowicie, gdy akceptant podał w stan niepewnej wypłacalności (konkurs, zawieszenie wypłat, bezskuteczna egzekucja), a posiadacz wekslu celem zapobieżenia regresowi wekslowemu zgadza się na przyjęcie przez wyręczenie. W tym przypadku akceptant wyręczający odpowiada jak akceptant zwykły. (Doliński str. 331).

Rozdział ósmy.

Powstanie i zakres zobowiązań.

85. **Teorje co do powstania zobowiązania wekslowego**

dotyczące zagadnienia powstania zobowiązania wekslowego w ustawodawstwach grupy francuskiej wychodzą z założenia, że weksel jest uzewnętrznieniem jakiegoś zobowiązania cywilnego lub handlowego, i wskutek tego powstanie zobowiązania wekslowego jest zależne od powstania roszczeń cywilnych. W nauce niemieckiej pytanie, jak i kiedy powstaje zobowiązanie wekslowe, należy do bardzo spornych zagadnień. Nad rozwiązaniem tego problemu silą się teorje, które można sprowadzić do dwu różnych kierunków:

a) teorje kontraktowe uważają, że zobowiązanie wekslowe powstaje przez umowę. Teorje współczesne nie traktują umowy, jako kontraktu konsensualnego, jak to czynili uczeni XVII w., ani nie uważają, że umową jest podpisanie dokumentu za zgodą kontrahenta, jak przypuszczał Liebe, lecz uważają, że umowa staje się dokonaną z chwilą wręczenia drugiej stronie dokumentu (Begebungsvertragsteorie).

Teorje kontraktowe są zgodne, że zobowiązanie wekslowe powstaje przez umowę, ale w szczegółach różnią się bardzo znacznie. Napotkały one na znaczne trudności prawne przy uzasadnieniu, dlaczego nabywca wekslu w dobrej wierze jest wierzycielem tych, którzy wprawdzie weksel podpisali, ale nie zobowiązali się przez wręczenie dokumentu wekslowego, oraz dlaczego zarzutów z osoby poprzednika nie można podnieść przeciw następcy. Zobowiązanie się wobec dalszych wierzycieli tłumaczono pierwotnie te-

orją Savignego o umowie z nieoznaczonemi osobami (contractus cum incerta persona). Thöl uważa, że indosant zawierając umowę z indosotarjuszem pośredniczy w zawarciu umowy między nim, a wszystkiemi poprzednikami; pośredniczy nie jako pełnomocnik, lecz przynosi tylko wolę swoich poprzedników, tak, jak to czynią posłańcy. Goldschmidt uważa, że wręczający papier zobowiązuje się umownie nietylko na rzecz swego kontrahenta, lecz także na rzecz wszystkich jego następców; zobowiązanie na rzecz każdego następcy jest odrębnym stosunkiem, który swych praw nie wyprowadza z prawa następcy. Sohm wysuwa koncepcję ofert ad incertam personam. Przedstawiciele teorji zawieszenia (Pendenztheorie — Just, Fontenay, początkowo Goldschmidt i Riesser) uważają, że jedynym wierzycielem jest ostatni prezentant do zapłaty. Umowa jest zawarta na korzyść ostatniego, indosanci w niej pośredniczą.

Na stanowisku teoryj kontraktowych stał niemiecki Sąd Rzeszy. Przedstawicielami teoryj kontraktowych są polscy komentatorowie. Jedynie Wróblewski przechyla się do teoryj kreacyjnych. Pisze on: „Zobowiązanie wekslowe wynika z podpisu, nie powstaje jednak przez sam fakt podpisu, jako taki, albowiem do powstania zobowiązania wymaga się nadto, aby weksel z podpisem znalazł się w rękach takiej osoby, od której podpisany w myśl art. 15-go rozp. niema prawa żądać wydania wekslu. (Polsk. pr. weksl. — str. 3).

b) Teorje kreacyjne stoją na stanowisku, że zobowiązanie powstaje przez złożenie podpisu. Początek tej teorji dał Einert. W ślad jego idzie Siegel i Kuntze.

Teorje kreacyjne nie mogą wytłumaczyć dlaczego, jeżeli weksel zostanie skradziony, złodziej nie może wystąpić, jako wierzyciel. Tak teorje kontraktowe muszą czynić ustępstwa na rzecz nabycia w dobrej wierze, tak teorje kreacyjne na rzecz nabycia w złej wierze. Teorje kreacyjne występują często w zmodyfikowanej formie.

Teorja rzetelności (Redlichkeitsteorie — Grünhut, Cohn, a także Wróblewski), wymaga prócz podpisu nabycia w dobrej wierze dokumentu wekslowego. Dokument musi się dostać do rąk, obojętnie jaką drogą, nabywcy będącego w dobrej wierze i legitymowanego formalnie. Nabycie w dobrej wierze jest to conditio iuris, quae tacite negotio inest.

Teorja personifikacyjna (Personifikationstheorie — Volkmar i Loevy) uważa, że właściwym wierzycielem jest dowód wekslowy. Właściciel jest tylko przedstawicielem wekslu.

Teorja prawa własności (Eigenthumsteorie — Goldschmith, Gierke, Pappenheim, Cosack i v. Randa) uważa, że wierzycielem wekslowym jest właściciel dokumentu. Prawa z wekslu są zjednoczone z prawami na wekslu w tej samej osobie. Prawa z wekslu nabywa się za pośrednictwem nabycia własności na dokumencie wekslowym może powstać tylko przez akty wekslowe. Moje poglądy są najbardziej do tej teorji zbliżone.

Teorja emisyjna (Jolly, Stobbe) wymaga prócz kreacji wydania (emisji) dokumentu. Wolą zobowiązanego jest zobowiązać się, jeżeli wyda dokument, a nie zobowiązywać się, jeżeli takowy mu skradziono. Wręczenie niema tu charakteru umowy, lecz jest warunkiem skuteczności jednostronnego oświadczenia.

Wreszcie na zupełnym pograniczu obu teoryj stoi teorja Jacobiego (Rechtsscheintheorie), który uważa, że zobowiązanie wekslowe powstaje z woli zobowiązanego. Charakter tego zobowiązania wynika z pisemności. Wskutek pisemności zobowiązany odpowiada nie według woli, lecz według treści oświadczenia. Z powodu upisemnienia tej umowy można nabyć prawa nawet za pośrednictwem złodzieja.

86. Teorje co do powstania zobowiązania czekowego

należy, według mego zdania, traktować zupełnie analogicznie, jak zagadnienie pozostania zobowiązania wekslowego.

nie jest wyraźniej uwydatnione w przepisach, któreby wskazywały, kiedy powstaje zobowiązanie. Jest ono wyrażone tylko pośrednio:

„Kto umieścił podpis na dokumencie, który: . . . . odpowiada wekslowo, ... , (52 V, 100 V w.).“ „Kto podpisał weksel . . . . . odpowiada sam wekslowo“ (8 I w.). . . . . odpowiada solidarnie . . . . podpisując się na czeku lub przedłużku . . . . (25 I cz). „Forma oświadczenia . . . . ocenia się podług ustaw państwa, na którego obszarze oświadczenie było podpisane (81 I w., 54 I cz.).

Wszędzie mówi prawo o podpisaniu jako o przyczynie zobowiązania. Wręczenie jest tu bez znaczenia. Jedynie mówi prawo o nabyciu w dobrej wierze, jako warunku zobowiązania. Uważać więc należy, że prawo polskie stoi na stanowisku teorji kreacyjnej.

Zobowiązanie powstaje przez podpis i z chwilą podpisu. To nie wyklucza, że skuteczność zobowiązania może być zawieszona. Jeżeli wystawca wekslu nie wręczył go innej osobie, ale złożył na nim jednostronne oświadczenie, które stało się częścią składową rzeczy, zobowiązał się przez podpis, ale zobowiązanie to nie jest skuteczne, bo właścicielem rzeczy jest dłużnik, istnieje więc połączenie uprawnień i zobowiązań w jednej osobie. Zobowiązanie przez połączenie nie gaśnie, ponieważ weksel (czek) ma charakter rzeczowy. Zobowiązanie spoczywa. Z chwilą kiedy właścicielem wekslu (czeku) staje się inna osoba zobowiązanie staje się skuteczne. Nabycie własności następuje w formie umowy rzeczowej, wręczenia (Begebungsvertrag). Mają więc słuszność przedstawiciele teoryj kontraktowych twierdząc, że wręczenie jest ważnym momentem dla bytu zobowiązania wekslowego. Poprzednio zobowiązanie spoczywało, a teraz z chwilą wręczenia staje się skutecznem; od ważności umowy wręczenia zależy, czy indosatarjusz (remitent) nabędzie własność wekslu (czeku) i tem samem uprawnienia z wekslu (czeku).

Powyższa konstrukcja prawna tłumaczy wszystkie charakterystyczne cechy zobowiązania wekslowego (czekowego). Zobowiązanie wekslowe (czekowe) jest częścią składową rzeczy (wekslu wzgl. czeku), wierzycielem jest więc każdy właściciel dokumentu: dlatego dłużnik odpowiada wobec różnych nieznanych mu z początku wierzycieli, a nietylko wobec ostatniego prezentanta (jak utrzymuje teorja zawieszenia), przyczem indosanci pośredniczą w nie obligatoryjnym stosunku (jak twierdzi Thöl) ,lecz w zbyciu ruchomej rzeczy.

Dobra wiara dotyczy tylko prawa własności i prawa rozporządzania dokumentu. Niema ona żadnego wpływu na skuteczność aktu kreacyjnego. Teorje kontraktowe nie mogły wytłumaczyć, dlaczego można nabyć uprawnienia od złodzieja, który ukradł weksel. Wszak zobowiązanie, które nie istniało, gdyż nie było ważnej umowy wręczenia między zobowiązanym, a złodziejem, powstało przez dobrą wiarę nabywcy, któremu wręczył weksel złodziej. Dlaczegoż dobra wiara nie stwarza odpowiedzialności nieletniego, odpowiedzialności z sfałszowanego podpisu i t. p.? Teorje kontraktowe uważają nabycie w dobrej wierze za wyjątek, który przełamuje całą ich konstrukcję o powstaniu zobowiązania wekslowego (czekowego). Teorje kreacyjne nie mogą wytłumaczyć, dlaczego złodziej nie może wystąpić z roszczeniami wekslowemi (czekowemi). Według nich jest to wyjątek na rzecz nabycia w złej wierze. Według mej konstrukcji — zagadnienie jest to zupełnie proste. Zobowiązanie powstało z chwilą kreacji, powstało na rzecz właściciela dokumentu. Złodziej nie stał się właścicielem dokumentu, gdyż brak tu ważnego aktu nabycia (umowy wręczenia). Uprawnienia przysługują innej osobie, okradzionemu, który nie może ich dochodzić, gdyż nie posiada dokumentu. Dopiero nabycie dokumentu w dobrej wierze przez osobę trzecią, przenosi własność i tem samem uprawnienia z niej wynikające.

Odcięcie zarzutów tłumaczy się w ten sposób: indos wekslu nie jest aktem obligatoryjnym, lecz zby-

ciem rzeczy ruchomej. Dlatego przeciw nabywcy nie można podnieść zarzutów z osoby poprzednika. Zarzut zmowy (art. 16 w., 30 I cz.). jest nowym zarzutem, który powstaje z powodu podstępnego działania nabywcy.

Z uwagi na jednostronny i formalny charakter aktu rodzącego zobowiązanie wekslowe (czekowe) zakres zobowiązania należy tłumaczyć nie według tego, co miał na myśli remitent i wystawca, lecz według obiektywnej treści dokumentu. Weksel fikcyjny, który dostanie się w ręce nabywcy w dobrej wierze jest skuteczny i ważny. Powstał on bowiem w chwili kreacji, choć strony uważały go za czynność fikcyjną i jedynie świadomość tej fikcyjności wykluczała dochodzenie praw z tego wekslu (jako zarzut osobisty). Tak samo nie można wekslu zaczepić z powodu błędu, podstępnego zwiedzenia, czy też przemusu psychicznego. Natomiast zarzutu przemocy fizycznej można dochodzić przeciw każdemu posiadaczowi dokumentu, nabywcy w dobrej wierze, gdyż przemoc fizyczna wyklucza, aby działający dokonał ważnego aktu kreacyjnego; akt taki jest nietylko zaczepialny, ale nieważny.

Przykład: Wawrzyniak wystawia weksel własny w dniu 30 maja 1927 r., dnia 1 czerwca tegoż roku zostaje ubezwłasnowolniony, zaś 3 czerwca weksel wręcza Rychlickiemu, który jest w dobrej wierze, co do jego uprawnień i zdolności prawnej Wawrzyniaka. Dnia 15 czerwca Rychlicki indosuje weksel na Antoniewicza, który jest w dobrej wierze, co do uprawnień Rychlickiego. Wawrzyniak podpisując weksel, zaciągnął ważne zobowiązanie, ale umowa rzeczowa, którą pozbywał się własności na rzecz Rychlickiego była bezskuteczna; Rychlicki mimo swej dobrej wiary nie stał się właścicielem wekslu. Nie może dochodzić praw z weksla, gdyż niema ważnej umowy wręczenia. Zobowiązania w wekslu istnieją, ale przysługują Wawrzyniakowi. Rychlicki indosuje weksel na Antoniewicza. Umowa rzeczowa (wręczenia) jest ważna. Wskutek dobrej wiary Antoniewicza Wawrzyniak traci swą własność na rzecz nabywcy, dlatego uprawnienia przysługują Antoniewiczowi.

2. Walkowiak, który nie umie się podpisać, skreślił swój podpis na linjach pociągniętych ołówkiem przez swego syna, i w ten sposób podpisany weksel wręczył Różnowskiemu, który był w dobrej wierze co do wszystkich okoliczności potrzebnych do ważności wekslu. Różnowski zamieszcza na wekslu indos na Adamskiego, przed wręczeniem weksel ten zostanie skradziony przez Bartkowiaka, który fałszuje podpis Adamskiego i weksel puszcza w obieg. Weksel ten dostaje się

w ręce nabywcy w dobrej wierze. Walkowiak mimo ważnej umowy. wręczeniu nie odpowiada wekslowo; nie było ważnego aktu kreacji Pozbył on się przez wręczenie świstku papieru, choć wolą stron było tworzenie własnego wekslu. Natomiast Różnowski odpowiada mimo braku umowy o wręczenie wobec nabywcy w dobrej wierze Adamski z fałszowanego podpisu oczywiście nie odpowiada.

Rozstrzygnięcie w powyższych przykładach jest zgodne ze stanowiskiem praktyki, a także teorji, które rozstrzygnięcie tłumaczą wyjątkami. W świetle naszej konstrukcji, rozstrzygnięcia nie są wyjątkami.

88. **Zobowiązanie wekslowe (czekowe)** charakteryzuje się tem, że powstaje z jednostronnego oświadczenia dłużnika (inaczej teorje kontraktowe) i prawa stąd pochodzące przysługują każdorazowemu właścicielowi dokumentu, a nie legitymowanemu formalnie posiadaczowi, jakby na pozór wynikało z przepisów prawnych. Jest to stosunek między dwoma osobami, których jedna jest dłużnikiem, a druga wierzycielem. Jedna ma tylko obowiązki, druga tylko prawa; zobowiązanie wekslowe (czekowe) jest więc zobowiązaniem jednostronnem. Obowiązek świadczenia jest niezależny od jakichkolwiek świadczeń wzajemnych. Z uwagi jednak na rzeczowy charakter wekslu (czeku) dłużnik, który świadczy, może domagać się wydania dokumentu, aby przez to uchronić się od ponownej zapłaty, gdyby weksel (czek) dostał się do rąk nabywcy w dobrej wierze. Ten obowiązek wydania dokumentu wynika z ustawy i nie jest zależny od woli stron. Dłużnik praw z tego tytułu nie może się zrzec uprzednio, może jednak zrezygnować przy zapłacie z wydania mu dokumentu.

W weklsu (czeku) istnieje zwykle większa ilość samoistnych zobowiązań. Są to zobowiązania wystawcy, akceptanta, indosantów i poręczycieli. Weksel swój byt opiera na jednym zobowiązaniu głównem, które zaciąga akceptant lub wystawca wekslu własnego. Inne zobowiązania mają albo charakter zastępczy (przyjęcie przez wręczenie), albo są zobowiązaniami gwarancyjnemi (indos, wystawienie wekslu trasowanego, poręka), które służą do zabezpie-

czenia głównego zobowiązania. Zobowiązanie zastępcze formalnie jest surogatem zobowiązania głównego, a materjalnie ma charakter gwarancyjny. Zobowiązanie zastępcze ma na celu uchylenie regresu w w stosunku do następców wyręczonego. Zobowiązania gwarancyjne są zapewnieniem, że zobowiązanie główne zostaje zrealizowane.

Zobowiązanie wystawcy jest podstawą gospodarczą wekslu trasowanego, który nie został przyjęty, lub czeku. Ani w wekslu nieprzyjętem, ani w czeku niema zobowiązania głównego, zobowiązanie gwarancyjne ma zapewnić, że zapłata nastąpi, jakkolwiek zobowiązanego do zapłaty jeszcze niema (weksel trasowany) lub nigdy być nie może (czek).

Wartość wekslu (czeku) wzmacnia zasada
89. **samodzielności podpisów.**

Każde oświadczenie wekslowe (czekowe) jest zupełnie materjalnie niezależne od innych oświadczeń zamieszczonych na wekslu (czeku). Jeżeli na wekslu (czeku) znajdują się podpisy osób niezdolnych do zaciągania zobowiązań, zobowiązania z innych podpisów są mimo to ważne (7 w., 27 II cz.). Również sfałszowanie jakiegokolwiek podpisu, nie uchybia ważności innych podpisów (68 w., 28 I cz.). Tak samo oświadczenie poręczyciela jest ważne, chociażby nawet zobowiązanie, za które ręczy, było nieważne z jakiejkolwiek przyczyny, z wyjątkiem wady formalnej (31 II w., 25 III cz.). Nawet, gdy jest sfałszowany podpis wystawcy wekslu (czeku) lub akceptanta wekslu trasowanego, ważność innych podpisów pozostaje nienaruszona. Oczywiście podpisy sfałszowane lub osób niezdolnych do działania nie rodzą odpowiedzialności osób, których podpis sfałszowano, lub którzy podpisali oświadczenie nie mając zdolności do działania. W praktyce więc jeżeli sfałszowano podpis wystawcy wekslu (czeku) odpowiadać będzie, jako pierwszy zobowiązany, pierwszy indosant.

Samodzielność podpisu jest niezależnością materjalną jednych oświadczeń od innych oświadczeń. Na-

tomiast nieważność formalna jednego podpisu powoduje częstokroć nieważność z innych podpisów i tak: nieważność formalna podpisu wystawcy unieważnia cały dokument, a więc wszystkie znajdujące się na wekslu (czeku) podpisy. Nieważność formalna podpisu jednego z indosantów przerywa formalny szereg indosów; ostatni posiadacz nie jest tedy legitymowanym formalnie.

90. **Wzajemny stosunek zobowiązań**

charakteryzuje łączność odpowiedzialności. Wobec wierzyciela, którym jest właściciel dokumentu, odpowiadają wszyscy dłużnicy wekslowi (czekowi), bez względu na ich zobowiązania i ich wzajemny stosunek solidarnie (46 I w., 24 I cz. i 25 I cz.). Odpowiadają solidarnie za cały dług wraz z roszczeniami ubocznemi. Za uboczne roszczenia regresowe (np. prowizje ricambia) odpowiada także akceptant, jeżeli w czasie nie wykupił wekslu. Z solidarnej odpowiedzialności wynika, że każdy odpowiada ze swego oświadczenia, ale za cały dług. Zwolnienie jednego dłużnika niema więc skutków wobec reszty. Wierzyciel może domagać się tylko jednorazowej zapłaty, ale za nią odpowiada każdy dłużnik. Może domagać się zasądzenia wszystkich dłużników. W wyroku należy zaznaczyć, że odpowiadają solidarnie. Jeżeli uzyskał wyrok przeciw wszystkiem, będzie mógł w postępowaniu egzekucyjnem wybrać, kogo chce ścigać. Solidarną odpowiedzialność jest także w postępowaniu egzekucyjnem i konkursowem.

Posiadacz może dochodzić roszczeń przeciw jednemu, kilku lub wszystkim dłużnikom, bez potrzeby zachowania porządku, w jakim się zobowiązali (48 II w., 29 zd. 1 cz.). Może domagać się zapłaty od każdego dłużnika i ten nie może się bronić silniejszą odpowiedzialnością innych.

Dochodzenie sądowe roszczeń przeciw jednemu dłużnikowi nie tamuje dochodzenia przeciw innym, nawet przeciw następcom tego dłużnika, przeciw któ-

remu wpierw skierowano dochodzenie (46 IV w., 29 zd. 3 cz.). „Wierzyciel może więc wyrywkowo per saltum pociągnąć do odpowiedzialności każdego dłużnika. Wierzyciel ma ius variadi; chociaż rozpoczął dochodzenia sądowe przeciw jednemu dłużnikowi może zwrócić się przeciw innym i to zarówno poprzednikom, jak i następcom tego, którego wpierw pozwał“ (usad. Kom. Kod.). Prawa posiadacza wekslu (czeku) w swobodnem dochodzeniu praw ulegają jednemu ograniczeniu. Wystawca choćby był legitymowanym dalszym indosantem i posiadaczem wekslu (czeku) nie może dochodzić praw przeciw indosantom, ich poręczycielom i wyręczycielom. Tak samo dwukrotny indosant nie może skarżyć swych następców. Mogą oni bowiem przeciwstawić mu swe silniejsze prawo z wekslu (czeku).

Kilku współwystawców, współindosantów i poręczycieli za tego samego zobowiązanego odpowiada na równi. Wzajemnego stosunku kilku współwystawców i współindosantów prawo wekslowe nie normuje. Wchodzą tu przepisy ustaw powszechnych. W zasadzie między nimi decyduje umowa, a w braku tejże przepisy dispositivi iuris, które odpowiedzialność rozdzielają do równych części (§ 426 niem. kod. cyw., 896 austr. kod. cyw., art. 1213 i 1214 kod. Nap.). Również między kilku indosantami może istnieć umowa inaczej regulująca ich wzajemną odpowiedzialność, np., że odpowiadają po połowie za sumę wekslową. Umowa ta w stosunku do trzeciego posiadacza jest bez znaczenia. Nawet gdyby ją umieszczono na wekslu, uważać ją należy za nienapisaną. Skutkuje tylko między kontrahentami.

Omawiając zakres odpowiedzialności musimy rozważyć:

91. A) Charakter odpowiedzialności.

Przez to określenie należy rozumieć odpowiedź na pytanie, czy podpisujący odpowiadają za zapłatę, czy też za przyjęcie i zapłatę, czy też wreszcie sami zobowiązują się do zapłaty. Odpowiedzialność ta jest ure-

gulowana ustawą. Częściowo są to przepisy względnie obowiązujące (odpowiedzialność indosanta), a większości normy bezwzględnie obowiązujące, które wolą stron nie mogą być zmienione (np. odpowiedzialność akceptanta).

92. **B) Rozciągłość materjalna zobowiązania** zależy od woli stron. Podpisujący decyduje, czy chce odpowiadać za 100 zł., czy 2.000 zł., czy chce płacić za miesiąc czy za 3 miesiące, i t. d. Wola wystawcy wyraża się przez to, że podpisuje treść wekslu. Indosanci podpisując weksel bez odmiennego zastrzeżenia godzą się na treść zobowiązania wystawcy. Każde oświadczenie jest jakoby odrębnym wekslem.

Wątpliwości mogą się nasuwać w dwu wypadkach: a) jeżeli istniejąca treść wekslu zostaje zmieniona, obojętnie czy zmiany dokonano bezprawnie (sfałszowanie), czy też z upoważnienia ustawowego (26 w.); b) jeżeli podpisano blankiet wekslowy.

93. **Treść jest zmieniona,** jeżeli zmieniono istniejącą treść (przerobienie), albo do istniejącej treści dodano oświadczenie, które nie zmienia innych oświadczeń, ale zmienia samą treść wekslu (czeku). Przerobienie może polegać na wyskrobaniu, przerobieniu, przekreśleniu i t. p. Nie jest zmianą przekreślenie dalszych oświadczeń innych zobowiązanych, np. przekreślenie indosu, gdyż przez to nie zmienia się podstawowej treści wekslu (czeku).

Jeżeli w tekście wekslu (czeku) dokonano zmian, ci którzy podpisali weksel (czek) przed zmianą nie mogli się zobowiązać według zmienionej treści wekslu (czeku). Dobra wiara nabywcy nie może stworzyć tutaj nie istniejących praw. Podpisani przed zmianą odpowiadają według pierwotnego tekstu. Ci, którzy podpisali go po dokonaniu zmiany, odpowiadają według treści tekstu zmienionego (69 w., 28 II cz.).

Przez to, że jedni odpowiadają według tekstu pierwotnego, a inni według tekstu zmienionego, nie

powstają dwa weksle (czeki), lecz jest tylko weksel (czek) z różnemi częściami składowemi.

Czy zmiany są widoczne ma wpływ na kwestję dowodu i postępowania. Weksel z treścią przekreśloną nie nadaje się do postępowania wekslowego (nakazowego). Jeżeli zmiany nie są widoczne z treści dłużnik musi udowodnić, że kiedy podpisał weksel (czek) treść dokumentu była inna. Jeżeli zmiany są widoczne (np. przekreślono kwiecień, a wpisano wyżej marzec), ciężar dowodu spoczywa na wierzycielu.

Inaczej przedstawia się odpowiedzialność z podpisania

94. **blankietu wekslowego (czekowego).**

Blankietem nazywamy dokument, który nie zawiera wszystkich istotnych składników dokumentu wekslowego (czekowego), ale wolą stron jest, aby po wypełnieniu go istotnymi składnikami, powstał ważny weksel (czek). Blankietem wekslowym (czekowym) będzie kartka czystego papieru, na której ktoś podpisuje swoje nazwisko z tym zamiarem, aby po wypełnieniu kartki, zaciągnąć zobowiązanie wekslowe (czekowe). Nie będzie blankietem wekslowym dokument, na którym wypisano sumę, jeżeli brak jest innych składników dokumentu wekslowego, a podpisujący chciał zaciągnąć zwyczajne zobowiązanie i dokumentu nie uważał za blankiet wekslowy. Istotną cechą zobowiązania z blankietu wekslowego (czekowego) jest, że podpisujący chce zaciągnąć zobowiązanie wekslowe (czekowe), ale skuteczność tego zobowiązania jest zależna od wypełnienia dokumentu wszelkimi istotnemi składnikami wekslu (czeku).

Weksel blankowy można wypełnić nawet po terminie płatności. Wekslowy nakaz zapłaty, wydany na podstawie wekslu trasowanego, niecałkowicie wypełnionego, utrzymać należy w mocy, jeżeli przed wydaniem wyroku zaopatrzono weksel we wszelkie cechy ustawowe (orzeczenie S. Apel. w Lwowie z 4. II. 1927 r. O. S. P. VI, 165).

Blankiet może być wypełniony zgodnie z wolą tego, który podpisał blankiet wekslowy (czekowy), ale także może być wypełniony wbrew jego woli na sumę wyższą, na inny termin płatności lub t. p. Jeżeli blankiet wekslowy zostanie wypełniony zgodnie z wolą podpisującego rozstrzygnięcie takiego wypadku nie nasuwa żadnej wątpliwości, gdyż zobowiązany odpowiada tak, jakby w chwili podpisania blankietu, tenże był dokumentem zaopatrzonym wszystkie istotne składniki. Jeżeli zaś blankiet zostanie wypełniony niezgodnie z wolą podpisującego, podpisujący odpowiada tylko wobec nabywcy w dobrej wierze. (2 V w., 100 V w.) — prawo czekowe nie zawiera analogicznego przepisu, ale interpretacja nie może być inna. Zarzut, że weksel wypełniono niezgodnie z wolą osób podpisanych, jest dopuszczalny przeciw posiadaczowi w złej wierze (wyr. z 25. XI. 1927 r. 243/27. — Ruch 1928, str. 460).

Prawo wypełnienia blankietu wekslowego (czekowego) przysługuje właścicielowi blankietu. Własność blankietu można nabyć sposobami przewidzianemi co do nabycia własności w prawie wekslowem (czekowem), albo też zgodnie z prawem powszechnem. Blankiet wekslowy (czekowy) można indosować. Prawo własności blankietu można nabyć w dobrej wierze także od nie właściciela. Nabycie blankietu (według Wróblewskiego) nie skutkuje jednak, jako odcięcie zarzutów osobistych w myśl art. 16 w., (30 I cz.), nawet wtedy gdyby blankiet nabyto sposobem przewidzianem w prawie weklowem (czekowem).

Wypełnienie blankietu musi być zgodne z wolą podpisanego. Wola ta może być wyrażona także w sposób dorozumiany. Wolę tę interpretuje się w ten sposób, jak zwyczajne umowy cywilne czy handlowe. Przy wykładni tej woli można się więc posługiwać zwyczajami handlowymi (przy wykładni treści wekslu (czeku) nie można. Przez nabycie w dobrej wierze od niewłaściciela nabywa się prawo wypełnienia blankietu, ale przez dobrą wiarę nabywcy treść upoważnienia nie ulega zmianie. Nabywca musi weksel

wypełnić zgodnie z wolą podpisanego. Wypełnienie wekslu na walutę dolarową nie można uważać za niezgodne z wolą dłużnika, jeżeli dłużnik wręczając blankiet wekslowy nie oświadczył się, w jakiej walucie ma być wypełniony (O. z 28. XII. 1927 r. Rw. 1350/26. Ruch z 927 r. str. 392).

Nietylko wystawca, ale również żyrant, który podpisał weksel nie wypełniony, odpowiada wekslowo (30. XII. 1927 r. 280/27. Ruch 1928 r. str. 460).

95. **Wysokość kwoty,**

której może dochodzić wierzyciel wekslowy (czekowy) od dłużnika, zależy przedewszystkiem od wysokości sumy wekslowej (czekowej) zobowiązania. Każde zobowiązanie jest samodzielne. Wystawca odpowiada za całą sumę wekslową, akceptant za sumę przyjętą indosant za sumę wekslową, chyba, że odpowiedzialność ograniczył do pewnej wysokości, i t. p. Do tej sumy dolicza się świadczenia uboczne, a w szczególności:

96. **A. Umówione odsetki.**

W wekslu płatnym za okazaniem lub w pewien czas po okazaniu może wystawca zastrzec oprocentowanie sumy wekslowej. W każdym innym wekslu takie zastrzeżenie uważa się za nienapisane (51 w.). Tak samo odsetki zastrzeżone w czeku należy uważać za nienapisane. Ustawodawca dopuszcza umówienie odsetek weksli, których termin płatności nie jest z góry oznaczony, ponieważ przy takich wekslach nie można uwzględnić odsetek w obliczaniu sumy wekslowej.

Wysokość stopy procentowej powinna być:

a) określona w wekslu,

b) w braku jej określenia stosuje się procent prawny (5 II w.).

Procent prawny wynosił w styczniu 1925 r. 24% (rozp. Prez. z dnia 27 sierpnia 1924 — D. U. 79-769); od 1. II. 1925 do 28. II. 1927 r. 15% (rozp. Min. Skarbu z 24. I. 1925 r. D. U. 9-72); a od 1. III. 1927 r. 10% (rozp. Min. Skarbu z 21. II. 1927 r. D. U. 16-125).

Nie podzielam poglądu wyrażonego przez III-cią Izbę Sądu Najwyższego (wyroki z dnia 17. II. 1926 r. Rw. 1198/25. i R. 491/25; z dnia 26 maja 1926 r. Rw. 2061/25), że odsetki prawne w wysokości 24% lub 15% rocznie odnoszą się tylko do zapłat w walucie krajowej.

Odsetki biegną od daty wystawienia wekslu, jeżeli nie wskazano innej daty (5 III w.).

97. **B. Uboczne świadczenia regresowe,**

do których zaliczamy:

a) Procent prawny; nie są to odsetki zwłoki, lecz odsetki ustawowe. Są one wynagrodzeniem za opóźnienie zapłaty w terminie, przyczem wierzyciel nie może się domagać wyższego wynagrodzenia za stratę (Górski). Należą się one od dnia płatności wekslu (47 I w.), względnie od dnia przedstawienia czeku (35 cz.), albo jeżeli weksel został wykupiony w drodze regresu od dnia wykupienia (48 w., 36 cz.). Liczą się od dnia następnego (79 w.), aż do dnia rzeczywistej zapłaty. Wysokość odsetek prawnych podaliśmy wyżej. Odsetek umówionych nie należy mięszać z odsetkami prawnymi, płatnymi jako uboczne świadczenie regresowe. Wysokość ostatnich nie może być umówiona.

b) Koszty, jakie wskutek niewykupienia wekslu (czeku) przez trasata wzgl. adresata w potrzebie, ponosi posiadacz wekslu (czeku). Należą tu koszty protestu lub zastępującego protest oświadczenia, koszty zawiadomienia, tak wystawcy, jak i poprzedników, porto od listów, prowizja bankowa i t. p. Nie należą tu koszty procesu. Tych domagać się można na podstawie przepisów procedury cywilnej tylko od prowadzącego spór, a nie od każdego dłużnika.

c) Prowizję komisową, która w braku umowy wynosi jedną szóstą od sta od niezapłaconej sumy. Strony mogą się umówić o niższą prowizję, ale umowa taka nie ma charakteru wekslowego. Prowizja komisowa ma wynagrodzić posiadaczowi wekslu trud, jaki ponosi szukając sumy od osób trzecich.

W jednym wypadku suma roszczeń może być
98. **zmniejszona.**

Jeżeli weksel wykupiono z powodu poszukiwania zwrotnego przed płatnością, od sumy wekslowej potrąca się dyskonto. Dyskonto oblicza się zależnie od wyboru posiadacza według urzędowej stopy banku biletowego, albo według stopy targowej w dniu zwrotnego poszukiwania w miejscu zamieszkania posiadacza (47 II w.). Oczywiście praktyczne ustalenie stopy targowej będzie bardzo trudne.

99. **Odpowiedzialność dłużnika głównego**

jest charakterystyczną cechą wekslu. Czek tej odpowiedzialności nie zna, gdyż nie spełnia funkcyj kredytowych. Dłużnikiem głównym jest przyjemca wekslu trasowanego i wystawca wekslu własnego. Odpowiadają oni bez protestu i aktów zachowawczych, roszczenie przeciwko nim przedawnia się dopiero po trzech latach. Na ich wypłacalności opiera się wartość kredytowa wekslu. Inni dłużnicy (wystawca wekslu trasowanego, indosanci i t. d.) odpowiadają tylko gwarancyjnie na wypadek niezapłacenia sumy przez dłużnika głównego.

Akceptant (wystawca wekslu własnego) odpowiada posiadaczowi wekslu, jak i wszystkim dłużnikom, którzy wykupili weksel w poszukiwaniu zwrotnem, a więc także wystawcy nietylko za zapłatę sumy wekslowej wraz z odsetkami, jeżeli je zastrzeżono, ale i za procent prawny od dnia płatności wzgl. wykupienia wekslu, koszty protestu i zawiadomień, oraz prowizję komisową.

Akceptant odpowiada tylko ze swego przyjęcia i ściśle według treści przyjęcia. Jeżeli przyjął weksel bez zmian, odpowiada według treści wekslu. Jeżeli natomiast przyjął weksel ze zmianami, zastrzeżeniami lub ograniczeniem co do sumy odpowiada według treści przyjęcia (25 w.).

zawsze za zapłatę wekslu trasowanego lub czeku (91 w., 241 cz.). Od tej odpowiedzialności nie może się uwolnić; zastrzeżenie, w którym zwalnia się od odpowiedzialności za zapłatę, uważa się za nienapisane (9 II w.; niema znaczenia prawnego 24 II cz.). Według pr. polskiego uważa się, że zawsze musi istnieć osoba, która ponosi odpowiedzialność za skreślony weksel (czek). Jeżeliby wystawca wekslu trasowanego (czeku) mógł się zwolnić od odpowiedzialności za zapłatę, weksel taki (czek) przed indosem nie miałby żadnej wartości gospodarczej, gdyż nie byłoby w nim zobowiązania. Przepis, że wystawca nie może się zwolnić od odpowiedzialności, ma znaczenie wekslowe (czekowe); cywilnie wystawca może się umówić z wekslobiorcą, że za zapłatę nie odpowiada. Umowa taka skutkuje jednak w stosunku do dalszych posiadaczy w ramach zarzutu art. 16 w. wzgl. 30 cz. Prawo angielskie dopuszcza weksle bez odpowiedzialności za zapłatę.

Wystawca wekslu trasowanego odpowiada pozatem za przyjęcie wekslu przez trasata (9 I w.). Od odpowiedzialności za przyjęcie może się zwolnić (9 II w.). Zwolnienie od odpowiedzialności za przyjęcie wyklucza poszukiwanie zwrotne z powodu nieprzyjęcia wekslu lub przyjęcia częściowego. Zastrzeżenie zwalniające musi być umieszczone w treści wekslu. Może brzmieć „bez odpowiedzialności za przyjęcie“ lub t. p. Samo oznaczenie „bez gwarancji“, „bez obligu“ m. zd. zwalnia od odpowiedzialności za przyjęcie, gdyż wolą podpisującego było zwolnić się od tej odpowiedzialności, nawet gdyby pozatem chciał się zwolnić od odpowiedzialności za zapłatę, gdyż ostatnie zwolnienie niema skutków prawnych. Natomiast zastrzeżenie „bez odpowiedzialności za zapłatę“ nie wywołuje żadnych skutków prawnych.

Od odpowiedzialności za przyjęcie zwalnia się również wystawca przez wystawienie wekslu z zakazem przedstawienia do przyjęcia. Różnica między obu zakazami jest następującą: a) Zwolnienie od od-

powiedzialności za przyjęcie można umieścić w każdym wekslu, a zakazu nie można umieścić w wekslu domicylowanym lub płatnym w pewien czas po okazaniu. b) Zwolnienie od odpowiedzialności nie wyklucza przedstawienia do przyjęcia. Wierzyciel nie jest zobowiązanym do odszkodowania, gdyby z powodu przedstawienia powstała dla wystawcy jakaś szkoda. c) Można taki weksel przyjąć przez wyręczenie, a wekslu z zakazem przedstawienia nie można przyjąć przez wyręczenie. Zastrzeżenie przedstawienia wekslu w pewnym czasie do przyjęcia zwalnia wystawcę od odpowiedzialności za przyjęcie i zapłatę, jeżeli weksel nie jest przedstawiony w czasie.

Oświadczenie wystawcy, że zwalnia się od odpowiedzialności za przyjęcie nie zwalnia m. zd. od niej indosantów. Posiadacz takiego wekslu może więc poszukiwać zwrotnie przed zapłatą sumy na indosantach. Ci muszą w braku odmiennego zastrzeżenia w indosie weksel wykupić, ale do wystawcy nie mają praw regresowych przed terminem płatności. Mogliby tylko dochodzić cywilnego roszczenia o niesłuszne wzbogacenie.

Prawo nie reguluje odpowiedzialności na wypadek regresu przed płatnością z powodu niewypłacalności trasata. M. zd. jest to forma odpowiedzialności za zapłatę, jakkolwiek odpowiedzialność ta zachodzi przed terminem płatności. Wystawca nie może się więc od niej zwolnić. Tak samo odpowiada w razie wdrożenia postępowania układowego lub ogłoszenia upadłości trasata.

Zmniejszeniem odpowiedzialności wystawcy będzie również klauzula „nie na zlecenie", umieszczona w treści wekslu. Klauzula ta zamienia weksel w dokument imienny.

101. **Indosant odpowiada**

za przyjęcie wekslu trasowanego i za zapłatę każdego wekslu wzgl. czeku (14 w., 24 I cz.). Odpowiedzialność jego ma funkcję gwarancyjną. Odpowiada tylko wtedy, gdy główny dłużnik nie zapłaci. Odpowiada swoim

następcom, ale nie odpowiada wobec wystawcy lub poprzedniego indosanta, choćby tenże dochodził praw indosu późniejszego.

Nie jest indosantem ten, który nie umieścił własnego podpisu na dokumencie. Nie odpowiada więc, kto otrzymał weksel z indosem in blanco i bez swego podpisu wręczył go innej osobie. Nie odpowiada indosant czeku na okaziciela lub czeku opiewającego „nie na zlecenie", gdyż brak tu formalnie wiążącego indosu. Tak samo nie odpowiada cedent wekslu imiennego.

Indosant może się zwolnić od odpowiedzialności tak za zapłatę, jak i przyjęcie. Może również odpowiedzialność swą zmniejszyć przez to, że: a) zastrzeże, aby weksel przedstawiono do przyjęcia, b) oświadczy, że odpowiada tylko za część sumy wekslowej (czekowej), c) doda zastrzeżenie „nie na zlecenie." Tutaj w skutkach indosu nie na zlecenie pr. polskie różni się od regulaminu haskiego. Według regulaminu haskiego takie zastrzeżenie powodowało utratę roszczeń do dalszych indosantów. Polskie pr. (14 II w., 24 III cz.) skutkuje tylko, jako zastrzeżenie zachowujące zarzuty osobiste. Zastrzeżenie nie na zlecenie nie ogranicza dalszego obrotu. Dalsze indosy są ważne i skuteczne.

102. **Odpowiedzialność przyjemcy przez wyręczenie**

jest w swej treści różna od odpowiedzialności akceptanta. Odpowiedzialność jego nie jest głównem zobowiązaniem, ale nie jest tylko zobowiązaniem gwarancyjnem, jak odpowiedzialność wystawcy czy indosanta. Jest to odpowiedzialność odrębnego typu t. zw. odpowiedzialność zastępcza. W interesie uchylenia odpowiedzialności jednego z obowiązanych wekslowo wyręczyciel zobowiązuje się do zapłaty, tak jakby był dłużnikiem głównym. Zobowiązanie to różni się wybitnie od zobowiązania głównego: a) przyjemca przez wyręczenie ma prawo poszukiwania zwrotnego do wyręczonego i jego poprzedników;

b) warunki i treść jego odpowiedzialności są takie same, jak odpowiedzialność wyręczonego, a nie akceptanta (57 I w.); jest więc ograniczona co do osób, przedawnia się w krótszym czasokresie i t. d.

Określenie, że przyjemca przez wyręczenie odpowiada wobec posiadacza i następców wyręczonego tak samo, jak ten ostatni (57 I w.), nie nadaje zobowiązaniu wyręczyciela charakteru zobowiązania akcesoryjnego. Zobowiązanie przyjemcy przez wyręczenie jest zupełnie samodzielne; jedynie treść tego samodzielnego zobowiązania jest identyczna z treścią odpowiedzialności wyręczonego. Jeżeli zobowiązanie wyręczonego jest nieważne z powodu wad formalnych lub materjalnych, zobowiązanie wyręczyciela jest ważne; zobowiązanie poręczyciela z powodu wad formalnych zobowiązania głównego byłoby nieważne. Odpowiedzialność wyręczyciela jest materjalnie taka sama, jak odpowiedzialność wyręczonego. Musi więc w razie poszukiwania zwrotnego zapłacić to co w myśl przepisów art. 47 i 48 pr. w. zapłacić by musiał wyręczony. Nie potrzebuje jedynie płacić prowizji komisowej, jeżeli odrazu zapłacił.

Przyjemca przez wyręczenie odpowiada tylko wobec posiadacza i następców wyręczonego. Nie może więc przeciw niemu dochodzić roszczeń wyręczony lub jego poprzednicy.

103. **Odpowiedzialność poręczyciela**

jest niezależna od materjalnej ważności zobowiązania głównego. Natomiast wady formalne podpisu, za który ręczył poręczyciel, wykluczają jego odpowiedzialność (31 II w., 25 III cz.). W treści swej zobowiązanie poręczyciela jest zobowiązaniem gwarancyjnem i to zobowiązaniem gwarancyjnem dla zabezpieczenia zobowiązania głównego lub zobowiązaniem gwarancyjnem dla innego zobowiązania gwarancyjnego.

Poręczyciel odpowiada tak samo, jak ten, za którego poręczył (31 I w., 25 cz.). Poręczyciel akceptanta wekslu trasowanego lub wystawcy wekslu własnego odpowiada materjalnie tak jak oni, a więc bez pro-

testu. Poręczyciel akceptanta odpowiada według treści przyjęcia; zobowiązanie to przedawni się po trzech latach (70 I w.). Nie ponosi jednak odpowiedzialności z niesłusznego zbogacenia. Zobowiązanie poręczyciela za wystawcę wekslu trasowanego, czeku, albo indosantów jest takie same w swej treści, jak zobowiązanie wystawcy czy indosanta. Warunkiem poszukiwania zwrotnego przeciw poręczycielowi wystawcy wekslu trasowanego, czeku lub indosanta jest przedstawienie i protest.

Zobowiązanie poręczyciela jest do pewnego stopnia zobowiązaniem akcesoryjnem. Gaśnie z zgaśnięciem zobowiązania głównego. Poręczyciel może przeciwstawić zarzuty przysługujące osobie, za którą ręczy (inaczej wyręczyciel).

Poręczyciel, który zapłacił może poszukiwać zwrotnie na osobie, za którą poręczył i jego poprzednikach (46 i nast. w., 36 i nast. cz.).

104. **Podrobieniem (sfałszowaniem) podpisu**

jest złożenie podpisu nazwiskiem innej osoby bez uprawnienia do zastępstwa i to bez wzmianki, że podpis złożyła za podpisanego osoba trzecia. Zewnętrznie podpis podrobiony przedstawia się jako oświadczenie podpisanego, a nie pseudo-zastępcy. Jest to podpis samym nazwiskiem zastąpionego.

Z podpisu podrobionego nie odpowiada podpisany. Odpowiada tylko podpisujący cywilnie i ewentualnie karnie (sfałszowanie dokumentu). Większość uczonych i praktyka sądowa, stoi na stanowisku, że fałszerz nie odpowiada wekslowo (czekowo).

Od podrobienia podpisu należy odróżnić

105. **podpis bez upoważnienia;**

z treści takiego oświadczenia wynika, że za podpisanego działa jego zastępca. Zastępca tenże niema należytego upoważnienia, albo przekroczył zakres swego pełnomocnictwa. Będzie nim zastępca ustawowy niezdolnego lub ograniczonego w zdolności do działań,

który nie uzyskał zatwierdzenia sądu opiekuńczego, potrzebnego do zaciągnięcia zobowiązania wekslowego (czekowego). Będzie nim także ten, kto podpisał weksel (ale nie czek) za analfabetę mając do tego tylko ustne upoważnienie (77 II w.). Falsus prokurator, to jest ten, kto położył podpis na wekslu w zastępstwie innej osoby, jakkolwiek nie miał pełnomocnictwa, albo kto przekroczył granice udzielonego mu pełnomocnictwa, odpowiada sam wekslowo (czekowo), a nie jedynie cywilnie. Falsus prokurator odpowiada za cały weksel (czek) (8 w., 26 cz.); np. zastępca, który miał pełnomocnictwo do podpisania wekslu na 10.000 zł., a podpisał na 15.000 zł., odpowiada sam wekslowo na pełną sumę 15.000 zł. Nie może żądać od posiadacza wekslu, aby dzielił te sumę wekslową i osobno skarżył zastępcę, a osobno zastąpionego (z uzasad. Kom. Kod.). Zawiadowca spółki z ogr. odp. mający upoważnienie tylko do łącznego podpisywania spółki wraz innymi zawiadowcami, odpowiada osobiście wekslowo, jeżeli sam podpisał weksel imieniem spółki (O. z 26. X. 1926 Rw. 275/26. Ruch ex 1927, str. 169).

Odpowiedzialność pseudozastępcy jest odpowiedzialnością wekslową (czekową). Pseudozastępca musi mieć więc zdolność do działań (Canstein, Bernstein). Natomiast czy podpisany miał zdolność do działań, jest obojętne (inaczej Doliński).

Podpisujący pseudo-zastępca musi na dokumencie złożyć podpis swojem nazwiskiem. Zastępcę można pociągnąć do odpowiedzialności wekslowej (czekowej), jedynie tylko wtedy, gdy umieścił swój własny podpis (nauka niemiecka i Actes konferencji haskiej II. 1912, str. 14., Actes I. 1912, str. 67, 79). Bez podpisu pseudozastępcy jest podrobienie podpisu, a nie podpis bez upoważnienia.

Zastąpiony w wypadku podpisu bez upoważnienia z reguły nie odpowiada; jeżeli jednak możnaby się dopatrzeć jego winy (np. w wyborze pełnomocnika) może być pociągnięty do odpowiedzialności cywilnej.

Domniemania ustaw powszechnych co do zakresu ustawowego pełnomocnictwa są skuteczne także

w prawie wekslowem (czekowem). Odpowiada wtedy w granicach ustawowego domniemania zastąpiony.

106. **Ryzyko podrobienia**

ponosi ten, kto faktycznie przez sfałszowanie podpisu lub działanie bez upoważnienie poniósł szkodę, a więc ten, kto zapłacił sfałszowany weksel (czek). Niekiedy jeżeli sfałszowanie stało się możliwe wskutek przewinienia innej osoby, winna ona wynagrodzić szkodę płacącemu.

Przykład: Wacławski przechował blankiety czekowe w niezamkniętem miejscu. Wskutek tego nieznany złodziej sfałszoweł jego podpis i podjął z jego konta większą sumę. Bank ponosi normalnie stratę jaka wskutek tego powstała, ale w niniejszem wypadku może się domagać zwrotu szkody od Wacławskiego, gdyż szkodę tę spowodował Wacławski swem niedbalstwem, że nie zamknął blankietów.

107. **Niezaciągają zobowiązań**

wekslowych (czekowych):

a) trasat, który nie jest wekslowo (czekowo) zobowiązany wobec posiadacza dokumentu, ani do przyjęcia wekslu, ani do jego zapłaty. Nawet udzielenie pokrycia nie zobowiązuje go do tego. Trasat może się zobowiązać (cywilnie lub handlowo) wobec wystawcy na podstawie umowy, którą omówimy przy sposobności pokrycia,

b) prezentant, który przedstawia weksel (czek), na którym nie przysługują mu żadne prawa, trasatowi do przyjęcia wzgl. zapłaty,

c) domicyljat, który jest kasjerem dłużnika głównego,

d) indosatarjusz pełnomocniczy, który ma tylko obowiązek zainkasowania sumy wekslowej (czekowej).

108. **Pokrycie**

jest to wartość, którą otrzymuje trasat od wystawcy wzamian za zapłatę wekslu. Pokryciem jest wszelka wartość, a więc towary, gotówka, otwarty u trasata kredyt lub t. pod. W szerszem znaczeniu pokryciem nazywamy stosunek prawny, łączący wystawcę z tra-

satem. Stosunek pokrycia łączy również dłużnika głównego z domicyljatem, albo wyręczyciela z wyręczonym.

Wystawca zamieszczając w wekslu klauzulę pokrycia (pokrycie w towarach, pokrycie w gotówcę lub t. pod.) informuje trasata w jaki sposób chce zapewnić trasatowi wartość za honorowanie wekslu. Klauzula ta skutkuje tylko między stronami, jak zwyczajne oświadczenie cywilne. W klauzuli pokrycia można wskazać trasatowi czyj rachunek, ma obciążyć zapłatą (trasata komisowa). Wskazówka taka ma tylko znaczenie cywilne.

Polskie pr. wekslowe nie zawiera przepisów dotyczących pokrycia, nie przyjęło ono francuskiej teorji pokrycia, lecz oparło byt wekslu na zobowiązaniu oderwanem od podstaw gospodarczych. Pol. pr. cz. zawiera jedynie przepisy dotyczące zagadnienia, kiedy mimo istnienia umowy czekowej trasat może odmówić wypłaty (art. 20—23), oraz skutki wystawienia czeku bez pokrycia (art. 51).

Francuskie ustawodawstwo kładło szczególny nacisk na zagadnienie pokrycia, które miało być gwarancją, że weksel zostanie wykupiony. Było to „prawo poboczne, dzielące równe koleje prawne z wekslem, którego zapłatę ma zabezpieczać" (Sułkowski — O prawie zastawu na wekslu, str. 29). Własność pokrycia przechodzi wraz z wekslem na nabywcę (nowela z dn. 8. II. 1922 r. t. zw. lex Dubois). Praktyczne znaczenie pokrycia jest niewielkie, gdyż można je usunąć przed płatnością, można wystawić weksel bez pokrycia, upadłość uważa się za umowę rozwiązującą kredyt i odpada w ten sposób pokrycie weksli w kredyt, wskutek otwarcia upadłości do majątku wystawcy pokrycie wpada w masę upadłościową, o ile nie jest towarem lub papierami handlowemi. Praktyczne znaczenie ma tylko to, że brak pokrycia powoduje odpowiedzialność wystawcy bez protestu (w pr. polsk. inaczej).

Samo udzielenie pokrycia nie zobowiązuje wskazanego do przyjęcia lub zapłaty. Taki obowiązek

trasata, domicyljata lub wyręczyciela może polegać na cywilnej umowie, którą w pr. czekowem nazywano umową czekową. Z takiej umowy trasat jest zobowiązany cywilnie tylko wobec wystawcy, a nie wobec posiadacza weksla (czeku), jako takiego. Odpowiedzialność bezpośrednia mogłaby powstać, gdyby równocześnie z przeniesieniem własności weksla (czeku) wystawca scedował roszczenie do pokrycia. Jeżeli trasat naruszy ten obowiązek odpowiada cywilnie za szkodę, jaka przez to powstała.

Zagadnienie czy wystawca ma pokrycie u trasata, należy odróżnić od roszczenia trasata o pokrycie, jeżeli trasat weksel (czek) zapłacił. Roszczenie to (Revalierungsklage) nie opiera się na prawie wekslowem (czekowem), lecz uzasadnia je jedynie cywilny, czy handlowy stosunek istniejący między wystawcą, a trasatem. Można się więc domagać zapłaty z umowy polecenia, udzielenia kredytu, najmu usług, a także z tytułu prowadzenia spraw bez polecenia, lub niesłusznego wzbogacenia. Podnoszący roszczenie o pokrycie musi udowodnić tak istniejący stosunek uzasadniający wypłatę, jak i to, że zapłata rzeczywiście nastąpiła. Roszczenie o pokrycie staje się wymagalne dopiero z chwilą zapłaty. Trasat nie może się domagać pokrycia wcześniej, choćby weksel przyjął (inaczej w pr. francuskiem). Weksel może być wystawiony bez pokrycia. Swój byt opiera on nie na istnieniu pokrycia, lecz na kredycie wystawcy czy akceptanta. Natomiast pr. czekowe nie zezwala na wystawienie czeku bez pokrycia. Wprawdzie czek bez pokrycia jest ważny, ale jeżeli nie zostanie wykupiony przez trasata pociąga to ujemne następstwa dla wystawcy.

W pr. czekowem znajdujemy kilka przepisów dotyczących stosunków pokrycia i tak: trasat czeku jest zobowiązany odmówić zapłaty, jeśli doszło do jego wiadomości (fakt, że niewiedział z powodu niedbalstwa nie wystarcza), że ogłoszono upadłość wystawcy (21 cz.). Przepis ten nie narusza zdolności wystawcy, lecz nakłada na trasata obowiązek odmowy

wypłaty, aby przez wypłatę nie zmniejszyły się aktywa wystawcy. Trasat, jako kasjer wystawcy, nie może uszczuplać masy, do której niema praw wystawca, lecz jego wierzyciele. Od tego obowiązku zaniechania wypłat nie może zwolnić trasata odmienna umowa z wystawcą. Wierzyciele upadłego wystawcy mogą się domagać od trasata wydania „nieuszczuplonego funduszu jaki miał u niego wystawca w czasie, kiedy trasat dowiedział się o upadłości.“ (Wróblewski-Polskie pr. czekowe, str. 30). „Jeżeli jednak trasat wykupując czek zapłacił przez to dług krydarjusza, może na zasadzie prawa powszechnego wystąpić z tego tytułu z roszczeniem do masy konkursowej“ — (Wróblewski, jak wyżej). Przepis o obowiązku odmowy zapłaty stosuje się — zd. Wróblewskiego — także do przypadku, gdy do majątku wystawcy wdrożono t. zw. postępowanie układowe, które wiąże ręce wystawcy w sposób zupełnie podobny, jak ogłoszenie upadłości (art. z art. 42, 1, 3, prawa weksl.); nie stosuje się natomiast ani do przypadku zawieszenia wypłat, ani do zwykłej niewypłacalności (déconfiture) prawa francuskiego, ani nawet do wprowadzenia nadzoru nad majątkiem wystawcy. Czy w tych przypadkach pokrzywdzeni przez wypłatę czeku wierzyciele wystawcy mogą zaczepić skuteczność prawną tej wypłaty, o tem rozstrzyga prawo powszechne.

Następnie zobowiązany jest trasat odmówić wypłaty, jeżeli odwołanie czeku jest ważne, a więc:

a) jeżeli czek odwołano po upływie okresu przeznaczonego do przedstawienia, albo na przypadek, gdyby okresu tego nie zachowano; w tym przypadku ważność odwołania rozpoczyna się z upływem okresu do przedstawienia. Pr. polskie stoi na stanowisku, że przed upływem czasokresu przeznaczonego do przedstawienia nie można odwołać czeku; jeżeli zawiadomienie o odwołaniu dojdzie wcześniej do trasata staje się skuteczne z chwilą upływu czasokresu. Jeżeli wystawca odwołał czek przed upływem czasokresu, trasat może odmówić wypłaty, ale nie jest do

tego zobowiązany; jeżeli wypłaci może wypłatą obciążyć rachunek trasata.

b) przy czekach opiewających na nazwisko lub zlecenie, a przesłanych przez wystawcę bezpośrednio trasatowi, jeżeli nastąpiło przed doręczeniem czeku odbiorcy zapłaty. Czeku opiewającego na okaziciela nie można w takim wypadku odwołać.

Pozatem zobowiązany jest trasat odmówić zapłaty, jeżeli otrzymał zawiadomienie o wdrożeniu postępowania umarzającego (42 cz.), lub gdy wie o braku w prawie posiadacza dokumentu (nie wie o tym braku z powodu ciężkiego niedbalstwa) (19 cz.), oraz jeżeli wystawca w chwili wystawienia nie miał zdolności potrzebnej do rozporządzenia swem pokryciem u trasata. Jeżeliby wystawca dokonał wypłaty, mimo, iż tego nie wolno mu było uczynić, z powodu odwołania lub też innych przyczyn, nie może obciążyć wartością wypłaconej sumy czekowej rachunku wystawcy.

Zresztą o obowiązku trasata wobec wystawcy co do zapłaty czeku, rozstrzyga umowa między wystawcą, a trasatem, chyba, że wyżej omówione przepisy zwalniają go od obowiązku zapłaty (20 cz.).

Trasat w braku odmiennej umowy jest zobowiązany do zapłaty, choćby wystawca zmarł lub utracił zdolność do działań.

Wystawca czeku odpowiada cywilnie ewentualnie karnie, jeżeli a) wystawił czek bez pokrycia i b) czek taki nie został zapłacony. Jeżeli czek bez pokrycia zostanie zapłacony, trasat może się domagać pokrycia, ale niema odpowiedzialności wystawcy za wystawienie czeku bez pokrycia. Tak samo odmowa wypłaty nie wystarcza do sankcji; przyczyną odmowy musi być rzeczywisty brak pokrycia. Istnienie pokrycia powinien udowodnić wystawca Na równi z wystawieniem bez pokrycia stawia ustawa późniejsze usunięcie pokrycia. Oczywiście po skutecznem odwołaniu czeku (22 cz.) pokrycie można cofnąć. Jeżeli wypłata nie nastąpiła z powodu braku pokrycia w chwili wystawienia lub cofnięcia pokrycia, wystawca

odpowiada posiadaczowi za wszelką szkodę, jaka z tego powodu powstała. „Wszelka szkoda“ obejmuje każdy uszczerbek materjalny, jaki powstał dla posiadacza, że trasat nie wypłacił. Szkodę tę musi udowodnić posiadacz czeku. Ponieważ udowodnienie szkody jest nieraz trudne, posiadacz otrzymuje bez tych dowodów conajmniej 6% od niepokrytej sumy. Oczywiście w razie większej szkody te 6% wlicza się do sumy odszkodowawczej. To roszczenie odszkodowawcze przedawnia się w przeciągu 5 lat od dnia w którym trasat odmówił zapłaty; czy przedstawienie nastąpiło w czasie jest obojętne (51 I cz.).

Wystawca czeku bez pokrycia ulega nadto, o ile czyn ten nie stanowi przestępstwa cięższą karą zagrożonego (np. oszustwa, sfałszowania dokumentu), karze aresztu do 6 tygodni i grzywnie do 5.000 zł. lub jednej z tych kar, chyby, że wystawiając czek, miał uzasadnioną podstawę do liczenia na pełne pokrycie w chwili przedstawienia, a brakło go z przyczyn od niego niezależnych (51 II cz.). Cywilnie odpowiada zawsze nawet, gdyby mógł przypuszczać, że istnieje pełne pokrycie.

109. **Waluta**

jest to wartość, którą otrzymuje w zamian za weksel (czek) wystawca od remitenta, lub indosant od indosatarjusza. Waluta jest to wynagrodzenie za przeniesienie praw wekslowych (czekowych). Waluta nie jest warunkiem ważności wekslu (czeku). Ważne i skuteczne jest przeniesienie wekslu (czeku) bez waluty (darowizna, weksel grzecznościowy). Jak pokrycie obrazuje stosunek wystawcy do trasata, tak waluta stosunek pozbywcy do nabywcy wekslu (czeku). Indos (tradycja) przenosi prawa rzeczowe, a waluta oznacza umowę obligatoryjną, dla której dokonano przeniesienia. Braki w umowie obligatoryjnej (walucie) łączącej pozbywcę z nabywcą wekslu (czeku) skutkują tylko między stronami, jako zarzuty osobiste. Braki te nie pozbawiają praw z wekslu (czeku), lecz przeszkadzają w ich wykonywaniu.

Klauzula waluty (walutę odebrałem w towarze) zamieszczona w treści wekslu ma znaczenie informacyjne. Jest ona wskazówką o stosunku prawnym łączącym pozbywcę z nabywcą. Informuje o gospodarczej przyczynie w czynności. Informacja ta nie ma jednak żadnych skutków wekslowych (czekowych). Natomiast istotne znaczenie ma klauzula waluty zamieszczona w indosie, jeżeli nadaje oświadczeniu charakter indosu zastępczego lub zastawniczego.

Prawne znaczenie waluty przejawia się również w tem, że otrzymana waluta uzasadnia niesłuszne wzbogacenie wystawcy.

110. **Skarga o niesłuszne wzbogacenie**

nie jest roszczeniem wekslowem (czekowem) — (inaczej Kom. Kod. w uzasadnieniu projektu, lecz skarga sui generis o charakterze prawnocywilnem (Gidyński — Zagadnienie niesłusznego wzbogacenia w pr. wekslowem — Gazeta Sądowa Warszawska z 1927 r. nr. 30 i nast. i judykatura sądów polskich O. S. P. VI, 397). Jest to refleks zobowiązania wekslowego (czekowego). Swój byt opiera na niesłusznem wzbogaceniu, (w stosunku waluty i pokrycia), a nie formalnem zaciągnięciu zobowiązania. Celem tej skargi jest wynagrodzić szkodę, która powstała przez zgaśnięcie uprawnień wekslowych (czekowych). Roszczenie to przyznaje ustawa posiadaczowi wekslu (czeku), o ile z jego szkodą wystawca wekslu (czeku) lub akceptant wekslu niesłusznie się wzbogacili (75 I w., 50 I cz.). Legitymację aktywną przyznaje ustawa uprawnionemu właścicielowi dokumentu (także wypisu orzeczenia umarzającego) i to właścicielowi w chwili, kiedy wskutek przedawnienia lub nieuskutecznienia czynności zachowawczej zgasło zobowiązanie wekslowe (czekowe); będzie nim ostatni formalnie legitymowany indosatarjusz, jak i ten indosant, który weksel (czek) wykupił w drodze regresu. Natomiast praw z niesłusznego wzbogacenia nie może dochodzić ten, który weksel

wykupił po zgaśnięciu wszystkich zobowiązań w mylnem przekonaniu, że jest zobowiązany do zapłaty w drodze regresu. Skargę o niesłuszne wzbogacenie można podnieść tylko przeciw wystawcy wekslu (czeku) i akceptantowi wekslu. Nie można jej skierować przeciw indosantowi, choćby ten był niesłusznie wzbogacony (np. wskutek tego, że indosował na różne osoby poszczególne egzemplarze wtóropisu), jak również przeciw domicyljatowi lub wyręczycielowi, choćby ten otrzymał pokrycie. Warunkiem skargi o niesłuszne wzbogacenie jest:

a) aby zgasły pr. wekslowe (czekowe) wskutek przedawnienia, lub zaniedbania czynności zachowawczych; nie będzie więc tej skargi, jeżeli zobowiązanie wekslowe (czekowe) z jakichkolwiek przyczyn wogóle nie powstało (np. z powodu nieważności wekslu);

b) aby pozwany wskutek zgaśnięcia praw wzbogacił się; wzbogacenie zachodzi, jeżeli wystawca otrzymał walutę, a nie dał pokrycia, lub dał pokrycie mniejsze, jeżeli akceptant otrzymał pokrycie, a wekslu w czasie nie wykupił; roszczenie to jest uzasadnione tylko o tyle, o ile istnieje to wzbogaceniu; źródła wzbogacenia należy szukać w cywilnym stosunku pokrycia i waluty;

c) aby posiadacz skutkiem zgaśnięcia zobowiązania poniósł szkodę; szkoda ta powstaje dopiero wtedy, kiedy posiadacz niema roszczeń przeciw którejkolwiek osobie, która była zobowiązana wekslowo (czekowo); istnienie jakichkolwiek roszczeń wekslowych (czekowych) wyklucza szkodę. Roszczenie o niesłuszne wzbogacenie jest roszczeniem cywilnem, które można przenieść w drodze cesji. Wręczenie dokumentu nie jest konieczne do skuteczności przelewu. Samo wręczenie nie przenosi roszczenia; może ono mieć tylko znaczenie środka dowodowego, że cesja nastąpiła. Weksel (czek) przedawniony lub taki, z którego uprawnienia zgasły wskutek zaniedbania czynności zachowawczych nie daje nikomu żadnych praw, jest co najwyżej środkiem dowodowym; nie jest ani skryptem dłużnym, ani przekazem lub zapisem długu.

Roszczenie z tytułu niesłusznego wzbogacenia przedawniają się w 3 lata od dnia zgaśnięcia zobowiązania wekslowego (czekowego) (75 II w., 50 II cz.). Do przedawnienia tego roszczenia stosuje się przepisy prawa powszechnego o przedawnieniu (a nie przepisy prawa wekslowego lub czekowego).

111. **Roszczenie o wydanie wekslu (czeku)**

nie jest roszczeniem wynikającem z wekslu (czeku). Roszczenia tego nie można dochodzić w drodze procesu wekslowego. Roszczenie to jest uzasadnione przepisami ustaw powszechnych, jest to skarga o charakterze rzeczowym — rei vindicatio, actio Publiciana — (§§ 985 i 1006 n. k. c., 366 i nast. aust. kod. cyw. i 609 ust. ros.). Czynnie legitymowanym do wniesienia tej skargi jest każdy, kto przez jakikolwiek wypadek utracił posiadanie wekslu (czeku), o ile swych uprawnień nie utracił na rzecz nabywcy w dobrej wierze (15 II w., 13 III cz.). Roszczenie to może podnieść także indosatarjusz zastawniczy oraz indosatarjusz zastępczy. Skarga ta jest skierowana przeciwko każdemu dzierżycielowi dokumentu. Przeciw formalnie legitymowanemu posiadaczowi tylko wtedy, gdy weksel (czek) nabył w złej wierze, albo przy nabyciu dopuścił się ciężkiego niedbalstwa (15 II w., 13 II cz.). Zła wiara lub ciężkie niedbalstwo musi zachodzić w chwili nabycia dokumentu (mala fides superveniens non nocet).

Roszczenie o wydanie dokumentu może uprawniony scedować innej osobie.

112. **Inne roszczenia**

cywilne, mogą również powstać na tle stosunków wekslowych (czekowych). Należy tu wyliczyć między innymi:

a) roszczenie odszkodowawcze przeciw fałszerzowi podpisu;

b) roszczenie z powodu nieprzyjęcia wekslu lub odmowy zapłaty wekslu (czeku), jeżeli trasat był do

tego cywilnie zobowiązany wobec wystawcy; tak samo może odpowiadać adresat w potrzebie wobec wskazującego, lub domicyljat wobec dłużnika głównego;

c) roszczenie z powodu nieprzyjęcia egzemplarza przeznaczonego do przyjęcia;

d) roszczenie z powodu przedstawienia do przyjęcia wekslu, którego zakazano przedstawiać do przyjęcia;

e) roszczenie do korespondenta z powodu wydania osobie nieuprawnionej egzemplarza akceptowanego;

f) roszczenie odszkodowawcze przeciwko tym, którzy sprzeciwiają się wystawieniu wtóropisu wekslu;

g) roszczenie odszkodowawcze z powodu niezawiadomienia o odmowie honorowania wekslu (czeku);

h) roszczenie odszkodowawcze z powodu niezawiadomienia o dokonanem wyręczeniu.

Rozdział dziewiąty.

Obieg wekslu (czeku).

113. **Przeniesienie praw** wekslowych (czekowych) może nastąpić:

a) przez cesję; jest to przelanie uprawnień obligatoryjnych w formie i ze skutkami przewidzianymi w ustawach powszechnych;

b) przez indos papieru na zlecenie;

c) przez tradycję.

Cesja jest umową obligatoryjną; samo wręczenie dokumentu jest koniecznem jej wykonaniem bez naruszenia jej istoty. Dwie dalsze formy są umowami rzeczowemi, które nie są przelewem uprawnień osobistych, lecz przeniesieniem praw do rzeczy, której częściami składowemi są uprawnienia obligatoryjne. Dlatego uprawnienia nabywa się bez obciążenia ich zarzutami osobistemi.

Prócz tych trzech form umownego przeniesienia praw wekslowych (czekowych) — można prawa z wekslu (czeku) nabyć drogą sukcesji ogólnej, przetargu, przekazu egzekucyjnego itd.

Weksel może się stać papierem imiennym, który można przenieść w formie i ze skutkami zwykłej cesji jeżeli to zastrzegł wystawca (klauzula wekslu imiennego). Zastrzeżenie to powinno się znajdować w samym wekslu, to jest w samym jego tekście (Grünhut domaga się tylko umieszczenia na przedniej stronie); może je zamieścić tylko wystawca. Zastrzeżenie to brzmi „nie na zlecenie“ lub równoznacznie, np. „tylko panu Romańskiemu“ (ale nie „tylko na zlecenie p.

Romańskiego"), „bez indosowania." Oznaczenie „weksel kaucyjny" nie wystarcza.

Czek jest ex lege papierem na okaziciela. Każdy czek, w którym nie oznaczono osoby remitenta, lub oznaczono ją z dodaniem wyrazów „lub okazicielowi", albo innego równoznacznego zwrotu (np. „lub każdemu"), jest płatny za okazaniem (5 III cz.).

Czek staje się papierem imiennym, jeżeli podano w treści czeku zastrzeżenie „nie na zlecenie" lub równoznaczne. Czek taki można przenieść w formie cesji i w formie indosu, ale indos czeku imiennego ma skutki zwyczajnej cesji (9 II cz.). Brzmienie pol. pr. czek. nie wymaga do przeniesienia czeku imiennego formy cesji (inaczej pr. wekslowe — 10 II w.).

Czek jest papierem na zlecenie, jeżeli wystawca wymienił w czeku odbiorcę zapłaty (remitenta bez klauzuli papieru imiennego, lub klauzuli na okaziciela). Remitentem czeku może być wystawca (5 II cz.). Czek na zlecenie przenosi się przez indos.

114. **Formę cesji**

określają ustawy powszechne. Forma cesji stosuje się do pr. obowiązującego w tem miejscu, gdzie weksel jest płatny; wystarczy jednak zachowanie formy wymaganej tam, gdzie dokonywa się przeniesienia (Wróblewski). Polskie ustawy powszechne nie przewidują żadnej szczególnej formy dla cesji wierzytelności wekslowej (czekowej). Cesja może nastąpić w każdej formie; prawo Polski Środkowej wymaga do skuteczności cesji zawiadomienia dłużnika o dokonanem przelewie (art. 1690 k. Nap.). Cesja staje się skuteczna z chwilą wydania dokumentu, albowiem praw bez dokumentu dochodzić nie można.

Ponieważ pr. powszechne nie wymaga żadnych szczególnych form do uskutecznienia cesji, indos własnościowy odpowiada formie cesji. Tak samo forma indosu per procura wystarcza do ustanowienia pełnomocnictwa.

W formie cesji można przenieść nietylko papiery imienne, ale również papiery na zlecenie.

115. **Skutki cesji**

są inne niż skutki indosu. Cesjonarjusz wstępuje tylko w prawa swego poprzednika, obciążone zarzutami osobistymi. Cesjonarjusz nie może powoływać się na swą dobrą wiarę przy nabyciu; cesja nie daje legitymacji formalnej. Nie zaciąga on zobowiązania gwarancyjnego, nie odpowiada za ściągalność pretensji wekslowej (czekowej), lecz za istnienie tej pretensji w chwili cesji.

W drodze szczególnej umowy może poręczyć za ściągalność tej pretensji. W wątpliwości uważa się, że cedent odpowiada tylko za ściągalność w chwili cesji.

116. **Indos (żyro)**

jest to oświadczenie wypisane na wekslu (czeku), którem posiadacz (indosant) przenosi prawa z wekslu (czeku) na inną osobę (indosatarjusza). Indos może wyrażać przeniesienie pełnych praw (indos własnościowy), części praw (indos zastawniczy), lub tylko ich wykonywanie (indos zastępczy).

Nazwa indos (po polsku także przenos, zlewek) pochodzi od włoskiego wyrazu indosso (in dorso), gdyż pierwsze indosy umieszczano na odwrotnej stronie dokumentu. Określenie żyro pochodzi od greckiego giuros (koło), co oznacza obieg dokumentu wekslowego.

Skutecznie można zamieścić indos tylko na t. zw. papierach na zlecenie. Indos na dokumencie imiennym, o ile nie zastępuje materjalnie i formalnie cesji, jest bez znaczenia. Tak samo indos zamieszczony na czeku na okaziciela nie powoduje skutków prawnych indosu; indosant papieru na okaziciela nie zaciąga żadnych zobowiązań.

Indos musi pochodzić od właściwej osoby, ale nie koniecznie od indosanta poprzedniego; wystarczy indos sporządzony przez spadkobiercę, cesjonarjusza itd.

Indos powinien być bezwarunkowy. Warunki, od których uzależniono indos, uważa się za nienapisane

(11 I w., 10 I cz.). Oczywiście nie są warunkami różne dozwolone klauzule indosu.

Indos częściowy jest nieważny (11 II w., 10 II cz.); nie można więc przenieść części sumy na inną osobę. Weksel (czek) jest rzeczą niepodzielną. Natomiast dopuszczalny jest indos na kilku osób do niepodzielnej ręki, które mogą pozbyć weksel (czek) przez działanie łączne.

Indos na okaziciela jest nieważny (11 III w., 10 III cz.). Indos na okaziciela przemieniałby istotę prawną dokumentu na zlecenie w dokument na okaziciela, co sprzeciwiałoby się woli wystawcy. Wprawdzie praktycznie indos blankowy pozwala na obieg z wekslu (czeku na zlecenie) tak, jak papieru na okaziciela, ale mimo to charakter prawny dokumentu nie ulega zmianie. Posiadacz zawsze musi wykazać swą legitymację. Indos pełny następujący po indosie in blanco uniemożliwia dalszy obieg przez samą tylko tradycję.

Weksel (czek) można indosować na wystawcę lub każdego innego wekslowo (czekowo) zobowiązanego (10 III w.). Weksel można indosować na trasata, bez względu na to, czy weksel przyjął, czy też nie (10 III w), jak również na wyręczyciela, czy adresata w potrzebie. Indos na osoby już zobowiązane z wekslu (czeku) nazywamy indosem powrotnym. Indos powrotny nie powoduje zgaśnięcia praw, albowiem uniemożliwia to rzeczowy charakter zobowiązania wekslowego (czekowego). Zjednoczenie uprawnień i zobowiązań powoduje tylko spoczywanie skuteczności zobowiązania.

Indos czeku na trasata ma znaczenie pokwitowania, chyba, że trasat ma kilka zakładów, a czek indosowano na rzecz zakładu, znajdującego się w innem miejscu, niż miejsce płatności (10 IV cz.). Uzasadnienie indosu na filje polega na tem, że filja trasata skupuje czeki, ale ich nie honoruje, ponieważ nie wie, czy wystawca w innym zakładzie, na który czek trasowano ma pokrycie. To, że indos jest na inny zakład musi wynikać z treści indosu.

Według Wróblewskiego (str. 25) indos wekslu na trasata po terminie płatności ma znaczenie pokwitowania.

Indos czeku dokonany przez trasata czeku jest nieważny (10 III cz.); czek, który dostał się w ręce trasata, spełnił już swą rolę środka płatniczego. Indos taki nie zobowiązuje trasata, ani nie przynosi praw z czeku. Nawet indos filji trasata jest nieważny. Jeżeli bowiem czek nie miał pokrycia, filja powinna poszukiwać zwrotnie sumy czekowej, a nie puszczać w obieg czeku; jeżeli zaś było pokrycie, czek spełnił swe zadanie środka płatniczego.

Pod względem

117. **formy indosu**

należy odróżnić indos pełny i indos blankowy (indos in blanco). Indos pełny różni się tem od indosu blankowego, że zawiera oznaczenie indosatarjusza.

Indos powinien być wypisany na wekslu (czeku) lub na złączonej z nim karcie dodatkowej (przydłużku) i podpisany przez indosanta (12 I w., 11 I cz.). Zwykle wypisuje się go na odwrotnej stronie dokumentu. Indos musi być podpisany. Sam podpis na odwrotnej stronie wekslu lub przydłużku wystarcza za indos blankowy (12 II w., 11 II cz.). Pozatem umieszczenie innych klauzul niema istotnego znaczenia. Wogóle w indosie można umieścić:

a) nazwisko indosatarjusza, którego brak w indosie in blanco;

b) słowa „na zlecenie", które nie mają żadnego znaczenia prawnego;

c) dzień i miejsce złożenia oświadczenia; oświadczenie to pociąga za sobą domniemanie, że weksel indosowano w oznaczonym dniu i miejscu;

d) klauzulę waluty, która skutkuje tylko cywilnie;

e) zwolnienie indosanta od odpowiedzialności zarówno za przyjęcie, jak i zapłatę wekslu (czeku); przez takie oświadczenie (bez obligu, bez regresu, bez

odpowiedzialności) indosant zwalnia się od wszelkiej odpowiedzialności (14 I w., 24 III cz.); oświadczenie to nie zwalnia od odpowiedzialności wystawcę i innych indosantów;

f) zakaz indosowania; w tym przypadku indosatarjusz może przenieść weksel (czek) na inną osobę i klauzula taka (nie na zlecenie, tylko X-owi) nie zmienia dokumentu na weksel (czek) imienny, ale indosant nie odpowiada wobec następnych indosatarjuszów w szerszym zakresie, niż wobec swego bezpośredniego indosatarjusza (14 II w., 24 III cz.); może on przeciwstawić wszelkie osobiste zarzuty przysługujące mu przeciw pierwszemu po nim indosatarjuszowi. „Dalsi indosanci nabywają już tylko prawa, jakie temu indosatarjuszowi przysługiwały przeciw indosantowi, który zabronił dalszego indosowania“ (z uzasad. Kom. Kod.). Według regulaminu haskiego zakaz indosowania skutkował w ten sposób, że indosant wogóle nie odpowiadał wobec dalszych indosatarjuszy (tak samo ustawa niemiecka);

g) wskazanie czasokresu przeznaczonego do przedstawienia wekslu do przyjęcia lub zapłaty (22, 23, 33 w.);

h) zastrzeżenie „bez kosztów“, ‚bez protestu“ (45 I w., 34 I cz.);

i) adres w potrzebie.

118. **Indos blankowy**

jest oświadczeniem przelewu, w którym indosant nie oznacza nazwiska indosatarjusza. Posiadacz na podstawie indosu in blanco może (13 II w., 12 II cz.):

a) wypełnić indos nazwiskiem własnem lub innej osoby; wypełnienie nazwiskiem nadaje legitymację, tworzy szereg indosów;

b) indosować weksel (czek) dalej na inną osobę lub in blanco; tutaj pisze nowy indos nienaruszając treści poprzedniego;

c) przenieść weksel (czek) na inną osobę bez wypełnienia indosu in blanco i bez indosowania; weksel (czek) obiega jak papier na okaziciela.

Wypełnienie indosu in blanco innemi klauzulami jest dozwolone o tyle, o ile jest dozwolone wypełnienie wekslu in blanco nieistotnemi składnikami. Wypełnienie musi więc odpowiadać wyraźnej lub dorozumianej woli indosanta.

119. **Skutki prawne indosu**

przejawiają się w ten sposób, że

a) indosant zaciąga zobowiązanie gwarancyjne (tyt. 101),

b) szereg nieprzerwanych indosów legitymuje posiadacza w dochodzeniu praw (tyt. 120),

c) indos jest zgodą indosanta na przeniesienie praw z wekslu (czeku). Przeniesienie praw może polegać na zbyciu własności, ustanowieniu zastawu, lub udzieleniu pełnomocnictwa; może więc to być przeniesienie pełnych praw, jak również części uprawnień lub samego wykonywania tychże (tyt. 121).

120. **Legitymację formalną**

stwarza a) posiadanie (dzierżenie) wekslu (czeku) i b) nieprzerwany szereg indosów wskazujący posiadacza, jako uprawnionego (15 I w., 13 I cz.). Szereg indosów jest nieprzerwany, jeżeli remitent prawa swe przelewa na pierwszego indosanta, ten na drugiego, a drugi na trzeciego itd. Ostatni indos musi wskazywać posiadacza, jako indosatarjusza, albo być indosem in blanco. Gdy w szeregu indosów znajduje się indos in blanco, po którem następuje dalszy indos, uważa się, że indosant, który go podpisał, nabył weksel na podstawie indosu in blanco (15 I w., 13 I cz.). Jeżeli na wekslu są przekreślone, zaklejone, wytarte indosy, uważa się je za nieistniejące (15 I w., 13 I cz.).

Spornem jest, czy przez wykreślenie części indosu, indos pełny można zamienić na indos in blanco. Wróblewski uważa, że zmiana taka przy ocenie legitymacji formalnej winna być uwzględniona, jako dokonana prawidłowo. Oczywiście stworzenie takiej legitymacji ma tylko charakter formalny. Grünhut

uważa (str. 101 t. II), że przez wykreślenie treści indos nie staje się indosem in blanco. Ostatni pogląd należy przyjąć, jako bardziej przekonywający, albowiem posiadacz niema prawa zmienić treści indosu, może tylko wypełnić indos blankowy lub skreślić w całości indos.

Legitymacja formalna ma charakter ściśle formalny. Stworzenie jej nie jest trudne nawet bez fałszowania podpisów. Wykreślenie indosów, które następują po indosie in blanco, stwarza legitymację dla każdego. Oczywiście wskutek swego charakteru formalnego, legitymacja formalna nie pokrywa się z uprawnieniem (legitymacją materjalną). Uprawnionym będzie właściciel, zastawnik i pełnomocnik. Częstokroć istnieje legitymacja formalna bez uprawnienia np. skutek sfałszowania podpisu przez złodzieja. Posiadacz może być uprawniony, a nie mieć legitymacji, np. spadkobierca.

Legitymację formalną stwarza tylko indos; inne sposoby przeniesienia własności (cesja, sukcesja ogólna) nie stwarzają formalnej legitymacji. Indos zastępujący cesję przy dokumentach imiennych nie stwarza legitymacji formalnej. Jest to tylko forma cesji.

Znaczenie legitymacji formalnej jest doniosłe:

a) Legitymacja formalna stwarza domniemanie, że legitymowany jest prawnym posiadaczem, że mu przysługują uprawnienia wynikające z wekslu. Kto twierdzi co innego musi to udowodnić.

b) Uzasadnia dobrą wiarę. Nabywca może wtedy zaufać prawu pozbywcy, jeżeli temuż służy legitymacja formalna. Kto nabywa weksel (czek) od osoby, nielegitymowanej formalnie, ten nie może się powoływać na swą dobrą wiarę przy nabyciu (15 II w., 13 II cz.). Dłużnik, który płaci w terminie płatności nie jest obowiązany badać niczego więcej ponad szereg indosów (39 III w.).

121. **Funkcja przenośna**

indosu polega na tem, że indos jest szczególną formą wyrażenia zgody na odstąpienie swych uprawnień

innej osobie. Samo zbycie dokonuje się przez wręczenie dokumentu. Indos jest konieczny, jako warunek skuteczności tradycji. Jest to udokumentowanie tradycji (Conrad — Das Scheckrecht). Indos nie jest sposobem przelewu praw wekslowych (czekowych). Jest to tylko oświadczenie, które zamieszcza się jednostronnie na dokumencie. Można więc takie oświadczenie skreślić, jeżeli nie nastąpiła tradycja. Indos i wręczenie wekslu (czeku) indosatarjuszowi, przenosi wszelkie prawa na niego. Indos jest bezskuteczny w razie nieważności umowy o danie i wzięcie (Der Begebungsvertrag).

Przykład: 1. Adamek zamieszcza na wekslu indos na rzecz Badowskiego, ale wekslu nie wręczył indosatarjuszowi. W kilka dni później zostaje ubezwłasnowolniony z powodu nalogu pijaństwa. Drugiego dnia po ubezwłasnowolnieniu wręczył weksel Badowskiemu. Wprawdzie Adamek zobowiązał się wekslowo, ale wekslu skutecznie nie pozbył i dlatego wobec Badowskiego nie jest zobowiązany, gdyż Badowski mimo swej dobrej wiary wekslu nie nabył. Natomiast będzie Adamek zobowiązany wobec dalszych nabywców w dobrej wierze. Indos jest ważny, A. zaciągnął zobowiązanie ale nieważną była tradycja na rzecz B. Dlatego Badowski wekslu nie nabył. Indos jako taki bez tradycji nie mógł przenieść praw na niego. Natomiast Badowski ważnie i skutecznie mógł przenieść weksel na dalsze osoby, które też stały się wierzycielami Adamka.

2. Antoszewski indosował weksel na Bartkowiaka, ale nie wręczył go temuż, gdyż nie otrzymał narazie waluty. Bartkowiak weksel ten ukradł. Mimo ważnego indosu, z powodu braku tradycji Bartkowiak wekslu nie nabył.

Przeniesienie wekslu (czeku) następuje przez samą tradycję, do której stosować należy prawo powszechne (prawo rzeczowe). Przy zawarciu tej umowy dobra wiara nabywcy rozciąga się na prawo pozbywcy do dysponowania rzeczą, ale nie na zdolność do zawarcia umowy o danie i wzięcie. Dlatego nie można nabyć wekslu (czeku) od małoletniego bez zgody jego ustawowego zastępcy, choćby nabywca był przekonany o pełnoletności pozbywcy, ale można nabyć weksel od złodzieja, gdyż on może zawrzeć umowę tradycyjną, choć dysponuje cudzą własnością; tak samo można w dobrej wierze nabyć weksel (czek) od dłużnika upadłego.

Znaczenie przenośne indosu polega na tem, że bez indosu nie można dokonać tradycji papierów na

zlecenie. Indos musi wskazywać nabywcę; indos blankowy czyni temu zadość przez pozostawienie swobody w wypełnieniu indosu in blanco.

Jako skutek przeniesienia własności następuje nabycie praw obligatoryjnych, które są częściami składowemi wekslu (czeku). Nabycie w dobrej wierze nie stwarza praw, które nie istnieją, lecz tylko przenosi własność wekslu (czeku) na nowonabywcę, mimo, że pozbywca nie miał prawa dysponowania dokumentem.

122. **Przeniesienie czeku na okaziciela**

następuje przez proste wręczenie dokumentu. Do tej umowy stosuje się przepisy prawa powszechnego o przeniesieniu prawa własności na ruchomościach.

Skutkiem przeniesienia w drodze indosu jest

123. **ograniczenie zarzutów.**

Przeciw posiadaczowi dłużnik wekslowy (czekowy) nie może zasłaniać się zarzutami, opartemi na swych osobistych stosunkach z wystawcą lub posiadaczami poprzednimi, chyba, że przeniesienie wekslu nastąpiło wskutek porozumienia na szkodę dłużnika (16 w., 30 I cz.). Prawo polskie tak wekslowe, jak i czekowe dzieli zarzuty, które można podnieść przeciw posiadaczowi na dwie grupy: a) zarzuty rzeczowe, które można podnieść przeciw każdemu posiadaczowi wekslu (czeku); b) zarzuty osobiste, którymi można się zasłaniać tylko wobec pewnych osób.

Wyliczenie wszystkich zarzutów jest niemożliwe. Dla ułatwienia i lepszego ich zrozumienia podaję je w kilku grupach.

Do zarzutów rzeczowych zaliczymy:

a) Zarzut, że zobowiązanie *nie powstało*, że nie stało się częścią składową, wekslu (czeku): sfałszowanie dokumentu, niezdolność wekslowa (czekowa) zobowiązanego, brak upoważnienia do podpisania w zastępstwie wekslu (czeku), brak formy wymaganej do udzielenia pełnomocnictwa, brak formy wekslu

(czeku), oświadczenie bez obligu w indosie, brak woli powodujący nieważność oświadczenia, przemoc fizyczna przy złożeniu oświadczenia.

b) Zarzut, że zobowiązanie *powstało w innej treści*: sfałszowanie treści wekslu (czeku), udzielenie innego pełnomocnictwa.

c) Zarzut, że *zobowiązauie zgasło:* umorzenie wekslu (czeku), przedawnienie zobowiązań, niedopełnienie aktów zachowawczych, pokwitowanie w treści wekslu (czeku) przez trasata lub domicyljata, wykreślenie oświadczenia, zdeponowanie zwalniające od zobowiązania.

d) Zarzut, że *zobowiązanie zmieniło się:* pokwitowanie częściowe.

e) Zarzuty *z treści oświadczeń:* zastrzeżenie zarzutów osobistych, (nie na zlecenie w indosie), poręczenie wystawcy.

Zarzuty osobiste możemy podzielić na:

a) Zarzut *wad woli* powodujących zaczepialność: symulacja, wymuszenie, podstępne wprowadzenie w błąd.

b) Zarzuty *zaspokojenia,* które skutkują tylko między stronami: zapłata niepokwitowana, zapłata przed terminem, potrącenie, zrzeczenie się roszczeń, zarzut rzeczy osądzonej.

c) Zarzuty *z bezpośredniego stosunku obligatoryjnego:* brak waluty, zarzut wekslu grzecznościowego, nieważna czynność w wykonaniu której wręczono weksle, brak formy czynności, w której wykonaniu wręczono weksel, niedopełnienie kontraktu obligatoryjnego, weksel kaucyjny, umowa prolongacyjna, pactum de non petendo, a wreszcie

d) *exceptio doli,* że przeniesienie wekslu (czeku) na nabywcę nastąpiło wskutek porozumienia się na szkodę dłużnika. Warunkiem tej odpowiedzialności jest, aby

1. dłużnik miał przeciw poprzedniemu wierzycielowi zarzut osobisty.

2. Poprzedni posiadacz pozbył weksel (czek) wskutek porozumienia się celem pozbawienia dłużnika te-

go zarzutu. Nie wystarcza jeżeli nabywca wie, że, iż przeciw prawu pozbywcy istnieje silniejsze prawo dłużnika. Porozumienie nie musi być jednak wyraźne.

Są następujące teorje tłumaczące odcięcie zarzutów osobistych:

a) Odcięcie zarzutów wynika z abstrakcyjnej natury wekslu. Przeciw tej teorji przemawia to, że inne abstrakcyjne zobowiązania nie powodują odcięcia zarzutów, np. uznanie długu.

b) Pendenztheorie tłumaczy odcięcie zarzutów tem, że zobowiązanie powstaje dla każdego dłużnika osobno, jest niezależne od innych.

c) Teorja przyrzeczenia na rzecz trzeciego uważa, że dłużnik zobowiązuje się wobec kontrahenta dla ostatniego posiadacza (trzeciego). Teorja ta występuje w kilku postaciach.

d) Odcięcie zarzutów wynika z wystawienia papieru (Jacobi - Rechtscheinprinzip).

124. Indos zastawniczy

nie przenosi pełnych uprawnień z wekslu. Indosatarjusz nie staje się na mocy takiego indosu właścicielem wekslu, ale nie jest tylko wykonawcą uprawnień innego, nabywa pewne własne prawa, a więc w zasadzie prawo inkasa w imieniu własnem i zaspokojenia się z otrzymanej sumy dla roszczeń przysługujących mu przeciw indosantowi. W stosunku wewnętrznym indosanta do indosatarjusza rozstrzyga prawo powszechne, a więc to, co oni między sobą umówili. Możliwem jest więc, że w tej formie strony chciały wyrazić nie zastaw, lecz pełnomocnictwo, lub przeniesienie pełnych praw. W stosunku do osób trzecich indos zastawniczy nie przenosi pełnych praw i indosatarjusz może indosować dalej weksel tylko ze skutkami indosu zastępczego (18 I w.). M. zd. może jednak być weksel przeniesiony w formie i ze skutkami przewidzianemi w ustawach powszechnych, o ile w stosunku wewnętrznym z indosantem był właścicielem wekslu, przez cesję swych uprawnień indosatarjusz w niczem nie narusza praw indosanta. Posia-

dacz z indosu zastawnego może wykonywać wszelkie prawa z wekslu (18 I w.). Wykonuje je w swojem imieniu i w swoim prawnym interesie; ma prawo zaspokojenia się z otrzymanej sumy. Dłużnicy wekslowi nie mogą dlatego zasłaniać się wobec posiadacza zarzutami opartymi na ich stosunkach osobistych z indosantem, wyjąwszy, gdy indos zdziałano wskutek porozumienia się na szkodę dłużnika (18 II w.); indos zastawny odcina więc zarzuty, tak samo, jak indos własnościowy.

Indosant zastawny z podpisu swego nie odpowiada (sporne — tak samo Wróblewski str. 42).

Indos zastawny formalnie tem się różni od innych indosów, że w indosie tym jest zamieszczona klauzula waluty, wyrażająca zastaw, a więc np. „waluta na zabezpieczenie", „waluta na zastaw" lub tem podobne. Pr. czekowe indosu zastawniczego nie zna.

125. **Indos zastępczy**

wyraża się przez wzmiankę „waluta do odebrania", „do inkasa", ‚per procura". lub też inną oznaczającą tylko pełnomocnictwo (17 I w., 14 cz.). Indos taki nie jest zgodą na przeniesienie prawa własności, lecz jest tylko pełnomocnictwem. Jest to formalne pełnomocnictwem. Jest to formalne pełnomocnictwo, udzielone na wekslu w formie indosu; dlatego też, może być umieszczone na wekslu (czeku) imiennym, którego zresztą nie można przenieść przez indos.

Właścicielem wekslu (a więc wierzycielem wekslowym) pozostaje tu nadal indosant. Indosatarjusz jest jego pełnomocnikiem, który dla indosanta może wykonywać wszelkie prawa z wekslu (czeku). W skutek tego indos zastępczy niema funkcji transportowych, ani gwarancyjnych. Indosant nie zaciąga zobowiązań wobec swego pełnomocnika. Indos taki ma funkcje legitymacyjne i to ograniczone, nie stwarza wcale domniemania własności, lecz tylko domniemanie pełnomocnictwa.

Indos dalszy pełnomocnika nie może przenieść prawa własności na nabywcę. Indos dalszy pełnomoc-

nika bez względu na formę, czy występuje jako indos zastępczy, czy jako indos pełny, zawsze jest tylko substytucją (przelaniem praw pełnomocnika).

Indos zastępczy reguluje tylko stosunki nazewnątrz. Stosunki wewnętrzne między indosantem (właścicielem), a indosatarjuszem (pełnomocnikiem) są unormowane przez prawo powszechne. Stosunek ten jest zwykle zleceniem. Na zewnątrz jest to upoważnienie do wykonywania praw; a więc do przedstawienia wekslu, zlecenia protestu, zaskarżenia wekslu, zawarcia ugody w sporze i t. d. Ponieważ posiadacz wykonuje cudze prawa, dłużnik może przeciwstawić mu tylko zarzuty przysługujące przeciw właścicielowi, a więc indosantowi. Nie może przeciwstawić zarzutów przysługujących mu przeciw indosatarjuszowi. Często jednak te zarzuty powstają przez działanie pełnomocnika, np. zapłata do rąk pełnomocnika. Jeżeli indosant nabędzie z powrotem weksel to musi dopuścić przeciwko sobie wszystkie niekorzystne skutki prawne działań indosatarjusza.

Zgaśnięcie tego pełnomocnictwa wekslowego (czekowego) nie jest określone przez prawo wekslowe (czekowe). Uważam, że za uchylenie uważać należy wykreślenie indosu zastępczego, albo dalszy pełny indos dokonany przez właściciela. Indos per procura nie przerywa bowiem szeregu indosów. Właściciel bez przekreślenia indosu zastępczego może weksel dalej indosować. Również śmierć indosatarjusza, konkurs jednej ze stron rozwiązuje stosunek pełnomocnictwa.

Indos zastępczy jest okazaniem pewnego braku zaufania indosatarjuszowi. Dlatego często strony posługują się pełnym indosem własnościowym w celu ustanowienia pełnomocnictwa.

W praktyce

126. **indos powierniczy**

zdarza się dość często. Formalnie jest to pełny indos. Materjalnym celem jest jednak udzielenie pełnomocnictwa lub ustanowienie zastawu. Spornem jest,

czy indosant taki zaciąga zobowiązanie, i czy indos przenosi prawa.

Pod formą indosu własnościowego może się kryć ustanowienie zastawu, lub udzielenie pełnomocnictwa do inkasa. Pod formą indosu zastawnego można również udzielić pełnomocnictwa. O ile chodzi o indos własnościowy, w którym indosant nie chce przenieść pełni swych praw, lecz tylko materjalnie udzielić pełnomocnictwa należy odróżnić różne zapatrywania wyświetlające istotę prawną instytucji indosu powierniczego (względnie pozornego). Według Adlera poglądy w tej kwestji możemy podzielić na cztery grupy:

a) Zapatrywanie, że decyduje forma indosu. Indosatarjusz jest właścicielem weksla i właściwym wierzycielem. Można podnieść zarzuty tylko z osoby indosatarjusza. Weksel wpada w masę konkursową indosatarjusza.

b) Pogląd Grünhuta, że indos powierniczy należy odróżnić od pozornego. Indos powierniczy przenosi własność, ale są dopuszczalne zarzuty z osoby indosanta nawet bez zmowy między indosantem, a indosatarjuszem. Indos pozorny jest nieważny.

c) Wieland uważa, że nawet po wykazaniu, że indos jest powierniczy, indosatarjusz ma legitymację, choć nie jest właścicielem. Ma prawo dysponowania wekslem tak samo, jak komisant cudzą rzeczą (pogląd panujący).

d) Właścicielem jest indosant, ale dłużnik nie może przeciwstawić zarzutu braku legitymacji czynnej, gdyż byłaby to szykana. Musi zapłacić dług. Może jednak podnieść zarzuty tak z osoby indosanta, jak z osoby indosatarjusza. Wyrok jest skuteczny przeciw obu (pogląd Adlera).

Uważam, że w indosie powierniczym należy odróżnić dwie kwestje: jednostronne oświadczenie indosanta, które spełnia funkcję legitymacyjną i gwarancyjną (indos w ścisłem znaczeniu) i umowę tradycyjną, która przynosi własność. Jednostronne oświadczenie zależy zupełnie od formy, dlatego indos po-

wierniczy ma pełne znaczenie gwarancyjne i legitymacyjne. Oczywiście z uwagi na stosunek waluty indosant ma osobisty zarzut przeciw indosatarjuszowi powierniczemu, że indos ma znaczenie fiducjarne. Zresztą wobec dalszych indosantów odpowiada bez ograniczeń. Natomiast co do funkcji przenośnej indosu badań należy wolę stron, czy stronom chodziło o: a) przeniesienie pełnych praw z obligatoryjnem zobowiązaniem zwrotu wpłaconych sum; b) czynność pozorną z upoważnieniem wykonywania cudzego prawa w własnym imieniu; c) pełne przeniesienie z warunkiem rozwiązującem.

W stosunku do osób trzecich uważać należy, że indosatarjusz z uwagi na przysługującą mu legitymację może dochodzić pełnych praw jakie przysługują właścicielowi. Zarzut, że indos jest czynnością powierniczą, względnie pozorną, jest niedopuszczalny. Dłużnik może tylko podnieść fiducjarny stosunek waluty, jako moment wykazujący zmowę na jego szkodę i na tej podstawie prócz zarzutów osobistych przysługujących mu przeciw indosatarjuszowi podnieść wszelkie zarzuty ex persona indosantis.

Również odwrotnie w formie indosu zastępczego lub zastawniczego może się kryć przeniesienie pełnych praw. W stosunku wewnętrznym indosanta i indosatarjusza decyduje wola stron. Tutaj nawet materjalnie indosatarjusz nie staje się właścicielem wekslu. Brak tu istotnego oświadczenia — indosu, który dokumentuje skuteczność tradycji. Indosatarjusz ma jednak obligatoryjne uprawnienie, które pozwala mu przeciwstawić się roszczeniom windykacyjnym indosanta; wobec osób trzecich decyduje przedewszystkiem forma.

127. **Indosem (przekazem) egzekucyjnym** nazywamy przelanie praw z wierzyciela wekslowego (czekowego) na inną osobę w drodze postępowania egzekucyjnego. Według austr. ord. egzekucyjnej, oświadczenie wymagane do zbycia zajętego wekslu może złożyć zamiast uprawnionego sąd lub upoważniony

przez sąd organ egzekucyjny (268 ord. egz.). Taki indos niema funkcyj gwarancyjnych, lecz ma pełne funkcje przenośne i legitymacyjne. Nabywca w dobrej wierze nabywa przez taki indos prawa nieprzysługujące osobie, w której imieniu sąd złożył oświadczenie (zresztą §§ 268 i 269 ord. egz.).

Wreszcie w drodze egzekucji wierzytelność z wekslu (czeku) może być zajęta i przekazana wierzycielowi właściciela wekslu do ściągnięcia lub w miejsce zapłaty (305—310 austr. ord. egz., 831 niem. proc. cyw.). Taki przekaz egzekucyjny jest skuteczny dopiero po zajęciu dokumentu wekslowego (czekowego) przez wierzyciela. Niema on skutków indosu, wierzyciel nie nabędzie praw wskutek swej dobrej wiary. Skutki takiego przekazu są analogiczne do skutków cesji.

128. **Indosem spóźnionym** nazywamy indos po proteście z powodu niezapłacenia, lub po upływie czasokresu, ustanowionego dla protestu. Indos taki ma skutki zwykłej cesji (19 w.). Dłużnik wekslowy może przeciw wierzycielowi, który nabył weksel drogą indosu po płatności wekslu i upływie, do założenia protestu, podnieść zarzuty z prawa cywilnego, jakie ma przeciw bezpośredniemu żyrantowi wierzyciela wekslowego, — nie może natomiast podnosić zarzutów tych, jakieby miał przeciw dawniejszym posiadaczom wekslu, którzy wyzbyli się posiadania wekslu jeszcze przed jego płatnością (O. z 4. X. 1927 Rw. 1331/27 — Ruch 1928, str. 168).

Indos po terminie płatności, ale przed upływem czasokresu, ustanowionego dla protestu, i przed założeniem protestu ma te same skutki, co indos przed terminem.

Rozdział dziesiąty.

Zapłata.

129. **Dzień wymagalności**

jest to dzień, w którym można się domagać zapłaty od dłużnika wekslowego. Dzień ten jest zwyczajnie identyczny z dniem płatności. Jeżeli jednak termin płatności weksla przypada w ustawowym dniu świątecznym, zapłaty domagać się można dopiero w najbliższym dniu powszednim (78 w.). Dzień ten będzie dniem wymagalności. Ustawowemi dniami świątecznemi są niedziele oraz następujące dni świąteczne: Nowy Rok (1 stycznia), Trzech Króli (6 stycznia), Oczyszczenie Najświętszej Marji Panny (2 lutego), drugi dzień Wielkiej Nocy, Trzeciego Maja, Wniebowstąpienie Pańskie, drugi dzień Zesłania Ducha Świętego, Boże Ciało, Świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca), Wniebowzięcie Najświętszej Marji Panny (15 sierpnia), Wszystkich Świętych (1 listopada), Niepokalane Poczęcie Najświętszej Marji Panny (8 grudnia), Boże Narodzenie (25 grudnia) i drugi dzień Bożego Narodzenia (26 grudnia) (rozp. Prez. Rzplitej z 15. XI. 1924 r. 101-928; i ustawa z 18 marca 1925 Dz. U. R. P. 34/234).

Dotąd nie ogłoszono osobnego rozporządzenia Ministra Przem. i Handlu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, które miało oznaczyć dnie powszednie, które ze względu na spełnianie czynności wekslowych miały być zrównane z ustawowemi dniami świątecznemi (108 w.).

130. **Przedstawieniem do zapłaty** nazywamy przedłożenia weksIu (czeku) trasatowi lub wystawcy wekslu własnego z żądaniem zapłaty. Weksel umiejscowiony przedstawia się domicyljatowi.

Miejscem przedstawienia do zapłaty jest miejsce płatności wekslu (czeku). Jeżeli w wekslu (czeku) oznaczono lokal płatności, przedstawienia należy dokonać tamże.

Posiadacz wekslu powinien go przedstawić do zapłaty bądź w dniu wymagalności, bądź w jednym z dwóch następnych dni powszednich (37 I w.). Termin przedstawienia wynosi więc trzy dni powszednie. Niedziel i świąt nie wlicza się w ten czasokres. Prawo dochodzenia roszczeń przeciw dłużnikowi głównemu (akceptantowi lub wystawcy wekslu własnego) nie gaśnie wskutek zaniedbania tych czasokresów. Zobowiązanie główne gaśnie dopiero wskutek przedawnienia.

Czek przedstawić można w krótkich czasokresach. Należy tu odróżnić czeki płatne w Polsce i czeki płatne zagranicą. Prawo polskie reguluje czasokres przedstawienia tylko dla czeków płatnych w Polsce. Do czeków płatnych zagranicą ma być stosowane prawo miejsca płatności. Gdyby to prawo nie zawierało w tym względzie postanowień, stosować do nich należy, przepisy pr. polskiego (15 IV cz.). Czeki płatne w miejscu wystawienia muszą być przedstawione w ciągu 10-ciu dni, czeki płatne poza miejscem wystawienia w ciągu 20 dni od wystawienia. Czeki zagraniczne, płatne w Polsce powinny być przedstawione do zapłaty w ciągu 30 dni, a jeżeli są wystawione poza Europą — w ciągu 60-ciu dni od wystawienia (15 I i II cz.). Jeżeli ostatni dzień okresu przypada na ustawowy dzień świąteczny, okres przedłuża się do najbliższego dnia powszedniego (15 III cz.).

Tak weksel jak i czek można przedstawić za pośrednictwem poczty (rozp. Ministra Poczt i Telegrafów z dnia 1 czerwca 1927 r. w sprawie zleceń pocztowych w obrocie wewnętrznym Dz. U. 60-529). Rozp.

to rozróżnia listy zleceniowe i kartki zleceniowe. Za pomocą kartki zleceniowej ściąga się wierzytelności pieniężne bez dołączenia osobnego dokumentu wierzytelnościowego, a za pomocą listu zleceniowego ściąga się roszczenia pieniężne z dołączeniem do wykazu zleceniowego dokumentu wierzytelnościowego. Dokumentem wierzytelnościowym mogą być weksle, zobowiązania płatnicze, kupony procentowe i dywidendowe, kolejowe listy przewozowe, polisy ubezpieczeniowe oraz wszelkie inne dokumenty handlowe i wartościowe, jak również rachunki pokwitowane lub kwity. Ponieważ czek jest dokumentem wartościowym, może on być również załączony do wykazu zleceniowego jako dokument wierzytelnościowy. Za pomocą kartki zleceniowej można poruczyć ściągnięcie kwot najwyżej 100 zł. Za pomocą jednego listu zleceniowego można poruczyć ściągnięcie kwoty do wysokości 1.000 zł., a tylko, gdy kwota zlecenia ma być przekazana zapomocą blankietu nadawczego P. K. O., — do wysokości 10.000 zł. Jeżeli jednak dokumentem wierzytelnościowem jest weksel, który w razie nieuzyskania ma być zaprotestowany, zlecenie w żadnym przypadku nie może przewyższać 1.000 zł. Polecenie ściągnięcia roszczeń pieniężnych za pomocą listów zleceniowych udziela nadawca przez wypełnienie wykazu zleceniowego. Nadawca listu zleceniowego lub kartki zleceniowej może żądać, aby pobraną kwotę przekazano bezpośrednio jemu, albo na konto w Pocztowej Kasie Oszczędności, w banku lub w jakiejkolwiek innej instytucji krajowej, zajmującej się przyjmowaniem pieniędzy na rachunek obcy. Zresztą szczegółowe przepisy co do postępowania przy zleceniach pocztowych znajdujemy w wyżej cytowanym rozporządzeniu Ministra Poczt i Telegrafów.

Znaczenie przedstawienia polega na tem:

a) Przedstawienie do zapłaty powoduje zwlokę (także wobec akceptanta) . Dług wekslowy (czekowy) jest płatny za zgłoszeniem wierzyciela. Zwłoka domicyljata wystarcza do postawienia w zwłoce dłużni-

ka głównego. Jeżeli jednak wierzyciel został zwolniony od obowiązku przedstawienia wekslu, zwłoka rozpoczyna się z dniem płatności (orzecznictwo sądów niemieckich Wyższy Sąd Handlowy w Lipsku R. O. H. G. 8,164; 19,130).

b) Przedstawienie do zapłaty w należytym czasie jest warunkiem zachowania prawa poszukiwania zwrotnego przeciw wystawcy i indosantom, oraz ich poręczycielom (52 w., 15 cz., który pomija przez pomyłkę wystawcę). Doręczenie skargi wekslowej przyjemcy nie zastępuje przedstawienia wekslu do zapłaty, o ile chodzi o utrzymanie praw do innych dłużników wekslowych (Wróblewski str. 62). Przedstawienie wekslu (czeku) izbie rozrachunkowej, w której trasat ma swój rachunek jest równoznaczne z przedstawieniem do zapłaty (37 II w., 16 I cz.). Izbą rozrachunkową nazywamy organizację banków wytworzoną w celu wyrównywania wzajemnych pretensyj nie gotówką, lecz przez potrącenie. Codziennie przedstawiciele banków schodzą się i wzajemne pretensje wyrównują rachunkowo. Saldo pozostaje na rachunku prowadzonym przez instytucję centralną (izbę rozrachunkową). Jest to centralna organizacja, która prowadzi konta dla członków związku, albo (co częściej) jeden z banków, należących do związku otwiera dla reszty banków rachunki żyrowe. Dotąd nie ogłoszono rozp. Min. Skarbu w poroz. z Min. Sprawiedliwości, które miało ustalić, które instytucje są izbami rozrachunkowemi ze stanowiska prawa czekowego (16 II cz.).

Dłużnik wekslowy (czekowy) powinien
131. **zbadać**
uprawnienie osoby zgłaszającej się po zapłatę. Zakres tego obowiązku dłużnika wekslowego zależy, czy płaci on w terminie, czy też przed terminem płatności.

Jeżeli trasat płaci przed płatnością wekslu, ponosi wszelkie ryzyko (39 II w.), jeżeli zapłaci osobie nieuprawnionej. Od swego zobowiązania jest wolny tylko wtedy, jeżeli zapłacił osobie legitymowanej nie tylko formalnie, ale również materjalnie.

Kto płaci w terminie płatności, zwolniony jest od zobowiązania, chyba, że dopuścił się podstępu lub niedbalstwa. Obowiązany jest przy zapłacie sprawdzić prawidłowość kolejności indosów, lecz niema obowiązku badać prawdziwości podpisów indosantów (39 III w). W terminie płatności bada dłużnik względnie trasat tylko legitymację formalną; niema obowiązku badania materjalnego uprawnienia posiadacza dokumentu. Oczywiście jest zobowiązany sprawdzić identyczność prezentanta z osobą formalnie legitymowaną do inkasa. Jeżeli działa pełnomocnik za tę osobę, winien zbadać pełnomocnictwo.

Obowiązek trasata czeku jest taki sam, jak obowiązek trasata wekslu w terminie płatności (19 cz.).

Sporne jest czy zapłata w dobrej wierze do rąk wierzyciela niezdolnego do działań prawnych zwalnia od zobowiązania. (Grünhut twierdzi, że tak).

Jeżeli trasat lub dłużnik zapłacił weksel (czek) po otrzymaniu zawiadomienia o wdrożeniu postępowania wywoławczego, czyni to na własne niebezpieczeństwo, choćby to uczynił po terminie płatności wekslu. Jeżeli zapłacił naraża się na niebezpieczeństwo powtórnej zapłaty, gdyż nie może powołać się na swą dobrą wiarę przy zapłacie.

Zestawienie przepisów o zapłacie przed terminem z przepisami o nabyciu wekslu w dobrej wierze także przez trasata (39 II w., 15 II cz.) nasuwa nam pewne wątpliwości. Otóż ściśle biorąc, jeżeli trasat nabył weksel na niego indosowany przed terminem płatności może się powołać na swą dobrą wiarę, jeżeli natomiast wykupił weksel pokwitowany nie może się powoływać na dobrą wiarę. Praktycznie jest to stanowisko niekonsekwentne.

132. **Zapłacić**

należy sumę wekslową (czekową), do której, jeżeli na wekslu płatnym za okazaniem lub w pewien czas po okazaniu zastrzeżono zapłatę odsetek, dolicza się omówione odsetki (jak tytuł 96). Jeżeli weksel (czek) wystawiono w walucie miejsca płatności, zapłata musi

nastąpić w tej walucie. Sumę wekslową opiewającą w walucie zagranicznej można zapłacić nietylko walutą, oznaczoną w wekslu, ale również waluta krajową podług jej wartości w dniu wymagalności zapłaty (a nie w dniu płatności). Dłużnik ma prawo wyboru (facultas alternativa). Wartość waluty zagranicznej oznacza się według zwyczajów handlowych miejsca płatności. Ujęcie to nie jest zbyt szczęśliwe z uwagi na trudność ustalenia zwyczajów handlowych.

Wystawca może:

a) zastrzec, iż zapłata ma być uiszczona w oznaczonej walucie (zastrzeżenie zapłaty rzeczywistej w walucie zagranicznej); zastrzeżenie to brzmi efektywnie, in naturam, rzeczywiście lub tem podobnie;

b) że suma przypadająca do zapłaty ma być obliczona podług kursu ustanowionego w wekslu (może to być kurs giełdy w oznaczonym dniu); w tym przypadku sumę tę należy zapłacić w walucie krajowej.

Trasat może przy zapłacie żądać wydania weksla (czeku), pokwitowanego przez posiadacza (38 I w., 18 I cz.). Weksel (czek) jest papierem wykupnym, to zn., że dłużnik nie jest zobowiązany do zapłaty bez zwrotu dokumentu wekslowego (czekowego). I po zapłacie trasat ma prawo żądać wydania dokumentu; roszczenia tego może dochodzić w drodze skargi. Gdy mu weksel (czek) wydano, może żądać dodatkowo pokwitowania. Pokwitowanie musi być podpisane przez odbiorcę zapłaty. Indos na trasata uchodzi jako pokwitowanie.

Inaczej, niż w prawie powszechnem posiadacz nie może odmówić przyjęcia zapłaty częściowej (38 II w., 18 II cz.). Jeżeli posiadacz odmówi przyjęcia częściowej zapłaty traci prawo poszukiwania zwrotnego zaofiarowanej mu części sumy. W razie częściowej zapłaty trasat może żądać wzmianki o niej na wekslu (czeku) i osobnego pokwitowania (38 III w., 18 III cz.). Obowiązek przyjęcia częściowej zapłaty odnosi się jedynie do zapłaty zaofiarowanej przez trasata, domicyljata lub wystawcę weksla własnego; dług regresowy musi być uiszczony w całości (Doliński str. 250).

W razie wystawienia wekslu (czeku) w kilku egzemplarzach zapłata dokonana na jeden egzemplarz zwalnia nawet wtedy, gdyby nie było na wekslu (czeku) zastrzeżenia, że taka zapłata pozbawia ważności inne egzemplarze (64 I w., 40 I cz.).

Szczególną odmianą zapłaty jest

133. **zapłata za zabezpieczeniem.**

Po ogłoszeniu sądowego wezwania o okazanie wekslu (czeku), o którego umorzenie wniesiono, przy wekslu oczywiście także po terminie płatności, żądający umorzenia może zgłosić się do trasata (akceptanta, wystawcy wekslu własnego), z żądaniem zapłaty (96 w., 43 I cz.). Ponieważ jednak na razie przynajmniej żądający umorzenia nie może wykazać swej legitymacji, dłużnik (trasat), który zapłaciłby naraziłby się na niebezpieczeństwo podwójnej zapłaty. Dlatego może on:

a) albo zapłacić za zabezpieczeniem,

b) albo złożyć sumę wekslową (czekową) do depozytu sądowego.

Prawo wyboru przysługuje dłużnikowi (trasatowi).

Zabezpieczenie ma dać odbiorca zapłaty. Służy ono na pokrycie ewentualnej powtórnej zapłaty na wypadek, gdyby nie doszło do umożenia wekslu (czeku). Sposób zabezpieczenia (np. poręka, zastaw) zależy od umowy stron, a w braku porozumienia decyduje prawo powszechne (§§ 232—240 N. K. C., art. 2040 i 2041 K. N., §§ 1373 i 1374 A. K. C.). Kaucja odpowiada tak długo, jak długo istnieje niebezpieczeństwo powtórnej zapłaty. A zatem staje się wolną, gdy weksel definitywnie zostanie umorzony, albo gdy zobowiązanie dłużnika ulegnie przedawnieniu (Doliński str. 39). Płacący dłużnik mimo zapłaty za zabezpieczeniem, nie staje się wolny od zobowiązania — owszem musi zapłacić trzeciemu posiadaczowi wekslu (czeku) i wierzycielowi, a kaucja zabezpiecza tylko jego roszczenie o zwrot zapłaty, uiszczonej do rąk żądającego umorzenia (wierzyciela niewłaściwego). Ponieważ rodzaj, sposób, rozciągłość zabezpie-

czenia są przedmiotem umowy tylko pomiędzy żądającym umorzenia, a dłużnikiem, bez udziału trzeciego posiadacza wekslu, a kontrahenci nie mogą ryzyka przerzucać na osobę trzecią, nieuczestniczącą w umowie, przeto słuszność przemawia za konstrukcją, wedle której kaucja służy na zabezpieczenie roszczenia, dłużnika o zwrot na wypadek, gdyby on był zmuszony powtórnie płacić do rąk trzeciego prawnego nabywcy wekslu. Dlatego prawo polskie nie przyznaje zapłacie za zabezpieczeniem skutku, zwalającego od zobowiązania. Licząc się jednak z tem, że interes dłużnika zupełnie uzasadniony polegać może na umorzeniu długu i uwolnieniu się od zobowiązania, prawo przywiązuje do złożenia sumy wekslowej w depozycie sądowym skutek zwalniający od zobowiązania — i przyznaje prawo wyboru dłużnikowi (z uzasad. Kom. Kod.).

134. **Zdeponowanie**

sumy wekslowej) może nastąpić w trzech przypadkach:

a) na wezwanie żądającego umorzenia wekslu (czeku);

b) bez wezwania w przypadku zawiadomienia go o wdrożeniu postępowania amortyzacyjnego nawet przed płatnością wekslu wzgl. upływem czasokresu do przedstawienia czeku (95 w., 42 cz.):

c) przy wekslu po upływie dwu dni powszednich po dniu wymagalności (41 w.).

Prawo zdeponowania przysługuje trasatowi i każdemu dłużnikowi wekslowemu (czekowemu). Nie jest ono obowiązkiem, lecz uprawnieniem. Jeżeli sumy nie zdeponuje, nie popada w zwłokę. Jedynie w przypadku wymienionym pod a) istnieje alternatywny obowiązek dłużnika zdeponowania lub zapłaty za zabezpieczeniem (96 w., 43 cz.).

Zdeponować należy sumę wekslową (czekową) w sądzie miejsca płatności, a jeżeli deponuje się na wezwanie żądającego umorzenia (w przypadku pod a) także w każdym sądzie, właściwym dla sporów z wekslu (czeku), którego sumę się składa.

W przypadku pod b) i c) należy złożyć tylko sumę wekslową (czekową) bez świadczeń ubocznych; w przypadku pod a) z wszelkimi roszczeniami ubocznemi, których mógł się domagać żądający umorzenia od głównego dłużnika wekslowego (tyt. 95 i 96).

Wskutek prawidłowego zdeponowania, zobowiązania wszystkich dłużników gasną.

Zdeponowanie, które nie odpowiada wymogom z prawa wekslowego (czekowego) niema skutków zapłaty, np. zdeponowanie wypadku pod c) przed terminem płatności.

Przepisy prawa wekslowego (czekowego) nie uchylają w niczem przepisów ustaw powszechnych o obowiązku lub prawie zdeponowania sumy wekslowej (czekowej).

Prawo zdeponowania ma główne znaczenie dla dłużnika głównego lub trasata. Dla innych praktyczne znaczenie zdeponowania jest nikłe. W przypadku pod a) inni dłużnicy są zobowiązani do zapłaty tylko wtedy, gdy tego nie uczyni dłużnik główny wzgl. trasat, w przypadku pod b) nie są o zwłoce z świadczeniem i nie mają obowiązku świadczenia, a pod c) ich zobowiązania gasną bez zdeponowania.

Celem

135. **zapłaty przez wyręczenie**

nie jest zaspokojenie wierzyciela, połączone z umorzeniem wszystkich zobowiązań, lecz jedynie tylko uchylenie poszukiwania zwrotnego Dlatego też może być dokonana dopiero wtedy, gdy grozi poszukiwanie zwrotne i to tak długo, jak długo zdoła osiągnąć swój cel, t. j. zapobiec poszukiwaniu zwrotnemu. Zapłata przez wyręczenie może nastąpić we wszystkich przypadkach, w których można dochodzić poszukiwania zwrotnego przed płatnością lub po płatności wekslu. Dokonana będzie najpóźniej nazajutrz po ostatnim dniu przepisanym dla protestu z powodu niezapłacenia (58 w.).

Skutkiem wyręczenia jest, że następcy wyręczonego, t. j. tej osoby, w której interesie wyręczyciel

płaci, stają się wolni od zobowiązań wekslowych (62 II w.). Zapłata dokonana później nie wywołuje skutków zapłaty przez wyręczenie (obowiązku posiadacza do przyjęcia świadczenia, zwolnienia następców wyręczonego, zwolnienia od obowiązku zapłaty prowizji komisowej, przeniesienia praw na wyręczyciela e. t. c.). Zapłata przez wyręczenie jest skuteczna dopiero, wtedy, gdy trasat odmówi przyjęcia lub zapłaty. Okoliczności te powinny być stwierdzone protestem, o ile protest byłby warunkiem poszukiwania zwrotnego.

Zapłatę przez wyręczenie może zaofiarować każdy, nietylko przyjemca przez wyręczenie lub wskazany w potrzebie. Może to uczynić także trasat (ale nie akceptant lub wystawca wekslu własnego).

Weksel należy przedstawić do zapłaty tak przy poszukiwaniu zwrotnem po płatności, jak i przed płatnością. Przy poszukiwaniu przed płatnością adresat może uchylić poszukiwanie przez przyjęcie przez wyręczenie. Posiadacz wekslu nie potrzebuje zgodzić się na przyjęcie przez wyręczenie. Natomiast musi przyjąć zaofiarowaną mu zapłatę przez wyręczenie. W razie zbiegu kilku ofiarujących zapłatę przez wyręczenie pierwszeństwo należy się temu, kto przez zapłatę zwalnia największą liczbę dłużników. Kto wbrew temu przepisowi, mimo świadomości stanu rzeczy, płaci przez wyręczenie, traci prawo zwrotnego poszukiwania przeciw tym, którzy byliby zwolnieni (62 III w.). Przepis ten nie zmusza posiadacza do przyjęcia zapłaty zaofiarowanej przez wyręczyciela, który przez swą zapłatę zwalnia największą liczbę dłużników. Posiadacz może przyjąć zapłatę od każdego. Następcy wyręczonego są wolni (62 II w.). Zapłata przez osobę, która mimo pierwszeństwa innej osoby do zaspokojenia, powoduje ujemne skutki (utratę praw regresowych do części zobowiązanych) tylko dla tejże osoby. Jeżeli weksel przyjęto przez wyręczenie, albo są w nim wskazane osoby, mające płacić w potrzebie, posiadacz przedstawi weksel w miejscu płatności wszystkim tym osobom i, w razie

nieuiszczenia zapłaty przez wyręczenie dokona protestu najpóźniej nazajutrz po ostatnim dniu przepisanym dla protestu z powodu niezapłacenia (59 I w.). Jeżeli więc weksel został przyjęty przez wyręczenie lub wskazano w nim płatnika w potrzebie, posiadacz, aby zachować pełne prawa regresowe, musi dokonać podwójnego protestu. Pierwszy protest skierowany jest przeciw trasatowi, drugi przeciw adresatowi w potrzebie lub przyjemcy przez wyręczenie. Oba protesty mogą być połączone w jednym dokumencie (88 I w.).

W razie niedokonanie protestu w tym czasie ten, kto wskazał adres w potrzebie lub na czyją korzyść nastąpiło przyjęcie, tudzież następni indosanci wolni są od odpowiedzialności (59 II w.). Niema obowiązku przedstawienia do zapłaty wyręczycielowi lub adresatowi, jeżeli ci mieszkają poza miejscem płatności.

Zapłacić przez wyręczenie należy sumę wekslową (wraz z umówionemi odsetkami) powiększoną o odsetki prawne, oraz koszty protestu, zawiadomienia poprzednika i wystawcy, tudzież inne koszty. Prowizji komisowej wyręczyciel nie potrzebuje płacić (60 I w.). Posiadacz wekslu, który odmawia przyjęcia takiej zapłaty, traci prawo poszukiwania zwrotnego przeciw tym, którzy byliby zwolnieni, a więc następcom wyręczonego (62 II w.). Zapłatę przez wyręczenie stwierdza się pokwitowaniem na wekslu, a zarazem oznacza się osobę, na której korzyść zapłaty dokonano. W braku takiego oznaczenia, uważa się, że zapłaty dokonano za wystawcę (61 I w.). Oznaczenie osoby potrzebne jest także wtedy, gdy zapłaci adresat w potrzebie lub przyjemca przez wyręczenie, gdyż każdy z nich może płacić nietylko na korzyść tego, który ich wskazał, lub za którego weksel przyjęli, lecz na rzecz każdej innej osoby zobowiązanej z wekslu. W braku takiego oznaczenia uważa się, że zapłaty dokonano za wystawcę (61 I 2 zd. w.) presumptio iuris et de iure. Wątpliwem jest, czy w pokwitowaniu zapłaty przez wyręczenie należy zaznaczyć wyręczający charakter zapłaty. Wróblewski uważa,

że wyręczycielem może być także osoba zobowiązana już wekslowo (art. 54, ust. 3); dokonana przez nią zapłata musi mieć widoczny charakter wyręczenia, gdyż inaczej zwrotnie zobowiązany, który wykupuje weksel w toku regresu lub na podstawie art. 49, a czyni to w terminie art. 58, traciłby regres do wszystkich następców wystawcy. Ponieważ zaś ustawa nie czyni między przypadkami zapłaty przez wyręczenie żadnej różnicy co do formy, zatem w każdym przypadku uznać należy za rzecz konieczną, aby wyręczający charakter zapłaty widoczny był z wekslu. Weksel i protest, jeżeli był dokonany, wręczyć należy płacącemu przez wyręczenie (61 II w.).

Wskutek zapłaty przez wyręczenie jest a) przeniesienie praw wekslowych z posiadacza na wyręczyciela, b) zgaśnięcie zobowiązań następców wyręczonego. Płacący przez wyręczenie występuje w prawa posiadacza wekslu przeciw wyręczonemu i jego poprzednikiem. Nie może jednak wekslu dalej indosować (62 I w.). Prawa wyręczyciela są samoistne. Zapłata przez wyręczenie odcina zarzuty osobiste na równi z indosem. Wyręczyciel nie może jednak dalej wekslu indosować.

Zapłatę czeku może zastąpić

136. **rozliczenie,**

które ma na celu ograniczenie wypłat gotówkowych czekiem. Przez to zmniejsza się niebezpieczeństwo utraty sumy czekowej przez zaginięcie czeku. Wiadomo bowiem, kto otrzymał, sumę czekową, na czyj rachunek suma została przepisana. Po drugie użycie czeku do rozrachunku ogranicza obrót gotówkowy.

Klauzula rozliczenia przemienia czek płatny w gotówce na czek rozrachunkowy, który może służyć tylko do rozrachunku z trasatem lub z osobą, która ma u niego rachunek, lub z członkiem izby rozrachunkowej, mieszczącej się w miejscu płatności. Przeprowadzenie rozrachunku uskutecznia się przez zaksięgowanie. Przeprowadzenie rozrachunków uważa

się za zapłatę czeku (23 III w.). Jeżeli trasat sam jest członkiem izby rozrachunkowej, może przy przedstawieniu wskazać na czeku członka izby, jako płatnika (23 II cz.). Zakaz może umieścić wystawca, tudzież każdy posiadacz czeku. Klauzule te wypisuje się wpoprzek na przedniej stronie przez zastrzeżenie „tylko dla obrachunku“ (23 I cz.). Zakaz ten nie może być cofnięty (23 IV cz.).

Prawo polskie nie zna t. zw. czeku krzyżowego (chèque barré). Zna go prawo angielskie. W czeku takim nakazuje się wypłatę sumy czekowej bankierowi. Może to być konkretnie oznaczony bankier, albo wogóle każda osoba, która trudni się zawodem bankierskim.

Rozdział jedenasty.

Poszukiwanie zwrotne.

137. **Poszukiwaniem zwrotnem (regresem)** nazywamy dochodzenie roszczeń z wekslu (czeku) skierowane przeciw dłużnikom gwarancyjnym. Posiadacz, któremu trasat (wystawca weksla własnego) odmówił zapłaty wzgl. przyjęcia, zwraca się z swojemi roszczeniami do poprzednich indosantów, wystawcy i ich poręczycieli. W poszukiwaniu zwrotnem w prawie polskiem wierzyciel wekslowy (czekowy) może domagać się tylko zapłaty. Prawo polskie przyjmuje tylko jeden rodzaj zwrotnego poszukiwania (regresu), a mianowicie regres płatniczy (rembourscowy), którego celem i przedmiotem jest zapłata sumy wekslowej. Polskie prawo czekowe zna również zwrotne poszukiwanie. Posiadacz czeku może wykonać zwrotne poszukiwanie przeciwko indosantom, wystawcy, tudzież innym zobowiązanym z czeku, jeżeli czek został przedstawiony do zapłaty przed upływem okresu przedstawienia, a zapłata nie nastąpiła (31 I cz.).

Posiadacz wekslu może wykonywać poszukiwanie zwrotne przeciw indosantom, wystawcy, tudzież, innym dłużnikom wekslowym:

po płatności, jeżeli zapłata nie nastąpiła,

także przed płatnością:

1. jeżeli odmówiono przyjęcia;

2. jeżeli wdrożono postępowanie układowe lub ogłoszono upadłość trasata (wystawcy wekslu własnego) bez względu, czy weksel przyjął, czy nie, albo gdy trasat (wystawca wekslu własnego) zaprzestał wypłat, lub też przeprowadzono bezskutecznie egzekucję na jego majątku po wystawieniu wekslu;

3. jeżeli wdrożono postępowanie układowe, lub ogłoszono upadłość wystawcy wekslu, który zabroniono przedstawiać do przyjęcia (42 w.).

Jeżeli nastąpiła zapłata lub przyjęcie części sumy, poszukiwanie zwrotne ogranicza się do niezapłaconej ewent. przy wekslu nieprzyjętej części sumy wekslowej (czekowej). Natomiast w razie przyjęcia wekslu z ograniczeniami, posiadacz może domagać się zapłaty całej sumy wekslowej, a nietylko różnicy między wartością przyjęcia ograniczonego, a wartością przyjęcia bez ograniczeń. Zresztą takie ustalenie byłoby bardzo trudne.

Przy czekach rozrachunkowych odmowa przeprowadzenia 'żądanego rozrachunku ma skutki prawne niezapłacenia, jeżeli rozrachunek ten miał być przeprowadzony z trasatem, lub z osobą, która ma u niego rachunek, albo z członkiem izby rozrachunkowej, znajdującej się w miejscu płatności (31 III cz.).

138. **Warunkiem poszukiwania zwrotnego** jest w prawie czekowem i w razie poszukiwania po płatności wekslu:

a) przedstawienie trasatowi wekslu (czeku) do zapłaty właściwym czasie i miejscu przed upływem czasokresu przedstawienia;

b) pozatem zwyczajnie stwierdzenie odmowy zapłaty przez protest, a przy czeku także przez oświadczenie, które zastępuje protest.

Warunki te nazywamy aktami staranności wekslowej (czekowej).

Pozatem w szczególnych przypadkach musi posiadacz wekslu (czeku) dokonać innych aktów staranności. I tak w przypadku odmowy datowania przyjęcia, brak daty należy zastąpić protestem w właściwym czasie (21 w.), należy przedstawić weksel przyjemcy przez wyręczenie lub adresatem w potrzebie (59 w.). Należy stwierdzić protestem odmowę wydania egzemplarza akceptowanego (65 w.) wzgl. oryginału (67 w.) znajdującego się w przechowaniu u korespondenta.

Zawiadomienie o nieprzyjęciu lub niezapłaceniu nie jest warunkiem skuteczności regresu; ten kto nie zawiadomi o tem w czasokresie ustawą nakazanym odpowiada za szkody stąd powstałe, ale tylko do wysokości sumy na jaką weksel (czek) opiewa (44 VI w., 33 V cz.).

Obowiązek przedstawienia wekslu do zapłaty odpada tylko w dwu przypadkach:

a) jeżeli wdrożono postępowanie układowe lub ogłoszono upadłość trasata bez względu, czy weksel przyjął, czy nie;

b) jeżeli wdrożono postępowanie układowe, lub ogłoszono upadłość wystawcy wekslu własnego wzgl. wekslu, który zabroniono przedstawić do przyjęcia

Jeżeli natomiast zachodzi niepewna wypłacalność trasata (wystawcy wekslu własnego) wskutek zaprzestania przez niego wypłat, lub też przeprowadzono bezskutecznie egzekucję na jego majątku po wystawieniu wekslu, posiadacz musi przedstawić weksel do zapłaty, choć nie nadszedł termin płatności, i dokonać protestu (43 VI w.).

139. **Protest**

jest urzędowym aktem formalnym, który stwierdza zaistnienie pewnych wydarzeń. Protest stwierdza, że weksel (czek) przedstawiono w przepisanym ustawą czasokresie, i że trasat zapłaty odmówił, albo, że trasat wekslu przedstawionego mu w należytem czasie nie przyjął, lub przyjął ze zmianami, lub odmówił datowania wekslu płatnego w pewien czas po okazaniu i t. p. W wielu przypadkach konieczne jest takie stwierdzenie w celu utrzymania odpowiedzialności wekslowej (czekowej) dłużników gwarancyjnych. W prawie wekslowem nie można wtedy zastąpić protestu innemi środkami dowodowemi. W prawie czekowem protest z powodu niezapłaty można zastąpić, albo oświadczeniem trasata na czeku (na przydłużku nie wystarcza), datowanem, z wymienieniem dnia przedstawienia, albo oświadczeniem izby rozrachunkowej, u której trasat ma rachunek datowa-

nem, a potwierdzającem, że czek został we właściwym czasie złożony do rozrachunku, i że go niewykupiono (31 cz.). Inne środki dowodowe np. zeznania świadków, oświadczenie trasata w osobnem piśmie nie zastąpią protestu. Jeżeli jednak dokument protestowy zaginął, można sporządzenie protestu i jego treść udowodnić w inny sposób np. przez przedłożenie odpisu dokumentu lub dowód ze świadków. Niedokładności jednak protestu, np. brak daty lub stwierdzenia ,że trasat odmawia zapłaty, nie można uzupełnić innemi środkami dowodowemi. Protest jest wyłącznym środkiem dowodowym, ale dowód przeciwny, np. że wekslu w rzeczywistości nie przedstawiono do zapłaty, że protestu dokonano po terminie lub t. p. jest dopuszczalny. Także surogaty protestu, znane prawu czekowemu, stanowią dowód formalny, przeciw którymu dowód przeciwny jest dopuszczalny.

Prawo zna następujące

140 **rodzaje protestu:**

a) protest wekslu (czeku) z powodu niezapłaty (43 II w., 31 II cz.), którego szczególną odmianą będzie protest na podstawie odpisu wekslu (czeku), jeżeli wdrożono postępowanie amortyzacyjne (97 w.; 43 II cz.), oraz protest założony przed płatnością wekslu trasowanego, gdy trasat zaprzestał wypłat lub też przeprowadzono bezskutecznie egzekucję na jego majątku po wystawieniu wekslu (43 VI w.). Również protestem z powodu niezapłacenia, jest protest założony przeciw przyjemcy przez wyręczenie i adresatem w potrzebie (58 w.);

b) protest wekslu z powodu nieprzyjęcia (43 III w.);

c) protest wekslu z powodu odmowy datowania przyjęcia wekslu, płatnego w pewien czas po okazaniu (24 II w.);

d) protest, jeżeli korespondent odmówi wydania egzemplarza akceptowanego (65 II w.) wzgl. oryginału (67 II w.).

Zwyczajnie warunkiem poszukiwania zwrotnego jest prawidłowe założenie protestu weksla (czeku).

W pewnych przypadkach ustawa uznaje

141. **zbędność protestu.**

Wystawca, albo indosant może przez zastrzeżenie „bez kosztów“, „bez protestu“ lub inne równoznaczne zwolnić posiadacza od protestu z powodu nieprzyjęcia lub niezapłacenia, jako warunku zwrotnego poszukiwania (45 I w., 34 I cz.). Zastrzeżenie takie musi być umieszczone na wekslu (czeku). Zastrzeżenie w osobnem piśmie lub ustne skuteczne jest jedynie między umawiającemi się stronami. Skutków wekslowych (czekowych) nie pociąga za sobą.

Zastrzeżenie „bez kosztów“ nie zwalnia posiadacza od obowiązku przedstawienia weksla (czeku) w przepisanym czasie, ani od zawiadomienia poprzedniego indosanta i wystawcy. Dowód niezachowania czasokresu ciąży na tym, kto się powoduje na tę okoliczność wobec posiadacza (45 II w.). Zastrzeżenie pochodzące od wystawcy skuteczne jest wobec wszystkich dłużników wekslowych (czekowych). Gdyby mimo zastrzeżenia posiadacz dokonał protestu, sam ponosi koszty. Jeżeli zastrzeżenie pochodzi od indosanta, koszty protestu obciążają wszystkich dłużników wekslowych (czekowych) (45 III w., 34 II cz.). Zastrzeżenie pochodzące od indosanta skutkuje tylko wobec niego. Jakkolwiek prawo wekslowe tego nieprzewidywało, orzecznictwo sądów niemieckich uważało, że dopuszczalne jest zwolnienie od przedstawienia weksla w czasie właściwym; implicite w tem zwolnieniu zawiera się też zwolnienie od protestu.

Protest z powodu nieprzyjęcia zwalnia od przedstawienia do zapłaty i od protestu z powodu niezapłacenia (43 IV w.). W przypadku wdrożenia postępowania układowego lub ogłoszenia upadłości nie potrzeba ani przedstawienia do zapłaty, ani protestu z powodu niezapłacenia weksla (43 V w.). Orzeczenie sądowe wdrażające postępowanie układowe lub upadłość w zupełności wystarczą do uzasadnienia

regresu. Upadłość trasata czeku nie zwalnia od obowiązku protestowania.

Formę protestu i czasokresy do protestu, tudzież formę innych czynności potrzebnych do wykonania lub zachowania praw wekslowych ocenia się podług ustaw państwa, na którego obszarze protest ma być dokonany, lub czynność przedsięwzięta (82 w.). Pod formą czynności rozumie się miejsce, czas i sposób jej dokonania. O tem jakie czynności mają być dokonane, oraz jakie są skutki tych czynności decyduje prawo miejsca płatności. (Wróblewski i orzecznictwo sądów niemieckich); to miejsce może być różne dla każdego z zobowiązanych. „Skutki oświadczeń wekslowych oceniają się według miejsca, które uważa się za miejsce wykonania danego zobowiązania wekslowego, którego zobowiązany jest właśnie pociągnięty do odpowiedzialności; to miejsce wykonania może być różne dla każdego z zobowiązanych i oddzielne oświadczenie wekslowe z tego punktu widzenia uważają się za niezależne jedne od drugich“ (wyrok sądu Rzeszy tom II. str. 13, tom 9 str. 431.). Przepis prawa czekowego (32 III cz.) przesądza, że jeżeli czek jest płatny zagranicą, prawo miejscy płatności rozstrzyga o tem, jakich czynności potrzeba do wykonania lub zachowania praw czekowych, oraz o tem, w jakim czasie i w jaki sposób czynności te mają być wykonane.

Ważność protestu winien sędzia zbadać z urzędu. Protest jest ważny jeżeli: a) w imieniu legitymowanej osoby, b) u właściwej osoby, c) w właściwem miejscu i d) czasie, założy go, e) organ oznaczony przez ustawę, f) w należytej formie. Pod względem sporządzenia protestu czeku, obowiązują przepisy prawa wekslowego (32 II cz.).

142. **Legitymację do żądania protestu** ma każdy formalnie legitymowany posiadacz wekslu (czeku), a nietylko jego prawy właściciel. Protest z polecenia złodzieja, który sfałszował legitymację jest m. zd. ważny. Właściciel przez taki protest zachowuje

swe prawa. Jeżeli protestu żąda osoba, której uprawnienie nie wynika z formalnej treści wekslu (np. spadkobierca indosanta) należy stwierdzić w proteście, na czem opiera się jej uprawnienie.

Ponieważ każdy dzierżyciel wekslu może przedstawić go do przyjęcia, dlatego też każdy może żądać zaprotestowania wekslu z powodu nieprzyjęcia.

Protestu należy dokonać

143. **przeciw właściwej osobie.**

Protest z powodu nieprzyjęcia zakłada się u trasata wekslu. Protest z powodu niezapłaty zakłada się z reguły u trasata wekslu (czeku), a przy wekslu umiejscowionym u domicyljata. Protest z artykułu 59 pr. weksl. należy dokonać u wyręczyciela lub adresata w potrzebie. Protest art. 65 i 67 u korespondenta. Jeżeli właściwa osoba nie żyje, należy dokonać protestu u spadkobiercy (inaczej Doliński str. 408). Jeżeli właściwa osoba jest nieznana lub nie istnieje (np. weksel piwniczny) należy to stwierdzić w proteście.

Może się również zdarzyć, że osoba przeciw której protest ma być założony jest identyczna z osobą żądającą protestu (np. posiadaczem wekslu umiejscowionego jest domicyljat). Domicyljat zleca wówczas dokonanie protestu przeciw sobie samemu. Protest ten nazywamy protestem deklaracyjnym.

Osobą przeciw której protest skierowano może być tylko osoba fizyczna. Jeżeli adres wskazuje firmę lub osobę prawną, organ protestujący wyszuka osobę fizyczną upoważnioną do zastępstwa. Organ protestujący zobowiązany jest poczynić należyte starania w kierunku odszukania tej osoby. Prawo polskie nie nakazuje jednak poczynienia żadnej szczególnej czynności w celu odszukania tejże, jak również stwierdzenia w proteście, że poszukiwania poczyniono. Domniemywa się, że organ protestujący dołożył wszelkich starań w celu odszukania tej osoby. Stwierdzenie, że protest założono przeciw osobie prawnej (np. Bankowi Handlowemu) unieważnia protest.

Należy odróżnić

144. miejscowość, w której należy dokonać protestu

od lokalu. I tak weksel do przyjęcia należy przedstawić w miejscu zamieszkania trasata (20 w.). Do zapłaty weksel i czek przedstawia się w miejscu płatności. Protestu z powodu niewydania wtóropisu (65 w.) lub oryginału wekslu (67 w.) można dokonać w miejscu zamieszkania korespondenta. W każdym jednak wypadku strony mogą oznaczyć w treści wekslu inną miejscowość.

Przedstawienia wekslu, protestu, wezwania do wydania egzemplarza lub oryginału tudzież każdej innej czynności zachowawczej należy dokonać w braku osobnego wskazania w wekslu — w lokalu przedsiębiorstwa, a gdyby nie można było odszukać takiego lokalu — w mieszkaniu osoby, do której wezwanie ma być wystosowane (86 I zd. 1 w.). Jeżeli na wekslu wskazane jest mieszkanie lub lokal przedsiębiorstwa (adres trasata), sporządzenie protestu ma nastąpić w tem miejscu. Organ, sporządzający protest nie potrzebuje już przedsiębrać dalszych poszukiwań. Dopiero w braku takiego szczególnego wskazania na wekslu miejscem dopełnienia aktów zachowawczych jest lokal przedsiębiorstwa, a posiłkowo, gdyby nie można było odszukać lokalu takiego, mieszkanie osoby, do której wezwanie ma być wystosowane. Organ protestujący obowiązany jest przedsiębrać poszukiwania celem wykrycia lokalu przzedsiębiorstwa, albo mieszkania osoby, do której wezwanie ma być wystosowane, i odpowiada za szkodę, spowodowaną brakiem należytej staranności lub uwagi. Jednakże zaniedbanie lub niedokładność poszukiwań nie może nigdy stanowić przyczyny nieważności protestu (86 II w.).

„Sposób poszukiwań, środki do tego celu prowadzące pozostawia się uznaniu sporządzającego protest, jego starannemu ocenieniu; ustawa nie nakazuje, ani nie ogranicza sposobu poszukiwań. W szczególności nie nakazuje dowiadowania się u miejscowej władzy

policyjnej. Wywiad taki nie zawsze prowadzi do celu. Władze policyjne nie utrzymują ewidencji firm i lokali handlowych, a w większych miastach z powodu tożsamości imion i nazwisk, wywiad bez podania bliższych szczegółów jest bezcelowy. Nie jest też przepisane czynienie wzmianki w proteście o osobie i środkach poszukiwań. Wystarczy stwierdzenie, że lokalu przedsiębiorstwa, ani mieszkania nie można było wynaleźć" (z uzasad. Kom. Kod.). W innem miejscu, niż w lokalu lub w mieszkaniu np. „na giełdzie" można tych czynności dokonać jedynie za zgodą stron interesowanych (86 I zd. 2 w.). Zgoda ta może być wyrażona w sposób milczący, np. trasat zapytany w banku przez notarjusza odpowiada, że nie ma zamiaru płacić. Nie można jednak za zgodą obu stron dokonać protestu w innej miejscowości, niż nakazuje prawo.

Protest wekslu musi być dokonany

145. **w należytym czasie.**

Protest z powodu niezapłacenia powinien być dokonany w dniu wymagalności zapłaty, lub w jednym z dwóch następnych dni powszednich (43 II w.). Protest po tym czasokresie lub przed wymagalnością nie wystarcza. Protest z wekslu z powodu nieprzyjęcia powinien być dokonany w czasie, przeznaczonym do przedstawienia wekslu do przyjęcia. Jeżeli trasat w ostatnim dniu przedstawienia zażądał, aby mu weksel przedstawiono ponownie do przyjęcia nazajutrz, protest może być dokonany jeszcze w dniu następnym (43 III w.).

Protest czeku wzgl. oświadczenie protest zastępujące powinno nastąpić przed upływem okresu do przedstawienia i to najpóźniej w pierwszym dniu powszednim po przedstawieniu (32 I w.).

146. **Protest sporządza**

notarjusz lub sąd (84 w.), a także poczta (110 w. łącznie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 1927 r. Dz. U. 46—417). Oznaczenie

organu sądowego oraz godzin dokonywania protestu zastrzega się osobnemu rozporządzeniu, które wyda Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Min. Przem. i Handlu. Rozp. takie weszło w życie tylko na obszarze b. dzielnicy pruskiej z dniem 1 lipca 1925 r.

Według powyższego rozp. do sporządzenia protestów wekslowych i czekowych w okręgu sądu powiatowego są upoważnieni oprócz sędziów powiatowych, komornicy i urzędnicy sądowi, przydzieleni do danego sądu (§ 1. Rozp. Min. Sprawiedliwości w porozum. z Min. Przem. i Handlu z dnia 16 czerwca 1925 r. D. U. 61—431). Weksle i czeki przeznaczone do protestu należy wręczyć komornikowi sądowemu lub przełożonemu kancelarji naczelnika sądu powiatowego. Sędzia powiatowy wyznaczy urzędnika do wykonania czynności zachowawczych. Sąd powiatowy, któremu oddano weksel lub czek do protestowania może polecić wykonanie tej czynności komornikowi sądowemu (§ 3. cyt. rozp.). Wykonanie czynności zachowawczej można uczynić zależnem od uiszczenia zaliczki wystarczającej na pokrycie gotowych wydatków i opłat. Rozp., któreby oznaczyło organ sądowy w reszcie ziem Rzeczypospolitej dotąd niema. Prof. Wróblewski uważa, że wobec tego protest sądowy dokonywany będzie nadal przez te organa sądowe, które były powołane do tego w prawie dotąd obowiązującem, więc w b. zab. austr. przez urzędnika sędziowskiego, do którego należy sądownictwo w sprawach niespornych, a na zarządzenie sędziowskiego przez urzędnika kancelarji sądowej (§ 55. II. austr. ust. o organizacji sądów), podczas, gdy w b. zab. rosyjskim pozostanie, — na razie — statut quo t. zn. protesty dokonywane będą tylko przez rejentów.

Przy dokonywaniu czynności zachowawczych notarjusz może posługiwać się pomocnikami, którym prezes sądu okręgowego na wniosek notarjusza nada do tego upoważnienia (921 w.). Pomocnik taki ma wszelkie prawa i obowiązki notarjusza. W za-

kresie tych ustawowych praw i obowiązków za działalność pomocnika odpowiedzialny jest notarjusz solidarnie z pomocnikiem (92II w.).

Rozp. Min. Sprawiedl. z dnia 18 maja 1927 r. w porozumieniu z Min. Poczt i Telegr. o protestowaniu wekslu przez urzędy i agencje posztowe (Dz. U. Nr. 46—417) wprowadzone zostało z dn. 1 września 1927 r. protestowanie weksli (czeków) przez urzędy i agencje pocztowe. Poczta może sporządzić tylko protest z powodu niezapłacenia (§ 1. cyt. rozp.). Nawet niektórych protestów z powodu niezapłacenia nie może dokonać poczta, i to jeżeli:

a) protest miałby być sporządzony z powodu niezapłacenia sumy przewyższającej 1.000 zł.;

b) weksel jest wystawiony w języku innym, niżeli w języku polskim, lub uprzywilejowanym w danym województwie języku mniejszości;

c) weksel jest wystawiony zagranicą, lub na walutę zagraniczną;

d) weksel jest zaopatrzony adresem w potrzebie lub przyjęciem w potrzebie;

e) weksel ma być zaprotestowany przy przedłożeniu kilku egzemplarzy tego samego wekslu, albo przy przedłożeniu oryginału i kopji wekslu (§ 2. cyt. rozp.).

Postępowanie przy protestowaniu przez pocztę jest następujące: Nadawca listu zleceniowego, zawierającego weksel, może żądać, aby urząd pocztowy w razie nieuzyskania zapłaty wekslu, stwierdził tę okoliczność protestem wekslowym, jednak tylko wtedy, jeżeli w miejscu płatności wekslu znajduje się urząd pocztowy, wzgl. jeżeli miejsce płatności wekslu znajduje się w granicach miejscowego okręgu doręczeń urzędu pocztowego oraz, jeżeli weksel nie podlega ograniczeniom przewidzianym w rozp., wydanem przez Min. Sprawiedl. w poroz. z Min. Poczt i Telegr. z dn. 18. V. 1927 r. o protestowaniu weksli przez urzędy i agencje pocztowe (D. U. 46—417). Wysyłanie listów zleceniowych zawierających weksle do protestu, przeznaczone dla odbiorców w miej-

scowościach należących do okręgu doręczeń listonoszów wiejskich i zleceń adresowanych poste restante niedozwolone.

W wypadkach, gdy dłużnik odmówi zapłaty sumy dłużnej z wekslu przeznaczonego do protestu, albo gdy dłużnika nie zastaną lub gdy nie można było odnaleść jego lokalu przemysłowego, albo mieszkania, urząd pocztowy dokonywa protestu z powodu niezapłacenia według postanowień prawa wekslowego. W wypadku, gdy dłużnik zapłaci część sumy dłużnej z wekslu przeznaczonego do protestu, urząd pocztowy dokonywa protestu na pozostałą, niezapłaconą część sumy dłużnej. Dłużnik, który płaci sumę dłużną z wekslu nie do rąk funkcjonarjusza pocztowego przedstawiającego mu ten weksel do zapłaty, lecz dodatkowo w urzędzie pocztowym przed sporządzeniem protestu, obowiązany jest od protokółu, stwierdzającego ten stan rzeczy, uiścić należność w wysokości połowy opłaty za protest. Dłużnikowi, który płaci sumę dłużną z wekslu w urzędzie pocztowym po sporządzeniu, lecz przed odesłaniem protestu nadawcy, — wydaje się weksel z protestem pod warunkiem uiszczenia opłat za protest. Weksel protestowany z protestem przesyła się nadawcy listem poleconym i doręcza mu się przez właściwy urząd pocztowy za pokwitowaniem i po ściągnięciu odpowiednich należytości.

Organ sporządzający protest, jest upoważniony i obowiązany do odbioru zapłaty i pokwitowania (90 w.). Ten przepis jest bezwzględnie obowiązujący, i wolą stron nie może być uchylony. Jeżeli zobowiązany zapłaci organowi protestującemu, do protestu nie dochodzi. Kto wówczas ponosi koszta interwencji organu protestującego decyduje prawo powszechne. Wobec organu protestującego koszta ponosi ten, kto żądał interwencji. W stosunku między stronami koszty ten, kto je zawinił.

Organ sporządzający protest, zobowiązany jest przechowywać osobno odpisy protestów wraz z wypisem istotnych cech wekslu, zaopatrzone liczbą po-

rządkową, i składać je w porządku chronologicznem, w jakim zostały dokonane. Interesowanym mogą być na żądanie wydane proste lub uwierzytelnione odpisy tych dokumentów (93 w.).

147. **Protest należy wypisać**

na odwrotnej stronie wekslu (czeku), o ile niema żadnych oświadczeń, należy zacząć spisywanie protestu od brzegu, w przeciwnym zaś razie bezpośrednio po ostatniem oświadczeniu. Jeżeli protest ma być spisany, albo kontynuowany na osobnej karcie dodatkowej, należy kartę tę połączyć z wekslem w ten sposób, aby nie było wolnych miejsc na odwrotnej stronie, a połączenie (wekslu) z kartą dodatkową było przepieczętowane stemplem urzędowym lub przepisane treścią aktu protestowego (87 w.). Protest musi więc następować po dotychczasowej treści wekslu w ten sposób, aby pisanie nowych indosów było niemożliwe.

Jeden dokument protestowy wystarczy nawet wtedy, gdy wezwanie wystosowano na podstawie jednego wekslu do większej liczby osób. Jeżeli zobowiązanemu przedstawia się równocześnie kilka egzemplarzy wekslu, albo oryginał i odpis, wystarczy umieszczenie protestu na jednym egzemplarzu lub oryginale. Na innych egzemplarzach lub odpisie organ protestujący zaznaczy, gdzie protest zamieszczono lub, że go umieszczono na oryginale, i tę uwagę podpisze (88 w.).

Jeżeli protest ma być dokonany z powodu częściowej odmowy przyjęcia wekslu, należy sporządzić odpis wekslu, zawierający wszystkie indosy i oświadczenia, i wypisać protest na tym odpisie lub na złączonej z nim karcie dodatkowej, a sporządzenie protestu zaznaczyć na oryginale. Protest z powodu niewydania oryginału w myśl art. 67 ust. 2. wypisać należy na odpisie lub na złączonej z nim karcie. Kartę, zawierającą protest, należy połączyć z odpisem w ten sposób, aby nie było wolnych miejsc na odwrotnej stronie odpisu (89 w.).

Protest zawiera:

1) nazwisko osoby, która żąda protestu, oraz osoby, przeciw której protest ma być dokonany;

2) stwierdzenie, że osoba, przeciw której protest jest skierowany, nie uczyniła zadość wezwaniu do niej wystosowanemu, wraz z jej oświadczeniem, albo stwierdzenie, że jej nie zastano, albo, że nie można było odnaleść lokalu jej przedsiębiorstwa, lub mieszkania; ponieważ prawo użycza trasatowi czasu do namysłu w wypadku przedstawienia wekslu do przyjęcia (23 II w.) — przeto żądanie takie należy zaznaczyć w proteście.

Musi być oznaczona osoba fizyczna (niekoniecznie według nazwiska), którą zawezwał organ protestujący do dokonania pewnej czynności. Oświadczenie osoby, przeciw której skierowano protest, nie musi być dosłowne, ale musi zawierać istotną treść.

3) oznaczenie miejsca i dnia, w którym wezwanie wystosowano lub bezskutecznie usiłowano wystosować. Lokalu i godziny nie potrzeba podawać.

4) oznaczenie, ile i jakie egzemplarze wekslu przedstawiono.

5) podpis organu sporządzającego protest, pieczęć urzędową i liczbę porządkową protestu. „Podanie liczby porządkowej protestu przechowanego w aktach notarjusza, lub sądu uważa prawo za wskazane dla uniemożliwienia nadużycia przez wciąganie protestów opóźnionych. Jakie znaczenie i skutki mają uchybienia formalności protestowych, braki wymogów protestu, pozostawić należy ocenie sędziego. To pewne, że nie każde uchybienie pociąga za sobą nieważność protedstu. I tak np. brak nazwiska żądającego dokonania protestu niema znaczenia w proteście z powodu nieprzyjęcia, bo tu wystarczy sama detencja (dzierżenie) wekslu. Nieprawdziwość twierdzenia, że nie można było wynaleźć lokalu przedsiębiorstwa ani mieszkania osoby wezwanej również nie powoduje nieważności (86 w.). Nieważność protestu mogą spowodować jedynie braki istotne" (z uzasad. Kom. Kod.).

Jeden dokument protestowy wystarczy nawet wtedy, gdy wezwanie wystosowano na podstawie jednego wekslu do większej liczby osób. Jeżeli zobowiązanemu przedstawia się równocześnie kilka egzemplarzy wekslu, albo oryginał i odpis, wystarczy, umieszczenie protestu na jednym egzemplarzu lub oryginale. Na innych egzemplarzach lub odpisie organ protestujący zaznaczy, gdzie protest umieszczono, lub, że go umieszczono na oryginale i tę uwagę podpisze (88 w.).

Jeżeli organ, sporządzający protest, nie zastanie osoby, do której wezwanie ma być wystosowane, w jej lokalu przedsiębiorstwa lub mieszkaniu, powinien pozostawić tam zawiadomienie o dokonaniu protestu zawierającego nazwisko i miejsce posiadacza wekslu, istotną treść wekslu, nazwisko i lokal urzędowy organu protestującego (91 w.).

148. **Zawiadomienie**

o nieprzyjęciu wzgl. niezapłaceniu wekslu (ostatnie także czeku) ma na celu przygotować dłużników regresowych do tego, że nastąpi poszukiwanie zwrotne. Mogą oni wykupić weksel i uniknąć przez to powiększenia kosztów poszukiwania zwrotnego. Mogą oni zabezpieczyć swe roszczenia regresowe do wystawcy, czy trasata.

Zawiadomienia winien dokonać posiadacz wekslu (czeku). Także indosatarjusz pełnomocniczy, a tem bardziej zastawny powinien dokonać zawiadomienia. Od obowiązku zawiadomienia nie zwalnia okoliczność, że poprzedni indosant wzgl. wystawca wiedzą o nieprzyjęciu wzgl. niezapłaceniu skądinąd. Może to mieć wpływ tylko na obowiązek odszkodowania wskutek niezawiadomienia. Zawiadomienie jest konieczne także w przypadku niepewnej wypłacalności wystawcy wzgl. trasata (Doliński str. 277). Zawiadomić należy indosanta po proteście, a w przypadku zastrzeżenie „bez kosztów“ po dniu przedstawienia (44 I w., 33 I cz.).

Każdy indosant powinien w ciągu dwóch dni podać do wiadomości swego poprzednika, że otrzymał zawiadomienie, i tak kolejno aż do wystawcy. Czasokres powyższy biegnie od dnia otrzymania zawiadomienia poprzedniego (44 II w., 33 II cz.). Jeżeli indosant nie wskazał swego adresu lub adres jest nieczytelny, wystarczy zawiadomienie indosanta, który go poprzedza (44 III w.).

Zawiadomienie można uskutecznić w jakikolwiek sposób, nawet przez proste odesłanie wekslu (czeku). Wystarcza zawiadomienie ustne, telefoniczne. Obowiązany do zawiadomienia ma udowodnić, że dokonał tego w przepisanym czasie (44 IV w., 33 III cz.). Czasokres jest jednak zachowany, jeżeli zobowiązany w ciągu przepisanego terminu odda list z zawiadomieniem na pocztę. Do czasokresu nie wlicza się niedziel, ani świąt.

Skutki zaniedbania zawiadomienia są ograniczone do wynagrodzenia szkody; wynagrodzenie to nie może jednak przewyższać sumy wekslowej (czekowej).

Oprócz obowiązku zawiadomienia w poszukiwaniu zwrotnem prawo zna zawiadomienie w przypadku siły wyższej (tyt. 154), co do którego — o ile niema odmiennych przepisów w art. 53 pr. w. wzgl. 38 pr. cz. — stosuje się przepisy o zawiadomieniu w poszukiwaniu zwrotnem, oraz zawiadomienie wyręczonego o dokonanem wyręczeniu (54 IV w.), co do którego przepisy o zawiadomieniu w poszukiwaniu zwrotnem nie mają zastosowania.

149. **Zapłata w poszukiwaniu zwrotnem** obejmuje nieprzyjętą sumę wekslową lub niezapłaconą sumę wekslową (czekową), jeżeli żądającym jest posiadacz wekslu (czeku), albo całkowitą sumę zapłaconą, jeżeli żądającym zapłaty jest ten, kto weksel wykupił — wraz ubocznemi świadczeniami regresowemi omówionemi w tyt. 97. (47 w., 48 w., 35 cz., 36 cz.).

Regres można wykonać nie tylko przez dochodzenie zapłaty w gotówce, ale również przez wystawienie

Zwrotnie poszukujący może w braku zastrzeżenia przeciwnego wykonać swoje prawo w ten sposób, że wystawia na jednego ze swych poprzedników nowy, nieumiejscowiony weksel, płatny za okazaniem (weksel zwrotny). Przez eskont takiego wekslu posiadacz może przyjść do gotówki należnej mu z tytułu zwrotnego poszukiwania. Suma na którą może opiewać weksel zwrotny, obejmuje prócz zwyczajnych roszczeń regresowych (tyt. 97) stręczne i opłatę stemplową za weksel zwrotny (51 I w.).

Jeżeli weksel zwrotny wystawia posiadacz wekslu, wysokość sumy wekslowej oznaczona będzie podług kursu wekslu za okazaniem, przekazanego z miejsca płatności wekslu pierwotnego na miejsce zamieszkania zwrotnie zobowiązanego. Jeżeli weksel zwrotny wystawia indosant, wysokość sumy wekslowej oznaczona będzie podług kursu wekslu za okazaniem, przekazanego z miejsca zamieszkania wystawcy wekslu zwrotnego na miejsce zamieszkania zwrotnie zobowiązanego (51 II w.). Suma wekslu zwrotnego powiększa się więc o różnicę kursu, wekslu przekazanego z miejsca wystawienia na miejsce płatności. Celem tego przepisu jest to, aby posiadacz wekslu otrzymał wszystko, co mu się należy z tytułu zwrotnego poszukiwania. Sposób obliczenia tego kursu zależy od zwyczajów handlowych.

Do wekslu zwrotnego dołącza się zazwyczaj pierwotny weksel, protest oraz pokwitowany rachunek. Za zwrotem tych załączników i wydaniem samego wekslu zwrotnego jest zobowiązany trasat wekslu zwrotnego weksel wykupić. Obowiązek ten jest zobowiązaniem wekslowym (inaczej Doliński), gdyż podstawą do żądania jest nie sam weksel zwrotny, lecz załączniki uzasadniające zwrotne poszukiwanie. Jeżeli trasat wekslu zwrotnego nie zadośćuczyni żądaniu wystawcy wekslu zwrotnego, ostatni może dochodzić swych roszczeń na podstawie dokumentów uzasadniających zwrotne poszukiwanie, przyczem może żądać również zwrotu wszelkich kosztów, które powstały

wskutek wystawienia i niewykupienia wekslu zwrotnego. Jeżeli w wekslu zamieszczono zastrzeżenie, że dochodzenie roszczeń regresowych w formie wekslu zwrotnego jest wykluczone, posiadacz nie może w ten sposób regresować do zobowiązanych zwrotnie. Prawo czekowe tej formy poszukiwania zwrotnego oczywiście nie zna.

151. **Celem poszukiwania zwrotnego** jest zaspokojenie wierzycieli wekslowych (czekowych). Wskutek wykupienia wekslu w drodze poszukiwania zwrotnego gasną zobowiązania dłużników poprzedzających zobowiązanego, który weksel (czek) wykupił. Indosant, który weksel wykupił, może przekreślić indos własny oraz indosy swoich następców (49 II w.).

W przypadku poszukiwania zwrotnego każdemu dłużnikowi regresowemu przysługuje prawo wykupienia wekslu (ius offerendi). Prawo to ma już wtedy, gdy zachodzi możliwość, że poszukiwanie zwrotne skieruje się także przeciw niemu. Nie potrzebuje czekać, aż posiadacz wekslu zwróci się do niego z żądaniem zapłaty.

Każdy dłużnik wekslowy (czekowy) może żądać, aby za zapłatą sumy regresowej wydano mu weksel (czek), protest tudzież na koszt dłużnika rachunek pokwitowany (49 I w., 37 I cz.). W przypadku poszukiwania zwrotnego po częściowem przyjęciu wekslu, ten, kto płaci nieprzyjętą część sumy wekslowej, może żądać stwierdzenia zapłaty na wekslu i osobnego pokwitowania. Nadto posiadacz wekslu wyda mu poświadczony przez siebie odpis wekslu z protestem celem umożliwienia dalszego poszukiwania zwrotnego (50 w.).

Rozdział dwunasty.

Inne przyczyny zgaśnięcia zobowiązania.

152. **Upływ czasokresu**

bez dokonania czynności zachowawczych powoduje zgaśnięcie zobowiązania wekslowego (czekowego). Czynnościami zachowawczymi jest:

a) przedstawienie do przyjęcia lub zapłaty (tyt. 76 i 129),

b) protest lub oświadczenie, protest zastępujące (tyt. 139).

A. Przy wekslu płatnym za okazaniem lub w pewien czas po okazaniu upływ czasokresu podanego przez wystawcę (22 II w., 33, 52 w.), a w braku takiego oznaczenia upływ 6-ciu miesięcy od dnia wystawienia bez przedstawienia do zapłaty lub przyjęcia powoduje zgaśnięcie zobowiązania wystawcy i indosantów, oraz poręczycieli tychże, oraz przyjemcy przez wyręczenie. W wekslu takim pozostaje w mocy zobowiązanie przyjemcy i jego poręczycieli.

B. Przy wekslu płatnym w pewien czas po okazaniu, który został wprawdzie przyjęty, ale nie stwierdzono daty przyjęcia protestem upływ czasokresów przeznaczonych do przyjęcia (tyt. 76) powoduje zgaśnięcie zobowiązania wystawcy i indosantów (24 II, 52 w.).

C. Upływ czasokresów przeznaczonych do przedstawienia czeków (tyt. 129) powoduje również utratę roszczeń regresowych (15 I cz.), ale nie wyklucza możliwości, że trasat może czek honorować.

D. Przy innych wekslach upływ czasokresu przeznaczonego do protestu (tyt. 145) powoduje zgaśnięcie zobowiązania.

E. W razie zastrzeżenia „bez kosztów“ upływ czasokresu przeznaczonego do przedstawienia do zapłaty powoduje zgaśnięcie roszczeń przeciw indosantom i wystawcy i innym dłużnikom wekslowym z wyjątkiem akceptanta (wystawcy wekslu własnego) i jego poręczycielom.

W razie nieprzedstawienia wekslu do przyjęcia w czasie zastrzeżonym przez wystawcę, posiadacz traci prawo zwrotnego poszukiwania z powodu nieprzyjęcia, jako też zapłacenia, wyjąwszy, gdyby z treści zastrzeżenia wynikało, że wystawca chciał się jedynie uchylić od odpowiedzialności za przyjęcie (52 II w.). Jeżeli zastrzeżenie skierowane przeciw temu indosantowi (52 III w.).

Komu należy weksel (czek) przedstawić do przyjęcia wzgl. zapłaty mówiłem we właściwem miejscu. Jeżeli weksel przyjęto przez wyręczenie, albo są w nim wskazane osoby, mające płacić w potrzebie, posiadacz przedstawi weksel w miejscu płatności wszystkim tym osobom i w razie nieuiszczenia zapłaty przez wyręczenie, dokona protestu najpóźniej nazajutrz po ostatnim dniu, przepisanym dla protestu z powodu niezapłacenia (59 I w.). Zaniedbanie tego przedstawienia i protestu powoduje również zgaśnięcie odpowiedzialności tego, kto wskazał adres w potrzebie, lub na czyją korzyść nastąpiło przyjęcie tudzież następnych indosantów (59 II w.).

Protest w pewnych przypadkach jest zbędny (tyt. 141).

153. Przy **obliczaniu czasokresów** należy pamiętać o tem, że wszystkie czynności dotyczące wekslu, (a w zasadzie także czeku), w szczególności przedstawienie do zapłaty, przyjęcia i dokonanie protestu, mogą być przedsięwzięte jedynie w dniu powszednim (78 I w.). Jeżeli ostatni dzień czasokresu, w przeciągu którego czynność ma być przedsięwzięta, przypada w ustawowym dniu świątecznym, czasokres przedłuża się do najbliższego dnia powsze-

dniego (78 II w., 15 III cz.). Dni świąteczne, przypadające w ciągu czasokresu, mają być wliczone z wyjątkiem czasokresów dla przedstawienia wekslu do zapłaty (37 w.), dla protestu z powodu niezapłacenia (43 w.) i zawiadomienia (44 w., 33 cz.).

Do czasokresów ustawowych, lub w wekslu oznaczonych, nie wlicza się dnia początkowego. Nie są dopuszczalne dni ulgowe, ani na podstawie ustawy, ani według uznania sędziego (79 w.).

Czasokresy przedłużają się wskutek

154. **siły wyższej**

jeżeli przedstawienie wekslu, albo protest z powodu przeszkody nieprzezwyciężonej (siły wyższej) nie mogą być dokonane w czasokresach przepisanych, czasokresy te przedłużają się. Siłą wyższą (vis maior) nazywa się zazwyczaj przyczynę takich zdarzeń, których nie można było ani uniknąć, ani uczynić nieszkodliwemi przez użycie środków, leżących w granicach zwyczajnej zapobiegliwości; nie obejmujące się jednak tą nazwą przypadków, wywołanych przyczyną wewnętrzną t. zn. pochodzącą od tej jednostki, czy tego przedsiębiorstwa, które przypadkiem zostały dotknięte (Wróblewski, str. 82). Nie uważa się za wypadki siły wyższej okoliczności osobistych, dotyczących posiadacza wekslu (czeku) lub też osoby, której posiadacz zlecił przedstawienie lub sporządzenie protestu (53 VI w., 38 V cz.). Ustawa nie określa ściśle, jest siłą wyższą. To szczegółowe określenie pozostawiono orzecznictwu i nauce prawnej. Uzasadnienie Kom. Kod. zalicza do siły wyższej zarówno siły elementarne (powódź, trzęsienie ziemi, pożar, rozbicie okrętu, epidemiczne choroby), jak zjawiska społeczne, (wojna, rewolucja, strajk powszechny, przerwa w ruchu kolejowym, blokada), jakoteż zarządzenia władzy państwowej (moratorja). Moratorja mogą mieć za podstawę wypadki siły wyższej, np. powódź, tak, iż stwierdzają one jedynie istnienie nieprzezwyciężonej przeszkody (t. zw. moratorja deklaratoryjne); mogą być jednak moratorja niezależne od wydarzeń ele-

mentarnych, tak, iż one dopiero stwarzają nieprzezwyciężoną przeszkodę (moratorja konstytutywne). Czy moratorja tej drugiej kategorji mają być zaliczone do wypadków siły wyższej, to zależy od swobodnej interpretacji sądów.

Prawo wekslowe niemieckie nie przewidywało, aby nieuchronne zdarzenie mogło usprawiedliwiać niedopełnienie aktów zachowawczych. Na konferencji haskiej ścierały się w tej mierze dwa poglądy: Pogląd francuski przyznawał sile wyższej wskutek li tylko odraczający, t. zn., że kroki pilności doznają odroczenia do czasu, gdy przeszkoda odpadnie. Natomiast drugie zapatrywanie, reprezentowane na konferencji haskiej przez delegatów austrjackich, żądało przyznania sile wyższej skutku uchylającego, t. j. zupełnego uwolnienia od zachowania aktów zachowawczych. Regulamin haski, tak samo pr. polskie, zajmuje stanowisko kompromisowe i postanawia, że w razie ustania niezwyciężonej przeszkody posiadacz wekslu (czeku) powinien bez zwłoki przedstawić weksel (czek) do zapłaty (weksel ewent. do przyjęcia), a w razie potrzeby dokonać protestu (53 III w., 38 III cz.), wzgl. przy czeku uzyskać oświadczenie zastępujące protest. Jeżeli jednak siła wyższa trwa dłużej niż 30 dni po płatności, można wykonać zwrotne poszukiwanie bez przedstawienia wekslu (czeku) i bez protestu; w ten sposób po upływie 30 dni siła wyższa ma skutek uchylający. Czasokres 30 dni rozpoczyna biec przy wekslu płatnym za okazaniem lub w pewien czas po okazaniu od dnia, w którym posiadacz zawiadomił swego indosanta o wypadku siły wyższej, chociażby nawet zawiadomienie takie nastąpiło jeszcze przed upływem terminu przedstawienia (53 V w.). Przy innych wekslach czasokres rozpoczyna biec od dnia płatności (53 IV w.), Przy czeku czasokres ten rozpoczyna biec po upływie czasokresu przeznaczonego do przedstawienia (38 IV cz.).

Interes dłużników regresowych wymaga, iżby nie byli zaskoczeni przedwczesnem żądaniem regresu, oraz by mogli skontrolować zaistnienie, tudzież czas

trwania siły wyższej, a tem samem mieli możność i sposobność wykupienia wekslu (czeku) po 30 dniach — dlatego posiadacz wekslu (czeku) ma obowiązek bezzwłocznego zawiadomienia swego indosanta o zaistnieniu siły wyższej. Posiadacz czeku musi pozatem zawiadomić o sile wyższej wystawcę. Przy wekslu wystawca dowiaduje się o wypadku siły wyższej drogą okólną przez wszystkich indosantów. Co do formy zawiadomienia i postępowania przy niem stosuje się przepisy tyt. 148 (53 II w., 38 II cz.).

Posiadacz wekslu (czeku) powinien zawiadomienie zaznaczyć na wekslu (czeku) z dodaniem miejsca, daty i swego podpisu (53 II w., 38 II cz.).

155. Przedawnienie.

zobowiązań wekslowych (czekowych) podobnie jak i przedawnienie roszczeń cywilnych nie powoduje m. zd. zgaśnięcia zobowiązania lecz jedynie osłabienie roszczeń. Przedawnione roszczenia stają się niezaskarżalne. Uznanie i przyrzeczenie zapłaty przedawnionego roszczenia nie jest darowizną jest dopełnieniem istniejącego zobowiązania. Uznanie i przyrzeczenie zapłaty przedawnionego roszczenia jest tylko umową, która skutkuje tylko wobec stron umawiających się. Jeżeli jeden zwrotnie zobowiązany wykupił przedawniony dług, niema roszczeń do innych osób. Przedawnienie może być umową skrócone, choć umowa taka skutkuje tylko między kontrahentami. Przedawnienie nie może być umową przedłużone; umowa taka jest nieważna.

Przedawnienie wekslowe (czekowe) różni się od przedawnienia zobowiązań cywilnych lub handlowych w szczegółach, które wynikają z istoty tych zobowiązań. Pozatem ustawa przewiduje pewne różnice, a więc inaczej nieco kształtuje się przerwa przedawnienia i powody przerwy są ograniczone. Prawo wekslowe (czekowe) nie zna zawieszenia, ani wstrzymania przedawnienia (74 w., 49 cz.). Nie można więc stosować przepisów §§ 202—209 niem. kod. cyw., 1494—1496 austr. kod. cyw., 2251—2259 kod. Nap.

Zachodzą wątpliwości, czy przedawnienie uwzględnia się z urzędu, czy na wniosek strony. Przez to, że: 1) identyfikuję przedawnienie roszczeń wekslowych (czekowych) z roszczeniami cywilnymi, 2) że prawo wekslowe pochodzi z pnia niemieckiego, 3) że trudno z dokumentu poznać przedawnienie roszczeń zwrotnych indosantów, 4) że można się zrzec ekscepcji przedawnienia, uważać należy, że przedawnienie uwzględnia się tylko na wniosek strony (inaczej Grünhut).

Przedawnienie należy oczywiście odróżnić od t. zw. terminów prekluzyjnych. Czasokres przedawnienia nie może być przedłużony, a terminy prekusyjne mogą.

Długość czasokresów przedawnienia w prawie wekslowem (czekowem) jest następująca: roszczenia wekslowe przeciw akceptantowi i wystawcy weksłu własnego, oraz ich poręczycielom i przyjemcy w potrzebie na korzyść akceptanta przedawniają się trzy lata od dnia płatności wekslu (70 I w., 102 I w., 31 I w., 57 I w.). Roszczenia posiadacza wekslu przeciw indosantom, wystawcy i poręczycielom i wyręczycielom tychże przedawniają się w rok od dnia protestu dokonanego w należytem czasie, zaś w przypadku zastrzeżenia „bez kosztów" od dnia płatności. Roszczenia posiadacza czeku przeciw wszystkim zóbowiązanym przedawniają się w 6 miesięcy od końca okresu przedstawienia, o ile nie zgasły wskutek zaniedbania aktów zachowawczych (45 cz.). Roszczenia zwrotne indosantów między sobą, przeciw wystawcy i ich poręczycielom, a przy wekslu także przeciw przyjemcy przez wyręczenie, który wyręczył indosanta lub wystawcę, przedawniają się w 6 miesięcy od dnia, w którym indosant wykupił weksel (czek), albo w którym doręczono mu skargę (70 III w., 45 II cz., arg. ex 31 I w., 25 I cz., 57 I w.).

Charakterystyczną cechą jest inny sposób obliczania przedawnienia przeciw akceptantowi i wystawcy wekslu własnego, a inny przeciw wszystkim innym dłużnikom wekslowym (czekowym). Roszcze-

nia przeciw akceptantowi (wystawcy wekslu własnego) przedawniają się w trzy lata i przedawnienie to skutkuje przeciw wszystkim wierzycielom. Roszczenia przeciw innym przedawniają sią wskutek zaniedbania jednorocznego lub półrocznego czasu przez jednego z wierzycieli; czasokres ten biegnie dla każdego wierzyciela osobno. Wskutek tego zdarzyć się może, jeżeli jest długi szereg indosów, a nieprzerwano biegu przedawnienia przeciw akceptantowi, że zobowiązanie akceptanta przedawni się, choć zobowiązania wystawcy i indosantów pozostaną w mocy. Oczywiście mimo tego sposobu obliczania przedawnienie skutkuje bezwzględnie przeciw wszystkim. Jeżeli Paweł wykupi weksel od Gawła, gdzie roszczenia Gawła były przedawnione, nie odzyskuje swych praw, przedawnienie trwa nadal. Niektórzy twierdzą, że z przedawnieniem roszczenia głównego gaśnie także zobowiązanie gwarancyjne. To nie jest słuszne, są bowiem to roszczenia samodzielne, niezawisłe materjalnie. Zobowiązany mógł się uchronić od przedawnienia przez spowodowanie przerwy. Jeżeli nie był pozwanym mógł wykupić; jeżeli nie był zawiadomionym, może domagać się odszkodowania.

Poza biegiem czasokresu ważne jest oznaczenie dnia, od którego rozpoczyna biec przedawnienie. Od dnia płatności wekslu, a więc nie wymagalności zaczyna biec przedawnienie przeciw akceptantowi, wystawcy wekslu własnego, poręczycielom za obu i przyjemcy przez wyręczenie w interesie akceptanta. Czasokres przeciw posiadaczowi wekslu zaczyna biec od dnia protestu, a jeżeli weksel na wskutek zastrzeżenia „bez kosztów“ nie był protestowany, od dnia przedstawienia. Początkiem jest dzień płatności, a nie dzień wymagalności, a więc dzień także świąteczny. Tego dnia nie wlicza się jednak do czasokresu (791 w.). Liczy się dopiero dzień następny.

Weksel płatny za okazaniem uważa się za płatny w ostatnim dniu czasokresu oznaczonego przez wystawcę lub ustawę. Przedawnienie liczy się więc po upływie okresu. Weksel płatny w pewien czas po

okazaniu uważa się za płatny po upływie czasokresu. Od dnia protestu rozpoczyna biec czasokres przeciw posiadaczowi. Protest musi być założony w należytym czasie. Od dnia przedstawienia rozpoczyna biec czasokres przeciw posiadaczowi wekslu, który na wskutek zastrzeżenia niema być protestowany.

Roszczenia zwrotne między regresantami rozpoczynają się przedawniać 1. od dnia wykupna wekslu (czeku) przez regresanta wzgl. 2. od dnia wniesienia skargi. Decyduje zawsze moment pierwszy.

Na równi ze skargą stoją pewne środki procesowe, które wyszczególnimy przy sposobności omawiania przerwy przedawnienia.

Przedawnienie może być

156. **przerwane,**

na wskutek przerwy czasokres przedawnienia, który ubiegł przed przerwą niema znaczenia, nie liczy się. Przerwa trwa póki istnieje przyczyna ją wywołująca. Z jej ustaniem zaczyna biec nowe przedawnienie wekslowe (czekowe).

Prawo polskie jednolicie unormowało przedawnienie wekslowe (czekowe). Przyczyny są cztery: a) *Wytoczenie skargi.* Według projektu Kom. Kod. miało być wniesienie skargi Rada Ministrów poprawiła słowo wniesienie na wytoczenie.

Czy za chwilę wytoczenia skargi należy uważać chwilę wniesienia skargi do sądu, czy też doręczenia jej pozwanemu, decydują ustawy dzielnicowe prawa procesowego. W b. zab. pr. w zasadzie zawisłość prawna sporu następuje z chwilą doręczenia pozwanemu pisma zawierającego skargę (253, 280, 281, 499, 500, 510 i 694 proc. cyw.). W razie wniesieniaskargi wzajemnej, rozszerzenia skargi głównej lub skargi przed sądem powiatowym w sporze polubowem z chwilą odczytania wniosku na rozprawie. W postępowaniu upominawczem skutki przerwy następują nawet wcześniej, a mianowicie już z chwilą wniesienia prośby o wydanie nakazu zapłaty, jeżeli doręczenie

nastąpi później (693 p. c.). Skarga w b. austr. jest wytoczona z chwilą doręczenia jej pozwanemu (232 p. c.). Dla zachowania czasokresu lub przerwy, wystarczy wniesienie skargi do sądu. W b. zab. ros. wniesienie skargi do sądu wywołuje przerwę.

Skarga, aby mogła wywołać przerwę musi być wniesiona do właściwego sądu, i w należytej formie. Jeżeli sąd jest niewłaściwy, może on przekazać sprawę sądowi właściwemu, o ile to jest dopuszczalne według ustaw procesowych. Wówczas skutki przerwy następują z chwilą wniesienia skargi przed sąd niewłaściwy. Jeżeli skarga będzie odrzucona z powodu braku formy nie powoduje przerwy, chyba, że inaczej stanowią przepisy ustaw dzielnicowych (§ 212 niem. kod. cyw.).

Skarga o część sumy wekslowej nie przerywa przedawnienia co do reszty.

Na równi ze skargą uważa się na ziem. zach.:

1) doręczenie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczem;

2) przedstawienie do potrącenia w procesie;

3) przedsięwzięcie czynności wykonawczej, o ile egzekucja przekazana jest sądom lub innem władzom, podanie wniosku o egzekucję.

W b. zab. austr. ma równe w skardze znaczenie „dochodzenie roszczeń na ustnej rozprawie."

W b. zab. ros. wniosek o nadanie klauzuli egzekucyjnej skierowany do sądu pokoju przerywa również przedawnienie. Prof. Wróblewski twierdzi, że dopiero doręczenie dłużnikowi wekslowemu nakazu egzekucyjnego wywołuje przerwę.

Przerwane przedawnienie zaczyna biec na nowo od ostatniej czynności procesowej, od chwili, kiedy powód przestanie należycie popierać spór. Kiedy spór jest nienależycie popieranym decydują o tem przepisy ustaw dzielnicowych.

Nowe przedawnienie przerywa się przez podjęcie procesu.

b) *Zgłoszenie roszczenia wekslowego w postępowaniu układowem lub upadłościowem.* O formie i ter-

minie zgłoszenie decydują przepisy ordynacyj upadłościowych. Przerwa ustaje wskutek zakończenia postępowania, a jeżeli zaprzeczono skuteczności roszczenia od chwili zaprzeczenia.

c) *Oznaczenie sporu lub przypozwanie ze strony pozwanego* (72 p. cyw. niem., 21 austr. proc. cyw., 128 ros.). Przerwę kończy prawomocne ukończenie sporu.

d) *Uznanie piśmienne.* Uznanie milczące, ustne niewystarcza. Wystarcza uznanie w osobnym dokumencie. Uznanie musi być datowane. Nowe przedawnienie biegnie od daty dokumentu. Data dokumentu musi być prawdziwa.

Przerwa jest skuteczna jedynie wobec tego dłużnika, którego dotyczy przyczyna przerwy (73 w., 48 cz.). Jeżeli więc zaskarżył tylko niektórych poprzedników, przedawnienie przerywa tylko co do nich, chyba żeby pozwany przypozwał ich przez oznajmienie sporu. Przerwa skutkuje tylko na korzyść wierzyciela, który spowodował przerwę. Inni z niej korzystać nie mogą. Może to mieć znaczenie, jeżeli roszczenia dochodzi kilku wierzycieli.

Rozdział trzynasty.

Postępowanie w sprawach wekslowych (czeków.)

Sprawy wekslowe (po myśli artykułu 57, prawa czekowego także sprawy czekowe) należą do

157. **właściwości sądów**

handlowych, o ile takowe są powołane do życia przez ustawy, dotyczące organizacji sądownictwa.

Sądami takimi są w b. zaborze pruskim izby dla spraw handlowych przy sądach okręgowych (§ 100 ustawy o ustroju sąd.); izba dla spraw handlowych nie jest jednak wyłącznie właściwą do rozpatrywania spraw wekslowych (czekowych), takie sprawy może rozpatrywać w pierwszej instancji wydział cywilny sądu okręgowego, a w przypadku odwołania się od decyzji sądu powiatowego izba dla spraw cywilnych. Sąd nie może bez wniosku strony przekazać sprawę handlową izbie dla spraw handlowych. Izba dla spraw handlowych składa się z przewodniczącego, którym jest sędzia zawodowy i dwóch sędziów handlowych (kupców). W sprawach do wysokości 500 zł. niema osobnych sądów handlowych. Takie drobne sprawy wekslowe (czekowe) rozpatruje sąd powiatowy.

W b. Kongresówce sądownictwo w sprawach wekslowych (czekowych) sprawują sądy okręgowe w kompletach handlowych. Na ziemiach wschodnich niema osobnej jurysdykcji dla spraw handlowych (według Wróblewskiego str. 159).

Według prawa austrjackiego spory wekslowe (czekowe) rozpatrują samoistne sądy handlowe. Gdzie

niema samoistnego sądu handlowego, tam sądownictwo w tych sprawach wykonują senaty handlowe sądów okręgowych (§ 51, normy jurysdykcyjnej).

Z dniem 1 stycznia 1929 r. wchodzi w życie na obszarze całej Rzeczypospolitej jednolite prawo o ustroju sądów powszechnych, według którego sądy okręgowe, którym podlegają miejscowości o znaczniejszym ruchu handlowym, rozpoznają w pierwszej instancji sprawy handlowe, wymienione w ustawach, w składzie jednego sędziego okręgowego, który przewodniczy, i dwóch sędziów handlowych (art. 21, § 1).

Skarga z niesłusznego zbogacenia w pr. wekslowem w b .zab. austrjackiem według orzecznictwa sądów austrjackich, a następnie polskich nie należy do skarg wekslowych. Natomiast skarga z niesłusznego wzbogacenia w prawie czekowem należy przed forum sądów handlowych, tak, jak każda inna skarga wekslowa. To nielogiczne rozróżnienie między roszczeniem z tytułu niesłusznego wzbogacenia w prawie wekslowem, a roszczeniem z niesłusznego wzbogacenia w prawie czekowem wynika z brzmienia art. 57, polsk. pr. czek., które właściwość sądów dla sporów o roszczenia z prawa czekowego, ocenia podług przepisów o właściwości sądów w sprawach wekslowych (tak samo Wróblewski — Polsk. pr. czek. str. 80).

Pozwy z wekslu (czeku) można wnosić przeciw wszystkim zobowiązanym do sądu miejsca płatności (§ 603, niem. proc. cyw. art. 1631 ros. proc. cyw. §§ 89 i 93. austr. normy jurysdykcyjnej); również przeciw wszystkim można wnieść na ziemiach zachodnich i w b. zab. ros. pozew przed sąd, którego okręgu zamieszkuje jeden z dłużników wekslowych (art. 1631 ros. proc. cyw.); jak i do sądu ogólnej podsądności jednego z dłużników (§ 603 niem. proc. cyw.). W b. zab. austr. można każdego zobowiązanego powoływać przed jego sąd zwyczajny (§ 65 normy jurys.), który jednak przez to nie jest właściwy dla innych dłużników wekslowych (czekowych).

w sprawach wekslowych (czekowych) poruszę tylko w najogólniejszym zarysie:

W b. zab. ros. praw wekslowych dochodzi się przez nadanie wekslowi (czekowi) klauzuli egzekucyjnej. Klauzule te nadaje się wekslowi protestowanemu do rąk posiadacza weksla, w imieniu którego weksel (czek) został zaprotestowany, jak również tym, którzy wykupili weksel (czek) w drodze regresu, przeciw wszystkim zobowiązanym z weksla (czeku). Podanie o nadanie klauzuli egzekucyjnej kierować należy do sądu pokoju według miejsca zamieszkania lub czasowego przebywania pozwanego, lub też według miejsca wykonania czynności egzekucyjnych. Klauzulę egzekucyjną umieszcza sędzia pokoju na wekslu, a w braku na nim miejsca, na oddzielnym przyszytym do niego arkusza tak jednak, aby początek decyzji wypadł jeszcze na akcie.

Akt zaopatrzony w klauzulę egzekucyjną, na żądanie egzekwującego ulega wykonaniu przymusowemu podług przepisów obowiązujących dla wykonania wyroków z tem nadmienieniem: 1) że, wraz z przesłaniem pozwanemu nakazu wykonawczego, zakomunikowany mu będzie złożony przez egzekwującego wykonawcy wyroku odpis aktu, ulegającego wykonaniu i odpis decyzji na skutek niego wydanej; 2) że pozostawiony będzie pozwanemu trzydniowy termin od czasu doręczenia nakazu wykonawczego na dobrowolne wykonanie, i 3) że, po wykonaniu aktu w całości lub w części, wykonawca zrobi na samym akcie adnotację, i po uzyskaniu całkowitego zaspokojenia, odda akt pozwanemu, a w razie częściowej zapłaty wyda mu w tym względzie pokwitowanie.

Jeżeli pozwany uważa żądanie egzekwującego za niesłuszne, to może na zasadzie ogólnych przepisów o właściwości sądu podług wartości powództwa wytoczyć w ciągu sześciu miesięcy od daty doręczenia mu odpisu aktu opatrzonego klauzulą egzekucyjną,

powództwo przeciw egzekwującego, w celu obalenia jego roszczeń.

W b. zab. pr. postępowanie w sprawach wekslowych (czekowych) w drodze skargi różni się tylko w drobnych szczegółach od postępowania w sprawach zwykłych.

Postępowanie wekslowe w Polsce Południowej i Zach. oznacza się skróceniem terminów procesowych oraz przyspieszeniem postępowania. Na podstawie weksla można żądać nakazu zapłaty. Zarzuty przeciw nakazowi zapłaty powinny być wniesione w ciągu trzech dni (§ 557 austr. proc. cyw.). Wydanie tego nakazu zapłaty przyspiesza tok postępowania wekslowego. W Polsce Zach. tok postępowania z dokumentów oznacza się ograniczeniem środków dowodowych w celu przyspieszenia sprawy, niedopuszczalnością skargi wzajemnej (595 proc. cyw.). Proces wekslowy skraca czasokresy do wdania się w spór (664 proc. cyw.). Wyroki, które wydano w procesie z dokumentu, lub w procesie wekslowym są bez wniosku tymczasowo wykonalne (§ 708 proc. cyw.).

Oplata stemplowa od 1000 zł.

Poznań, dnia 20 maja 1928 r. (tyt. 45 i 46) — **Na 1000 zł.**

Za 3 miesiące po okazaniu (59) zapłaci Pan (43) za tym pierwszym (31) wekslem (40) na zlecenie moje własne (49) kwotę

Tysiąca złotych

wartość otrzymałem w towarach (109) — pokrycie w moim rachunku (108). Od weksla tego zapłaci Pan 12% od dnia 20 sierpnia 1928 r. Poszukiwanie w formie weksla zwrotnego wyklucza się (31). Egzemplarz niniejszy do obiegu — Akceptowany egzemplarz u Janowskiego Wacława w Krakowie Szewska 5.

Do Pana
Stanisława Rembeckiego (55)
w Krakowie (53)
Płatny w Oddz. P. K. O. Kraków (60)

Antoni Janecki.

jako poręczyciel
Stanisław Tokarski (tyt. 80).

Strona odwrotna.

Na zlecenie ....

Antoni Janecki (112)

Na zlecenie Józefa Jasińskiego — walutę otrzymałem w gotówce.

Stefiński Józef.

Waluta w zastaw na zlecenie Benedykta Piwowarskiego.

Rzeszów, dnia 13 lipca 1928.

Józef Jasiński (124)

Do inkasa Bankowi Gospodarstwa Krajowego Oddział w Krakowie.

Tarnów, 20 listopada 1928 r.

Benedykt Piwowarski (115)

Na zlecenie Banku Gospodarstwa Krajowego Oddział w Krakowie udał się w dniu 30 listopada 1928 r. podpisany Notarjusz do Oddziału P. K. O. w Krakowie, gdzie zastał referenta Tadeusza Jańczyka i zażądał od niego zapłaty wekslu przedstawiając mu egzemplarz akceptowany i egz. obiegowy. Tenże oświadczył, że Oddział P. K. O. w Krakowie nie zapłaci, gdyż tresat nie dał pokrycia.

Kraków, 30 listopada 1928 r.

(pieczęć) *(podpis)*
notarjusz.

Nr. rej. 2.586.

Data .... Saldo ....

Komu ....

Kwota ....

ODCINEK
(zwraca się wystawcy)

konto
nr. 206.618

Zł. **2000** *gr. —*

CZEK

konto nr. 206.618

Michał Howorka
Poznań

Poznań, dnia 15. czerwca 1928

Na złotych **2000** *gr. —*

Oddział Pocztowej Kasy Oszczędności
w Poznaniu

wypłaci na ten czek okazicielowi z mego rachunku kwotę
złotych **dwa tysiące.**

Michał Howorka.

Złote
20.000
15.000
10.000
5.000
3.000
2.000
1.000
500
200
100

SPIS RZECZY

DRUKARNIA
NAKŁADOWA
J. KAWALER
SZAMOTUŁY